

Delavska enotnost

Glasilno Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Franček Kavčič
Odgovorni urednik Marjan Horvat

Ljubljana, 3. marca 1989

številka 8, letnik 48, cena 1500 dinarjev

SCENARIJ »ZLAHKA OBLJUBLJENE NAGLICE«

»Človečnost je konkretna, ali pa je ni!« je dejal Milan Kučan na zborovanju proti uvedbi izrednega stanja in za mir in sožitje na Kosovu v ljubljanskem Cankarjevem domu. In konkretna človečnost se je v teh zadnjih februarjskih dnevih še kako pokazala. Pokazala se je v takšnih in tolikšnih oblikah, da bi se od sramu lahko še mi vdrlji v zemljo.

Ljudje, ki so v ponedeljek popoldne, potem ko je bila služba že za njimi, prišli v Cankarjev dom, so želeli dvigniti svoj glas za ustavev brezumja, brezbriznosti in politikantske manipulacije z ljudmi, ki pelje to državo samo v prepad. Samo za reševanje življenj rudarjev jim je šlo. In če smo imeli v tej delavski državi kakšen nedvomen simbol, na katerega smo vsi prisegli in verjeli, so bili to rudarji.

To pot pač ne. Niso bili samo rudarji, ampak albanski rudarji. Silovit odmev v okoljih, ki imajo polna usta demokracije in protibirokratske revolucije je pokazal, da v obdobju zagotavljanja »pravičnejšega« položaja Srbije v Jugoslaviji in njene neokrnjene državnosti, vsaka beseda, vsak pojem izgubi svoj prvinski pomen, če tako ustreza trenutnim potrebam. In tako ni šlo za rudarje, ampak za Albance. In ker se za Albance tako in tako ve, da so pokvarjeni, zahrbtni, spletkarski separatisti in iredentisti, so tudi rudarji le drugorazredna zapeljana banda, za katero bi bilo najbolje, da bi jih iz rovov spravili s plinom ali pa nanje spustili vodo.

Tako se je znova sprožil uničevalni plaz ulice, ki na noben argument ne da nič in v zaslepljeni histeriji zahteva glave vseh drugače mislečih in jim podtika najbolj gnusne in podle namene. Če jih k temu ščuva znani »zagovornik demokracije« in kandidat za člana državnega predsedstva Kertes, je toliko bolj prepričljivo, in če jih spodbujajo drugi funkcionarji, ki jih spreleti srh, če slišijo, da imajo tudi Slovenci svoje mnenje, toliko boljše.

Pravičniki, demokrati in humanisti, ki imajo v izključni pristojnosti tudi razsojanje, kaj resnica in pravica pomenita, so strahotno razjarjeni, ker si je ta samovšečna, kvazihumaniistična, zahodnjaška in sumljivo pluralistična slovenska javnost, ki jo zavajajo ničkolikokrat izpričani razbijajući Jugoslavije, drznila postaviti humanost pred politično mešetarjenje. Govoriči o nekakšni solidarnosti z rudarji, razumu in dostojanstvu, svobodi za vse in enakih merilih ocenjevanja vseh pojavov. In za to si izbere kar hram kulture in ljudje z različnimi političnimi pogledi so sumljivo poenoteni v svojih pogledih. Kar naravnost povedo in nekateri celo z nekoliko višjimi toni.

Da gre za politiko in ne za moralo, je jasno povedal že Morina. Kajti verjamemo, da je sedemdnevna agonija rudarjev v starotrški jami del skrbno preiščenega scenarija. Tistega namreč, ki je predvidel sožitje samo s »poenotenimi« pošteni Albanci, ki še prikimati smejo le tedaj, če se to od njih zahteva, tistega scenarija, ki je pred zvezno skupščino spravil stotisočglave množice, ki sicer niso vedele, kaj so Slovenci v Cankarjevem domu govorili, bilo pa je to stodesetodstotno zanesljivo nekaj grdega in protisrbskega. Ta scenarij tudi natančno predvideva, kaj je treba storiti in česa ne, za stopnjevanje čustvene zagretosti ogorčene množice, da se poniža na raven drhali, ki ji je le še do okusa krvi v ustih in linča. Kajti scenariji zlahka obljubljen naglice nimajo pokazati kaj otipljivega. Vegetirajo na valovih velikih političnih dnevov in se pojavljajo v samovšečni vlogi voditeljev naroda, ki lahko le s prstom mignejo, pa... Kako žalostno znane in preizkušene podrobnosti iz zgodovine...

Tako je v tej Jugoslaviji, da niti opozoriti ne smeš prijatelja, brata, da ima v zobu luknjo, ne da bi ti vrnil tako, da bi ti izbil zob. Toda ob tem ne vidimo, da nam je zob že zdavnaj zmanjkalo in so po načelu zob za zob, na vrsti oči. Ko pa bomo dokončno tudi brez oči, nam ne bo treba videti niti, da smo škrbasti niti, da smo v resnici že tudi brez spodnjic.

V tej veliki načelni bitki za visokohumana načela gre v resnici za to, da prikrijemo, da smo vsi brez spodnjic, da smo goli in bos, najbolj siromašen, najbolj neučinkovit in obenem najbolj gobezdav del Evrope. In če se utegne izkazati naša jalovost pri odkrivanju rešilne poti, pot, ki jo ponujajo drugi, pa ni sprejemljiva, ker ni »naša« in grozi celo razkrinkati našo odvečnost in vso puhlost naših besed, potem še naprej dvigajmo velikanski hrup in prah povsod okoli sebe. Sicer ljudstvo in delavstvo utegne spoznati, da smo vsi skupaj zmanipulirani lumpenproletarci in Kosovo Evrope.

Igor Žitnik

MNOŽICA PRED ZVEZNO SKUPŠČINO: po zadnjih ocenah se je pred zvezno skupščino zbralo od osemsto do devetsto tisoč ljudi. Med gesli, ki so jih vzklivali, so prevladovala tudi takšna: »Delavci Jugoslavije, podrimo birokracijo, od tovarn do federacije!« (Slika: N. Deretić)

Študentje beograjske univerze in mnogi prebivalci glavnega mesta so se zbrali pred stavbo skupščine SFRJ in protestirali zaradi dogajanja na Kosovu. Na sliki: zbor študentov pred skupščino SFRJ. (Slika: V. Dobričić)

Drama kosovskih rudarjev je privabila na zborovanje v Cankarjevem domu številne slovenske uglednike, ki so se ne oziraje se na njihovo različno ideološko in politično opredeljenost, združili v enem samem civilizacijskem in čisto človeškem sporočilu: človeško življenje je nad politikom.

Več kot tisoč albanskih rudarjev v rudniku cinka v Trepči je pod zemljo stavkalo zaradi kratenja avtonomije pokrajini. (Slika: Reuter)

Albanski rudarji s slikami predsednika Tita po osmih dneh prihajajo iz rudnika, potem ko so ugodili njihovim zahtevam.

V zvezi sindikatov Slovenije smo sprejeli dve izjavi, v katerih smo načelno opredelili svoj odnos do dogodkov na Kosovu. Izjavi sta temeljili na osnovi pobud in stališč članstva Zveze sindikatov Slovenije. Skladno s tem in v zvezi z najnovejšimi dogajanji v Jugoslaviji Zveza sindikatov Slovenije sprejema naslednjo

Izjavo:

Članstvo Zveze sindikatov Slovenije z zaskrbljenostjo spremlja najnovejše dogodke na Kosovu in v Jugoslaviji. Nadaljnje zaostrovanje razmer, ki smo mu priča danes, ne vodi k izhodu iz družbenoekonomske, politične in moralne krize, temveč jo samo še pogloblja. Ne vodi v slovo, mir, sožitje in solidarnost delavcev, narodov in narodnosti v Jugoslaviji, za kar se v Zvezi sindikatov Slovenije nenehno zavzemamo, temveč k izbruhu strasti, čustev in nezaupanja. Takšne razmere vodijo k razbijanju avnojske Jugoslavije in k bratomorni vojni. Odmikajo nas od zastavljene gospodarske in družbene prenovne, ki je edina pot boljšemu in humanejšemu življenju delavcev in občanov, danes in jutri.

Slovenski sindikati pozivajo vodstva državnih in političnih organov Jugoslavije in vseh delov Jugoslavije, vse napredne sile, da s svojim ravnanjem dosežejo, da zmagata razum in dostojanstvo, da nad politiko nacionalne delitve in razdvajanja, nad politiko in psihozo izrednega stanja in izvajanja represij zmaga hotenje ljudi, narodov in narodnosti Jugoslavije, ki želijo živeti v Jugoslaviji v sožitju.

Zato ponovno najostreje obsojamo vsakršno politiko, ki namesto krepitve sožitja in medsebojnega zaupanja ljudi v Jugoslaviji podžiga nacionalno nestrpnost in v bistvu ruši solidarnost ter s tem resno ogroža temelje avnojske Jugoslavije kot svobodne skupnosti narodov in narodnosti. Na takšno politiko Zveza sindikatov Slovenije ne pristaja in v njej ne želi sodelovati. V Zvezi sindikatov Slovenije smo za krepitev in priznavanje politične, ekonomske in kulturne avtonomnosti in enakopravnosti vseh narodov in narodnosti, za krepitev Jugoslavije kot svobodne pravne države, za spoštovanje temeljnih človekovih pravic in njegovega dostojanstva, za razvoj demokracije in socializma v Jugoslaviji. To je odraz volje in prepričanosti članstva Zveze sindikatov Slovenije, vseh delovnih ljudi in občanov Slovenije.

Zato odločno zavračamo neargumentirane napade, pritisk in obsojanje vodstva Zveze sindikatov Slovenije, političnega vodstva SR Slovenije, ki so se zavzeli za zdravje in življenje rudarjev in za humano in človeško razreševanje njihovih stisk ter poskuse, da se s političnim manipuliranjem, polresnicami in potvarjanjem naših načelnih stališč in opredelitev poskuša ustvariti vtis o razdvojenosti vodstva Zveze sindikatov Slovenije od svojega članstva in političnega vodstva SR Slovenije od delavcev in občanov, ki živijo in delajo v SR Sloveniji. Smo za strpen, demokratičen dialog in reševanje vseh vprašanj skupnega življenja v legitimnih institucijah političnega sistema, za krepitev človeških, gospodarskih, kulturnih in socialnih vezi, ki nas združujejo, ob vsem spoštovanju razlik, ki pa nas lahko le bogatijo.

Za slovenske sindikate so delavci, rudarji, njihovi interesi in stiske v vsakem delu Jugoslavije nad interesi vsakršne politike. Zato ima Zveza sindikatov Slovenije enak odnos do vseh delavcev, ne glede na njihovo nacionalno, politično in drugo pripadnost. Sindikat kot najširša stanovska organizacija delavcev ne more imeti drugih višjih interesov in ciljev, kot je zaščita življenja in dostojanstva slehernega delavca, Črnogorca, Srba, Albanca... To je vedno bila politika Zveze sindikatov Slovenije in taka bo tudi v prihodnje.

Zahtevamo, da na teh načelih vztrajajo tudi vodstvo in organi Zveze sindikatov Jugoslavije, da se takoj zavzamejo za človeško, humano in demokratično reševanje problemov rudarjev in drugih delavcev v AP Kosovo in SR Srbiji, da odločno preprečijo ogrožanje njihovega zdravja in življenja. Od Zveze sindikatov Jugoslavije zahtevamo, da kot najširša delavska organizacija naredi vse za krepitev solidarnosti rudarjev in delavcev na skupnih delavskih interesih, da prepreči škruvanje delavcev na nacionalni in vsakršni drugi podlagi in da se upre politiki pritiskov in vsakršnim ultimatom pri razreševanju problemov in interesov delavcev.

Takšnim prizadevanjem slovenskih sindikatov in njegovega članstva ni možno očitati politike razbijanja delavskega razreda Jugoslavije in avnojskih načel jugoslovanske federacije enakopravnih narodov in narodnosti, niti podpihovanja separatističnih teženj, ki jih tudi v slovenskih sindikatih odločno zavračamo.

Republiški svet Zveze sindikatov Slovenije

Mini anketa o prenovi sindikata

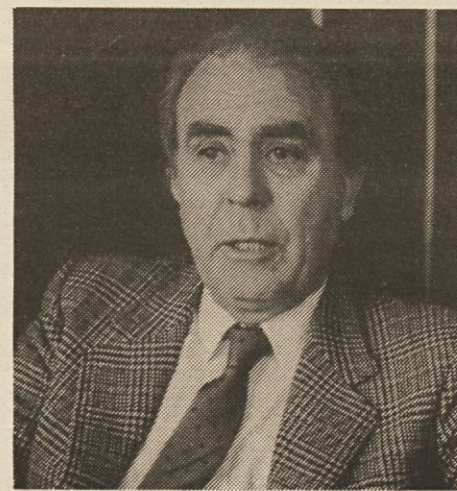
VSAK DIREKTOR BO DOBRO PREMISLIL, PREDEN SE BO ZAMERIL SINDIKATU

O sindikatu in njegovi prenovi smo tokrat spraševali direktorje. Pravzaprav zelo nevhvaležna naloga za direktorje in za novinarje. Večina direktorjev ne pozna dela sindikatov. Nekateri so z njegovo današnjo vlogo kar zadovoljni. Zakon o podjetjih še ni pokazal zob. Sicer pa se mnogi, niti ne čutijo poklicane, da bi o tem razmišljali. Ne kliči vraga sam! Novinar pa, ki jih sprašuje, počteno občuti, da za takšna razmišljanja res nimajo dosti časa. Le za nekaj bolj ali manj iztrganih misli je potrebno vsaj uro in pol časa. Medtem pa vsaj petdesetkrat: »Oprostite, samo trenutek...«

JOŠKO ŠTRUKELJ, generalni direktor Metalke:

»Kakšen je zdaj sindikat? Sprenevdamo se na vseh področjih, tudi na sindikalnem. Vsem vodilnim v politiki in gospodarstvu, denimo, skoraj vsem, ustreza takšen sindikat, kot je zdaj. Povejmo tudi to enkrat, tako kot je res. Politiki ustreza, ker opravlja njene naloge, direktorjem pa, ker imajo mir. Sindikat ni doslej naredil nič konkretnega in zato smo krivi vsi. Naučimo se kdaj tudi kaj od sosedov. Zakaj vedno in na vsak način hočemo nekaj čisto svojega. Mar nimamo s tem »čisto svojim« že dosti bridkih izkušenj.

Sindikat bo moral biti po mojem mnenju neodvisen in sicer zato, da bi varoval interese delavcev. Delavci pa smo vsi, ki delamo, ustvarjamo. Trenutno naj bi se bojeval za njihove primerne dohodke in za njihov malo višji standard. Dolgoročno pa za boljšo splošno družbeno raven oziroma za možnosti, da bi si ga delavci lahko ustvarili. Saj se razume, da sem spada ustvarjanje akumulacije, povečevanje naložb, boljše delovne razmere, zidava stanovanj, zdravstvo, šolstvo... Sicer pa veste, kaj vse sodi k temu. Predvsem pa menim, da bi moral sindikat poskrbeti za izobraževanje. Brez tega ne bo nič boljše. To velja za sindikalne delavce in za strokovne ter vodilne, prav tako kot za delavce v proizvodnji.

Samo znanje bo lahko, da ne govorimo o boljšem vodenju, boljšem strokovnem delu, prineslo boljše gospodarske rezultate, višje osebne dohodke. Znanje bo tudi sindikatu dalo tisto veljavo, ki mu v korist delavcev pripada. Če rečemo malo drugače: pri nas imamo krizo vodenja. Dolgoročno bodo morali tudi člani sindikata misliti na to, saj bodo oni izbirali vodstvo.

S stankami res nimam izkušenj. Če pa bi do njih kdaj prišlo, bi se rad pogajal s sindikatom, če bi bil ta res delavski. Sicer pa gotovo raje z delavci samimi. Njihove zahteve, težave in želje bi tako slišal neposredno.

Bomo videli, kaj bo prinesel čas.«

LOJZE DEŽELAK, generalni direktor HP Kolinska:

»O delu sindikata v naši delovni organizaciji moram reči, da je dobro in da ga je čutiti na vseh področjih. Na njegovo pobudo smo pred nedavnim poskusno uvedli štirideseturni delovni teden in ga tudi obdržali. Prav tako smo skupaj s sindikatom lani prenovili Kolinsko v novito delovno organizacijo. Prav ta teden je sindikat dal v razpravo statut delovne organizacije, ki je že usklajen z zakonom o podjetjih. Razprava že teče v sindikalnih skupinah.

Po zaslugi sindikata imamo, po mojem mnenju, dobro urejeno obveščanje delavcev o vsem, kar se dogaja v naši delovni organizaciji. Še posebej so skrbno pripravljene informacije o zaključnih računih in prav sindikat poskrbi, da pridejo do delavca. V sindikalnih skupinah in občnih zborih so delavci zelo kritični. Odkriti in kritični so tudi pri že uveljavljenem ocenjevanju vodilnih. Pod vplivom njihovih hotenj smo že zamenjali nekaj ljudi.

O prenovi sindikata? Teze sem resda samo preletel. Za kaj več najbrž noben direktor nima časa. S predsednikom konference sindikata pa meniva, da ta prenova ne bo povzročala velikih težav, saj smo tako delali že doslej. Le nekaj lepoteh popravkov bomo morali narediti. Mnenje našega sindikata je, da ima sindikat kot organizacija precejšen vpliv na delo delegatskega sistema, v skupščini in izvršnem svetu. Skrbi pa jih tudi, kako oblikovati sistem za varstvo delavcev pred vodilnimi, ki bodo po novem zakonu odbili precej večja pooblastila. No, če na to kar odgovorim: v novem zakonu je tudi člen, ki določa, da direktor, ki v enem letu ni dobil od sindikata pozitivne ocene, pet let ne bo mogel kandidirati za direktorja. Vsak bo najbrž dobro premislil, preden se bo zavestno zameril delavcem oziroma sindikatu.

Ali potrebujem sindikat in kaj bi naredil, če bi prišlo do stavke? Sindikat

potrebujem, saj prek njega lahko objektivno obvestimo slehernega delavca in tudi izvemo za njegovo mnenje, želje, težave... Tudi mi v vodstvu potrebujemo včasih kakšno spodbudo. O stavki pa bom razmišljal takrat, ko bo, če sploh bo. Če vam odgovorim še na vprašanje, ali bom kot direktor še lahko član sindikata. Hočem in moram biti član sindikata, vsaj dokler sem direktor tu, kjer smo skupaj z delavci postavili naš dimnik.«

Andrej Agnič

FRANC SUŠNIK, Litostroji, pomočnik generalnega direktorja za področje organizacije, informatike, ekonomike in kvalitete:

»Vloga sindikata v prenovljenem Litostroju bo predvsem skrb za socialna vprašanja delavcev, za odnose med ljudmi. V novem statutu podjetja smo sindikat omenili na kakih sedmih mestih – ni pa njegova vloga posebej opisana v kakem poglavju – kar je nekatero celoto motilo. Sindikat bo vsekakor pomagal pri volitvah, pri kandidacijskem postopku, bo pobudnik sklicevanja zborov delavcev, svojo vlogo bo odigral pri odpoklicu delegatov, pri morebitni razrešitvi direktorja in še kje. Izjemno pomembno vlogo je odigral pri pravkar izpeljanem referendumu za nov statut podjetja. Tu je bil vodstvu v velikansko oporo. Delavce je bilo treba namreč kar precej prepričevati, kako pomemben je novi statut za ureditev

slabega gospodarskega položaja podjetja. Novi statut je pomagal na novi poslovni organiziranosti, ta pa bi seveda pometla fevdke, zapečke, izmikanja odgovornosti in druge sladkosti, ki so si jih kar premnogi pridobili v sedanjem sistemu tozdrovske samozadovoljnosti. In sindikat je tu, pri pričevanju ljudi, da sta podjetje in njegova poslovna učinkovitost mnogi važnejša – tudi za njih – od lagodnega dela in prejemanja (relativno) slabih plače, odigral izjemno pomembno vlogo. Sindikat bo skrbel za osebne dohodke, za zaposlenost ljudi, za njihov standard. Ne vidim pa njegove vloge pri gospodarjenju, to naj prepusti stroki in samoupravi.

B. B.

PREVELIK ZALOGAJ

Družbene dejavnosti so v vse hujših denarnih zankah, ki jih že dobesedno stiskajo za vrat. Letošnji programi samoupravnih interesnih skupnosti družbenih dejavnosti kar za 653 milijard dinarjev oziroma za desetino presejajo tisti delež, ki je v skupni denarni močnji določen za te dejavnosti, da ne bo načeta reprodukcijska sposobnost gospodarstva. Samo za uresničitev

programov zdravstvenega varstva v letošnjem letu bo primanjkovalo 557 milijard dinarjev oziroma okoli 20 odstotkov vrednosti programa.

Položaj je še posebej zaskrbljujoč, ker se tudi letos v naši republici srečujemo z velikimi obremenitvami pri izpolnjevanju obveznosti do zveznega sklada za pomoč gospodarsko manj raz-

vitim. Do 25. marca bi bilo namreč treba poravnati skupno 335 milijard dinarjev. Razlika med ocenjeno in revalorizirano obveznostjo do manj razvitih republik in Kosova je kar 104 milijarde dinarjev, mesečna obveznost pa 77, kar od januarja naprej zneso 231 milijard dinarjev. To pa je za slovensko gospodarstvo preveliki finančni zalogaj, zato si pri nas prizadevajo, da bi fi-

nančno breme porazdelili na nekoliko daljše obdobje.

Težave so še bolj zaplete ne, ker bo zaradi znanih političnih dogodkov tudi slovensko gospodarstvo imelo ogromno materialno škodo. Kot primer naj navedemo delovno organizacijo Vuh. kan iz Niša, ki noče več sodelovati s kranjsko Savo. V takšnih razmerah bo vse teže poravnati naše obveznosti do sklada nerazvitih sicer se bomo tudi sami kmalu znašli med njimi.

M. F.

Kam nas sili drama na Kosovu

OKTROIRANA JUGOSLAVIJA? NE, HVALA!

Aleksandar Tijanić, ki ga mnogi štejejo za prvaka jugoslovanskega novinarstva, je v hrvaškem tedniku *Danas* takole začel svoje poglede na kosovsko dramo: »Trije politiki so doslej zamudili na Kosovu; Vuk Branković, Stipe Šušar in Slobodan Milošević! Res je, vsak iz svojih razlogov, vendar je kljub temu vprašanje ali bodo zgodovinske posledice teh zamud enake? Preden se na svoji koži prepričamo, ali bo prišlo do padca »tega cesarstva«, odgrnimo najprej čustveni, etični, človeški, civilizacijski, nacionalni, razredni in za mnoge tudi patetični zastor, ki so ga ustvarili okoli drame v kosovskem podzemlju. Da bi lahko politično analizo prilagodili dejstvu, moramo ugotoviti, da se na Kosovu kljub splošnemu prepričanju »drama ne začneja«; kajti drama se namreč na Kosovu končuje. Zdaj se začneja drugod po Jugoslaviji...«

Natanko tako, Aleksandar Tijanić! Škoda le, da avtor v nadaljevanju ni razgrinjal te jugoslovanske drame, temveč se je namesto tega spustil v kosovsko podzemlje, kot sam označuje prostor kosovskega dogajanja. Vsekakor pa je ta hip nujno vsaj v grobih obrisih razčleniti pogloblitve vzroke in posledice največje jugoslovanske drame. Pa poskusimo.

Da bi bili kos ambiciozno zastavljeni temi, moramo kar takoj reči, da za nastanek in razrešitev jugoslovanske drame nikoli niso bile odločilne zamude politikov na Kosovu, kot meni Aleksandar Tijanić. Pogloblitvi vzrok zanjo utegne biti veliko prej v zgodovinskem nastanku in kasneje življenju Jugoslavije. To pa bolj od poznih prihodov omenjenih politikov na Kosovu označujejo trije predvojni dogodki in ta, ki smo mu priča danes. Prvi tak dogodek se je po improviziranem zedinjenju Srbov, Hrvatov in

enotnosti, popolni enakopravnosti narodov in narodnosti in njihovi vključitvi v novo federativno Jugoslavijo vključno s pravico do odcepitve, je temeljit obracun s predvojno ureditvijo države. Avnoj je projekt KPJ oziroma njena težnja k trajni stabilnosti nove Jugoslavije in dokončni razrešitvi njenega nacionalnega vprašanja.

Sedanji poskus Miloševićeve srbske partije z oktroirano srbsko ustavo (v prvi fazi) na ozemlju SR Srbije je objektivno v koliziji z Avnojem na eni in v kontinuiteti

lije prisoten pogloblitveni konflikt med delom in kapitalom, ki je že sam po sebi rušil njihove legitimne avantgardne vloge, z njim lastnim stilom prelevile v mednarodnega. Tako tudi ne moremo biti presenečeni, če se je v vsakem etatističnem okolju bolj ali manj začel pojavljati problem »domačih Židov« v münchensko obarvani nacionalsocialistični intonaciji, ki je v Sloveniji vrgla na površje Bosance in sploh južnjake, v Srbiji Šiptarje ali na Kosovu – z večinskimi albanskimi prebivalstvom – Slovane. V tem kontekstu gledano pa znana pripomba slovenske mladine z Davidovo zvezdo in njenim albanskim poantiranjem še zdaleč ni zadela žebčice na glavico, kot pravimo. To je plehka in cenena igra, ki ni ravno v čast njenim ideologom in ki ni nič drugega kot olje na ogenj razvnetim nacionalnim strastem.

Zdajšnja jugoslovanska drama se je torej začela tisti trenutek, ko je med posameznimi nacionalbirokracijami vzniknil spopad o tem, katera ponuja tisti »pravi« izhod iz krize, kulminiral pa tedaj, ko so se blokovsko združile v dva prevladujoča koncepta. Pojavita se dve koaliciji, od katerih ima ena ves čas bolj na jeziku enotno

z Miloševićevo populistično doktrino, ki že s samim načinom prihoda na oblast dokazuje, da te oblasti ni pripravljena z nikomer deliti. Milošević vztraja pri uporabi starih »napačnih sredstev« z diferenciacijo in poenotenjem na nacionalni podlagi, pri čemer se ves čas oklepa vrtu čedalje bolj podivjanega kosovskega trojanskega konja. Sploh je veliko vprašanje, ali ta konj, nahranjen z nacionalističnimi strastmi, ta čas že ne dirja brez volje jezdeca. To pa je izredno nevaren galop, ki se lahko kaj klavrno konča. Je že res, da so zdaj za njim na Kosovu pohiteli tanki, kar za našo novejšo politično zgodovino ni nekaj presenetljivega ali novega, toda veliko vprašanje je, kaj bi se zgodilo, če bi ti jekleni tigri s takšno ali drugačno zastavo bratske pomoči poskušali preskočiti Drino. Tembolj, ker je na dlani, da je Avnoj le pustil dokajšnje sledove na nacionalni afirmaciji posameznih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Lahko bi celo rekli, da ti narodi in narodnosti danes v mnogih pogledih niso več tisto, kar so bili v Aleksandrovi Jugoslaviji.

Kaj se nam torej obeta? Ker spričo vsega povedanega ni realno verjeti v možnost oktroirane Jugoslavije, potem velja razmišljati pred-

Slovencev 1. dec. 1918, ko je vlada kraljevine Srbov prej preklicala Ženevski sporazum med Nikolo Pašičem dr. Antonom Korošcem, pripetil leta 1921, ko je navadna srbska večina v parlamentu vsilila novi Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev centralistično vidovdansko ustavo. Za drugega je šteti potezo kralja Aleksandra, ki je leta 1929 z dvorskim udarom uvedel unitaristično diktaturo, medtem ko se je tretji dogodil leta 1941, ko je srbski oficirski puč nasilno prekinil začeto zvezno preurejanje predvojne Jugoslavije. Razpad Jugoslavije po udaru Hitlerja in njegovih satelitov je v dobršni meri jemati kot logično posledico teh dogodkov. Politika KPJ na čelu z Josipom Brozom, ki je rezultirala z Avnojem na podlagi znanih zgodovinskih formul o bratstvu in

s srbsko predvojno politiko na drugi strani. To pa pomeni, da KPJ oziroma socializmu, kot pravimo, ni uspelo rešiti nacionalnega vprašanja v Jugoslaviji, kot smo sami sebe dolga leta pričevali. Zdajšnje razmere v Jugoslaviji nas torej nevarno vračajo v čas stare Jugoslavije pred omenjenim srbskim vojaškim pučem.

Kako smo lahko prišli tako daleč? Analitiki se skoraj strinjajo z oceno, da je treba to vprašanje jemati kot totalni polom ideologije, ki je poskušala z napačnimi sredstvi zasukati tok zgodovine, ki je politiko postavljala nad gospodarstvo in vsa družbena dogajanja in ki v končni fazi državljanom ni zagotovila niti temeljnih človekovih pravic. To pa je gnojišče, ki je posameznim birokracijam v Jugoslaviji omogočilo, da so od Triglava do Gevge-

in močno Srbijo, druga pa avnojsko Jugoslavijo. Začne se mrzlično preštevanje glasov in iskanje zaveznikov. Pogloblitva oznaka Kučanovega koncepta, če se lahko tako izrazim, je ohranitev avnojske in federativne Jugoslavije, pri čemer teži k radikalnemu menjanju »napačnih sredstev« za dosego tega cilja. To naj bi dosegli s tržnim gospodarjenjem in pluralističnim političnim sistemom, pri čemer Kučan tvega tudi možnost samoukinitve monolitne politične birokracije, zavedajoč se kajpak, da je prav ta monolit in sistem, ki ga generira, pogloblitvi vzrok vsesplošne družbene krize in konec koncev tudi rahljanje avnojske Jugoslavije. Slovenska ZK poskuša prav s tem projektom doseči svojo novo (in že načeto) legitimnost, kar pa je že v temeljih sprto

vsem v teh dveh smereh: ali se bo podivjani konj sam otrešel nemočnega jezdeca, kar se je v zgodovini Srbije večkrat zgodilo, in se sčasoma sam ustavil ter začel hraniti s pravo pašo (beri: s tržnim modelom gospodarjenja in pluralističnim političnim sistemom, ki bi civilizacijsko blažila sicer nenehni konflikt med delom in kapitalom) ali pa te Jugoslavije ne bo več, kljub odločnemu prisegnanju in mahanju njenih prvakov, da ne bodo dovolili nobene kapitulacije in ne rušenja. Alternative ni: demokracija, svoboda in razvoj ali pa nič. Časi sužnosti so minili, ker preprosto niso mogli stopiti v korak z izzivi sodobnega razvoja, ki mu je lahko kos samo svoboden narod in prav tak posameznik v njem. Vse drugo so zgolj bolesterne nostalgije.

Ivo Kuljaj

Lazar Mojsov, član predsedstva SFRJ, v zvezni skupščini

SCENARIJ JE BIL

Mojsov je delegatom skupščine poročal o razmerah v državi. Kajpak gre najprej za Kosovo. Začel je z ugotovitvijo, da traja kontrarevolucija že zelo dolgo in potlej v zgodovinski retrospektivi poskušal razložiti vzroke zanjo. Poudaril je, da je predvsem zaskrbljujoče, da se od leta 1981 kontrarevolucija na Kosovu brez prekinitve nadaljuje.

Seveda pa na vprašanje, zakaj do danes še niso odkrili središča in glavnih voditeljev kontrarevolucije, ni dal natančnega odgovora, ampak se je elegantno izvil, da je njihova organizacija kot »večglava hidra, ki jo sestavljajo različne organizacije in točke albanske obveščevalne službe, čeprav Albanija, še posebno zdaj, daje izjave o dobrem sosedstvu. To je dvolična politika, ki jo je ves čas vodila. O njihovi aktivnosti govori tudi to, da so v glavnih dveh dneh težkih razmer na Kosovu na televizijskem pretvorniku Djakovica izključili drugi program in neposredno prevzeli program televizije Tirane, ki daje navodila o stanju.«

Mojsov je govoril tudi o novembrskih dogodkih na Kosovu, torej o demonstracijah pripadnikov albanske narodnosti, ki so bile usmerjene v ohranitev sedanjega položaja v republiki in pokrajini ter preprečitev ustanovitve sprememb v SR Srbiji.

Na vprašanje delegatov zvezne skupščine, ali je res, da obstaja poročilo s konkretnimi imeni organizatorjev novembrskih demonstracij in kasnejših dogodkov je Mojsov dejal, da obstaja. »Vendar pa, kot je pri nas v navadi, še vedno nismo sprožili akcije. Ta prazen prostor so izrabile kontrarevolucionarne sile, zato tudi ni nič čudnega, da je bila ena od ključnih zahtev ob najnovejših tragičnih dogodkih (bržkone je mislil na rudarje v Trepči, op. pisca), da ne objavijo spiska imen organizatorjev novembrskih demonstracij.«

Predsedstvo SFRJ je šele 25. februarja, ko je že trajala kosovska drama, dobilo podrobna izhodišča o tem, kaj se bo februarja zgodilo na Kosovu, čeprav je bil ta dokument izdan že na začetku tega meseca. Napisan je v znanem demagoškem slogu, je dejal Mojsov, podpisala pa ga je skupina kosovskih komunistov z novim prikrivanjem imen, kot to tudi sicer že ves čas počnejo.

Pustimo razmišljanja Mojsova kot člana predsedstva SFRJ »da gre za pravi štabni dokument«, za akcijo, ki naj bi jo izpeljali v treh fazah: najprej naj bi bila to organizacija splošne pasivne stavke, potlej – po 15. marcu – za nove akcije, ki bi se simbolično povezovala z obletnico izbruha kontrarevolucije leta 1981; tretja faza pa naj bi bila oborožena vstaja in v pozivu k vstaji je rečeno: »Mi Albanci se lahko pogovarjamo samo prek puškine cevi. Sprave ni več. Velika ura se približuje.«

Mojsov je govoril tudi o vlogi Rahmana Morine, Husamedina Azemija in Alija Shukrije. Dejaj je, da je Morina prevzel vodstvo obnovljenega predsedstva pokrajinskega komiteja ZK komaj kakih dvajset dni pred omenjenimi dogodki in da je na podlagi tega, kar so zahtevali v demonstracijah, moč sklepati, da so na vse skupaj bili pripravljani že veliko prej. Morina je postal, po mnenju Mojsova, simbol, ki ga je treba zrušiti, da bi potlej zrušili linijo ZK na Kosovu, da bi tako ustrahovali vse Albance, ki si želijo živeti skupaj s pripadniki drugih narodov in narodnosti.

Član predsedstva SFRJ Lazar Mojsov je seveda moral opravičiti izredne ukrepe, ki jih je sprejela država zaradi razmer na Kosovu. Območje rudnika Trepče so po njegovem mnenju prevzeli ljudje iz kolektiva, ki so nadzorovali prihajanje vozil novinarjev in sploh odločali o vsem. Nas tam ni bilo. Mojsov je tudi omenil, da je bila nekaj časa možnost, da bi prišli rudarji iz jame brez postavljanja pogojev. To pa se je razblinilo tedaj, ko so začeli skozi skrivni vhod prihajati poslanci, med katerimi sta tudi Azem Vllasi in Bahri Oruçi. Govoril je tudi o popolnem zastoju življenja in dela v pokrajini, o izseljevanjih, kar vse je narekovalo sprejem nujnih ukrepov, saj bi bilo lahko čez čas prepozno. Stavka starotrških rudarjev se je končala, toda Mojsov je opozoril, da s tem ni konec kosovskih zapletov. Na vse skupaj so zdaj reagirali kosovski Srbi in Črnogorci, ki se na raznih krajih počutijo zelo negotovo, bojijo se nevarnosti, zato zahtevajo dodatna jamstva in varstvo. Zavzel se je za dosledno uveljavljanje dogovorjenega v federaciji, za linijo bratstva, sožitja, enakopravnosti in skupnega življenja pripadnikov vseh narodov in narodnosti na Kosovu. Dejaj je tudi, da je treba čimprej sprejeti dopolnila ustave SR Srbije, kar bo pripomoglo k temu, da se zmanjša zaskrbljenost prebivalcev SR Srbije, zlasti Srbov in Črnogorcev na Kosovu.

M. H.

Sem nam za Kmečko, Demokrasko in Socialdemokrasko zvezo na Slovenskem obeta še nova, delavska zveza

ZAKAJ PA NE?

»ZKS, kot vse kaže, misli nadvse resno obračunati s svojo zgodovino. Soočanje s stvarnostjo jo očitno sili, da usmerja pogled v prihodnost. Zato se odpoveduje vsemu mogočemu balastu iz svoje preteklosti (po predlogu predsedstva njenega CK, ki nam je ponujen v kritičen pretres), tudi svojemu delavskemu razredu. Po svoje je to razumljivo, saj je po napovedih predvidenega tehnološkega razvoja brez prihodnosti in mu grozi, da bo izumrl. Z njim bi po logiki izumrla tudi njegova avantgarda – ZK. Ker pa, kot kaže, članom te ni prav nič do takšne perspektive (še manj do tega, da bi se odstranili od 'korita' – to potrjuje npr. delovanje srbskih komunistov, pa tudi, na debelo in široko, izpisana misel, »da oblast in z njo čast, ko pred spet naša bosta last« na prvi strani zadnjega lanskega Informatorja OK ZK občine Ljubljana – Šiška), iščejo svoje prihodnje mesto v družbi v transformaciji iz avantgarde delavskega razreda v nekakšno »zvezo prijateljev samoupravnega socializma«.

Tako je v prejšnjo sobotno prilogo Dela napisal Branko Weixler, doma iz Logatca, od 1. avgusta 1982 pa zaposlen v Gorenju-Tiki, in zraven objavil pobudo za ustanovitev »zveze delavcev«, ki naj bi združila »borce za samoupravni socializem, grajen na Kardeljevih teoretičnih temeljih.« Se nam za Kmečko, Demokrasko in Socialdemokrasko zvezo obeta še nova, delavska? »Zakaj pa ne,« pravi Weixler. »Če smo poštene, smo tega lahko le veseli, saj se ZK s tem vrača k resnici in končno le priznava, da dejansko že dalj časa ne zastopa več interesov tega druž-

benega razreda. Tega – objektivno – niti ne more početi, saj ji interesi njenega članstva, kjer so delavci zastopani z manj kot 30 odstotki, tega praktično niso dovoljevali.« Za natančnejšo ponazoritev pove, da je v njihovem 500-članskem kolektivu le 24 ali 25 komunistov (»najnovejših podatkov nimam«), jih bo pa še manj. »Med njimi pa ni nobenega 'čistega' delavca, torej tistega, ki bi spadal v naš razred. Ali potemtakem ni razumljivo, da interesov neposrednih proizvajalcev ne brani nihče?!« »Kot je naš kmet spoznal, da mora skrb zase vzeti

ZAKAJ PA? – Branko Weixler. (Slika: Sašo Bernardi)

v svoje roke, si mora tudi delavec naložiti križ bojev za svoje interese na svoja ramena,« je prepričan Weixler. »Zanašati se na kogar koli, da bo poskrbel zanj, se očitno ne more več. Zatorej mora zbrati vse moči, da se bo vsemu temu postavil po robu, sicer bo jutri le še blede senca današnjega, kaj šele bodočega samoupravljalca, kakršnega je predvidel Kardelj.« Zato pravi, da je treba resno razmišljati o ustanovi-

»Če stavkovna pravila, zajamčeni osebni dohodki in podobni obeti z listine predstavljajo ali pomenijo prenavo sindikatov, potem se bojim, da vam ne bo uspelo,« je prepričan Branko Weixler in to tudi ponazoril s primerom: »Zaštrajkaš najmanj za pol višjo plačo. Potem se pogajaš s poslovođečimi (ali oblastjo) in dosežeš 30%. Tisti hip si zadovoljen! Kaj pa potem, ko ugotoviš, da se je za enake procente povečala plača tudi njim, ki so ti branili štrajkati?« Ko bo sindikat prišel na dan s kakšnim »pametnim« pravilnikom o nagrajevanju, potem mu bodo morda sledili...

tvi zveze neposrednih proizvajalcev, katere ključna naloga bi morala biti boj za pravične družbenoekonomske odnose na področju ustvarjanja in delitve dohodka. Predvsem pa poskrbeti za:

- vprašanja medsebojnih odnosov v združenem delu;
 - vprašanja enakomernosti obremenitev delavcev in uslužbenecv;
 - vprašanja dela, delovnih razmer in varstva pri delu;
 - za pravičnejše vrednotenje elementov živega dela;
 - pravice do neposrednejšega upravljanja z minimalnim delom;
 - vzpostavljajte odgovornosti za rezultate dela.
- Ali se vam ne zdi, da mora za vse to skrbeti sindikat?

»Najbrž res, vendar se bolj ukvarja sam s sabo kot s tistim, s čimer naj bi se,« meni Weixler in pove, kako da je to občutil na svoji koži. »Najprej sem jo dobil po buči, ker sem 'prihajajočemu' direktorju priporočil, naj ne izplačuje nadomestil za potne stroške tistim našim ljudem, ki stanujejo samo dva kilometra od fabrike (po pravilniku!), drugič pa na sestanku sindikalnega izvršnega odbora, kjer sem odločno zahteval, naj vsako (upravičeno?) prekinitvev de-

lovnega procesa pišejo na režijo.« Sindikat mu je obrnil hrbet, sodišče združene dela pa mu je vrnilo vero v njegov samoupravni prav, ker je zmagal na obeh procesih: na prvem, kjer so ga hoteli poslati na cesto, in na drugem, kjer je zahteval vrnitev na svoje delovno mesto varilca. »Žato sem potem tudi izstopil iz sindikata,« se izpove Weixler, »in vanj ne verjamem več.« Pika? »Pika!«

Damjan Križnik
Slika: Sašo Bernardi

Socialne razlike in njihovo skokovito naraščanje

Tole moje razmišljanje spada na prvo stran Delavske enotnosti glede na pomembnost za tiste, ki jih socialne razlike vsak dan tlačijo navzdol.

Natočimo si čistega vina in pogledjmo resnici v oči. Drug brez drugega ne moremo nič ustvariti. Strokovnjaki in strokovni delavci ne bi mogli uveljaviti svojih idej brez neposrednih proizvajalcev in narobe, delavci ne bi imeli kaj delati, če ne bi bilo strokovnjakov oziroma novih idej, ki jih kljub večjemu številu strokovnjakov primanjkuje. To pa zato, ker so mnogi med njimi strokovnjaki po diplomu in osebnem dohodku. Pri sistemizaciji delovnih mest po delovnih organizacijah naj bi bila po samoupravnih aktih razlika med najvišjim in najnižjim osebnim dohodkom štirikrat do štirikrat in pol te razlike. V občini, republiki in federaciji so po vsej verjetnosti veliko večje, tega namreč ne vem. Sprašujem vse odgovorne v naši družbi, predvsem sindikat, ki naj bi bil zastopnik delavskega razreda, zakaj omenjene razlike osebnih dohodkov ne ostanejo zmeraj enake, temveč iz meseca v mesec naraščajo in z njimi socialne razlike. Enako je pri pokojninah. Razlike se naglo povečujejo na račun poviševanja osebnih dohodkov in pokojnin za vse enak odstotek, kar po mojem delavskem mnenju ni pravilno in pošteno. Zato pozivam vse odgovorne in poštene tovariše in tovarišice v Zvezi sindikatov Slovenije in vse druge, ki bi na tem področju lahko kaj naredili, da se osebni dohodki in pokojnine ne bi poviševali po enak odstotek za vse, marveč za vse enak znesek denarja ali pa po odstotkih, diferencirano od spodaj navzgor. S tem bi prispevali svoj delež k zmanjšanju velikih socialnih razlik, predvsem pa zmanjšali nezadovoljstvo prebivalstva z nizkimi osebnimi dohodki in pokojninami, ki se iz dneva v dan povečuje.

Slavko Matešič

Marjan Barl, Slovenj Gradec:

ZDAJ LAHKO SINDIKAT DOKAŽE, KOLIKO GA JE V HLAČAH

»Vprašanje gospodarske učinkovitosti in socialna varnost delavcev ni samo skrb sindikata, kot tudi gospodarski razvoj družbe in preobrazba industrije ni skrb le izvršnih svetov in Gospodarske zbornice,« meni Marjan Barl, tajnik občinskega sindikalnega sveta v Slovenjem Gradcu.

Pogovor z Marjanom Barlom, tajnikom občinskega sindikalnega sveta v Slovenjem Gradcu je potekal že v znamenju vročičnih dni, ki jih v tej najbolj grobi obliki danes doživljamo. Osrednja tema pogovora naj bi bila sindikat in njegovo delovanje v trenutnih gospodarskih razmerah. Torej o tem, kakšen je utrip sindikata v Slovenjem Gradcu v dneh, ko tam bijejo boj za eno delovno organizacijo, za Fecro.

»Žal je Fecro prav danes spet pred zbori občinske skupščine, čeprav smo že mislili, da je njegova kriza že premagana. Ze pred tremi leti je namreč sindikat sprožil akcijo, da bi Fecro postavili nazaj na noge.

To pravim zato, da bi nekoliko orisal delovanje sindikata. Prenova sindikata ni samo v prerazporejanju svojega članstva, v pregrupiranju ali v preimenovanju določenih idej, v ugotavljanju, koliko delavcev se more preživeti z rednim delom...

– Prav skrb za delovnega človeka je temelj... »Vendar ne šele takrat, ko je gmotna varnost delavca že ogrožena. Uporabil bi besede našega dolgoletnega sodelavca, zdaj sekretarja republiškega sveta sindikatov Rajka Lesjaka, ki je trdil, da »zdaj lahko sindikat do-

kaže, koliko ga je dejansko v hlačah!«

Najprej gre za to, koliko smo in kako smo pripravljeni sprejeti dialog glede zahtev članstva z drugimi. Kako je bilo doslej, vemo. Kaj želimo, tudi vemo. Toda danes je naš prostor najbolj omejen, tako ni bil še nikoli. Na eni strani ga omejuje gospodarska kriza, na drugi strani pa okostenela oblastnost.

– V Slovenjem Gradcu nimate tovrstnih težav.

»Ne, na srečo ne. Ze nekaj let je staro spoznanje, da se težave hitro in učinkovito dajo premagati le, če smo združeni. Pravzaprav to je, ali bi moralo biti, vodilo, saj se vendar trudimo za isto stvar, za napredek kraja in boljše življenje ljudi. Zatorej ne more biti pomembno, kdo si in od kod; ali si v ZK ali nisi, si z občine ali iz Gospodarske zbornice. Zadeve se odvijajo drugače, ko se lotiš težav zunaj občine. Bodi va konkretna: gre za zahtevo, da razbremenimo gospodarstvo, predvsem združeno delo teh grozovito velikih dajatev. V občini smo se dogovorili in dogovora se držimo. Tipičen primer je prav razbremenitev Fecra in skupna prizadevanja za kadrovske rešitve. Vse to pa se razblini, ko s temi predlogi prideš iz občine! Vsi govorimo o tem, kako se je razbohotila družbena nadgradnja,

kako so se sisi izneverili, nihče doslej pa ni povedal, koliko različnih ustanov in teles se obeša na ta skromni dobiček, ki ga ustvarjata naša utrujena industrija, naš delavec.«

– Nov zakon o podjetjih zožuje pravice tako delavcem kot sindikatu.

»Prav je, da dobijo gospodarski subjekti več pravice do odločanja! Toda delavec je že zdaj lahko odločal samo še o tem, kar so mu drugi pustili. Tega pa je malo ostalo.

Obtožbe so usmerjene v sistem. Po mojem prepričanju pa ne gre kriviti sistema, temveč to, da se nihče ne drži dogovorjenega. Koliko dobrih stvari je s tem v zvezi zapisanih. Zato je prav, da se sindikat zdaj tako zavzema za tisto, kar je bilo že sklenjeno in bilo dobro, vendar se je počasi, iz dobro znanih vzrokov izjalovilo. In tu sva zdaj spet pri preobrazbi sindikata: gre za spreminjanje mišljenja o enakovrednih razpravljalcih. Za demokracijo. Za spoštovanje ljudi in tistih dogovorov, ki smo jih skupaj sprejeli.«

– Ali so po vašem mnenju pri nas še možnosti vsaj za pogovorno demokracijo?

»Po zadnjih dogodkih so deč si demokracijo v različnih delih države različno razlagamo. Tako kot je odločitev slovenskih sindikatov o najnižjem dohodku delavcev po moje največji uspeh demokracijske dogovarjanja, je drugod demokracijo, če to kdo centralistično določa.«

– Toda tudi v Sloveniji je vrsta očitkov, češ da to in to ni »stvar« sindikata, naj se sindikat ubada...

»Da, naivno bi bilo pričakovati, da ta novi veter, ki v slovenskih sindikatih že veje, spada v vsako jadro. Enako naivno bi bilo trditi, da v Sloveniji ni oblastnikov ali birokratov in birokracije. Kdo pa najbolj ožema združeno delo? Koliko vmesnih členov je? Zakaj nenadoma strah, da se pobude sindikatov pojavljajo v skupščinah občin in tudi že v republiški skupščini. Res je, da te pobude nimajo predznakov sindikata, da bi jih že s tem lahko označil za sindikalne, toda vsebina je ista. Po moje ni važno, kdo se je prikopal do neke ideje ali spoznanja, važno je, koliko je ta ideja ali spoznanje po meri našega človeka. Po mojem mnenju je eden izmed velikih napredkov v sindikalnem gibanju že spoznanje, da rešitve niso v ocenah, temveč v kvalitetnih programih. Zakaj naj bi bilo v sindikatu narobe, če že ne kar žaljivo obravnavati predloge Gospodarske zbornice ali partije ali kogarkoli drugega in priznati, da smo tudi v sindikatu prišli do enakega spoznanja in narobe. V tem delu našega dela nam je v Slovenjem Gradcu nekoliko lažje, ker smo to zavrtost že premostili. Praksa nas je prisilila. Življenja ne moreš uokvirjati v sklepe in matrice. Tako tudi sindikat ne. Žal je v zraku čutiti, da ne hodimo vsi po isti poti...«

Janez Sever

Posvet sindikalnega političnega aktiva Slovenije

SINDIKAT V POINDUSTRIJSKI DRUŽBI

Na Brdu pri Kranju je RS ZSS ta teden pripravilo dvodnevni posvet s predsedniki in sekretarji občinskih, medobčinskih, mestnih in obalnega sveta ZSS ter republiških odborov sindikatov. V prvem delu je dr. Gojko Stanič predaval o procesih industrializacije družbe in vlogi sindikatov pri tem. Strokovni sodelavec predsedstva RS ZSS Gregor Miklič je prvi dan strokovno obrazložil mesto samoupravljanja in sindikata v statutih podjetij. Zadnji dan pa je predsednik RS ZSS Miha Ravnik govoril o prenovi sindikata, član predsedstva Ladimir Brolih pa o vprašanjih sindikalne članarine. Do zaključka redakcije smo lahko spremljali dr. Staniča, ki je navzočim razgrnil nekatera najpomembnejša vprašanja, ki se porajajo med industrializacijo družbe. Primerjal jih je s podobnimi državami iz razvitega sveta, seznanil z rešitvami, ki so jih tam izbrali in na kratko razčlenil rešitve, ki bi po njegovem

prepričanju pri nas prinesle skorajšnji napredek v gospodarstvu in družbi. Slovenci moramo začeti živeti drugače, je bila rdeča nit njegovega predavanja, pri čemer je imel v mislih ne samo kakovost življenja doma, ampak tudi drugačen način dela, izobraževanja, obravnave razvojnih vprašanj, odnos do drugih jugoslovanskih narodov ter okolice (obdajajo nas dežele, ki so v vrhu svetovnega razvoja, na primer severna Italija, Bavarska Baden-Württemberg, kjer so ljudje prijateljsko razpoloženi do nas in to bi morali bolje izkoristi). Posebej bi veljalo prisluhniti njegovim zamislim o spodbujanju ustvarjalnih delavcev, plačevanju dobrih gospodarstvenikov, o načinu oblikovanja potrebne lastnega kapitala podjetij in še marsičemu. O vlogi sindikata tokrat samo na kratko: vtis smo dobili, da je ta izredno pomembna, le da so njegove naloge nemara drugačne kot zdaj.

Boris Rugelj

V Litostroju so pretekli teden naredili – kot sami pravijo – prvi korak v podjetništvo. Skladno z zakonom o podjetjih so na referendumu sprejeli nov statut delovne organizacije. Na njegovih 108 členih bodo zgradili novo organizacijo podjetja, ki naj bi bila mnogo bolj učinkovita od sedanje in dala tudi boljše rezultate. V Litostroju pravijo takole – nova organiziranost je naš edini izhod iz težav, ki zadnja leta pestijo podjetje. Sedanja organiziranost, sedanji odnosi med tozdi, sedanja delitev odgovornosti nam ne morejo pomagati v boju s pogoji za poslovanje na tujem in domačem trgu in z inflacijskimi gibanji. Na vprašanje, kako bi najkrajše ovrednotili sedanje in prihodnje spremembe v delovni organizaciji, v Litostroju takole odgovarjajo: postali bomo podjetje!

Podjetje torej, z vsemi značilnostmi, o katerih v zadnjem obdobju v Jugoslaviji pišemo in govorimo v samih presežnikih. Prilagodljivo razmeram na trgu, gospodarno organizirano, učinkovito vodeno, z rastočo produktivnostjo (ter vsem, vključno OD, kar sodi zraven, v vzponu), enakopraven partner na svetovnem trgu. Skratka, organizacija, katere cilj, čim hitreje doseči čimvečji dobiček, bo povsem uresničljiva vrednota.

Divizijsko načelo

Litostrojski strategiji in Zavodi za produktivnost dela so si zamislili novi Litostroj (zdaj je sestavljen iz 13 tozdov in dveh delovnih skupnosti), organiziran po »divizijskem načelu«. Izraz nima nobene zveze z vojsko, pač pa z izrazoslovjem, nastalim v razvitih državah za tovrstno organizacijsko shemo podjetij. Glavni direktor Jože Slander je v gradivu, ki je bilo pred referendumom o spreminjanju statuta razdeljeno delavcem, zapisal o tem tole: ... takšna organizacija se izkazuje s kombinacijo centralizacije strateških odločitev in decentralizacijo poslovanja »divizij« in je najuspešnejša.

Takšna organizacija bo morala biti, kot smo zapisali, izredno prilagodljiva tržnim razmeram – tudi nam se obeta večji prodor konkurence iz tujine – zato pa bo potrebovala zelo močan »štab« ekonomskih in tržnih strokovnjakov ter ljudi, ki bodo spodobni čim hitreje razviti nov izdelek ali starega narediti takega, da bo vseč trgu.

Na Hrvaškem so proti lepotnim spremembam sindikata

FORMA ALI REFORMA

V komisiji za organizacijsko-politično in kadrovske izgradnje sindikata Hrvaške so razpravljali o izhodiščih za prenovu Zveze sindikatov Jugoslavije, ki jih je ponudil v javno razpravo svet ZSJ. Stezami niso bili zadovoljni. Menili so, da niso dovolj radikalne in ne zagotavljajo najboljšega zdravja morebitnemu novemu političnemu otroku.

Dejstvo je, da v jugoslovanski sindikalni organizaciji ni enotnih stališč republiških in pokrajinskih organizacij do prenove svoje organizacije. Politični spori pa tudi poskusi, da bi s tezami pomirili tisto, kar ni mogoče pomiriti, lahko pripeljejo do polarizacije na »sindikalni« vzhod in zahod.

Za kaj gre: za različno stopnjo razvoja, gospodarstva in političnega. V tem okviru nastajajo različne demokratske projekcije, ki pa jih teze ne »obvladujejo«. Svet Zveze sindikatov Jugoslavije, ki je sicer poskušal ponuditi politični program prenove sindikata, temu ni kos, kajti reformo je skrčil

V Litostroju sicer priznavajo, da bi lahko tudi v sedanji organizacijski obliki (s tozdi) lahko poslovali mnogo bolje, kot so – če bi, denimo, pravilno razumeli pomen tržnikov za poslovni uspeh podjetja. Toda v isti sapi dodajajo, da ta trditev velja samo za – preteklost. V prihodnje, v Evropi po letu 1992 in doma (kjer se bo menda vendar kaj spremenilo v prid večjega vpliva trga) je samo nova organizacija podjetja tudi zagotovilo, da bodo ne le preživeli, ampak se tudi enakovredno kosali na trgu. Reorganizacija je, še dodajajo, »pika na i« sanacijskega programa.

Sedem programov

Tozdov po novem ne bo več. Namesto njih bodo v Litostroju organizirani v sedem proizvodnih programov, ki jih bo podpiralo (s predlogi strateških, dolgoročnejših opredelitev) vodstvo podjetja, pri izvedbi pa štiri dejavnosti (od vzdrževanja, energetike, transporta, prek inštituta za raziskave in razvoj in zunanje storitvene enote do srednje šole tehniških strok) in strokovni sektorji, kot so: nabavni, prodajni, raziskava trga, ekonomski, finančni, sektor za kakovost, za informatiko in organizacijo, za splošne zadeve in sektor za kadrovanje.

Da bi posamezni programi (ulitki in modeli, industrijska oprema, turbinska oprema, črpalne naprave, transportna vozila in naprave, preoblikovalna oprema ter proizvodno-tehnični servis) lahko normalno delovali in se podjetniško vedli, bodo

V Litostroju so sprejeli nov statut v duhu zakona o podjetjih, pripravljajo pa prenovu delovne organizacije po novi poslovni filozofiji

PODJETJE!

(Slika: Sašo Bernardi)

organizirani kot tehnološko zaokrožene skupine izdelkov, ki imajo podobno tehnologijo, konstrukcijo, isti trg. Dodali jim bodo nekatere službe, ki so nujne, razvoj, ekonomski sektor (računanje donosnosti posameznih izdelkov) in še kaj.

Na primer: tovarna viličarjev je zdaj tozd. Po novem

bo to program, ki pa bo okrepljen z vrsto strokovnih dejavnosti, ki jih dosedaj ni imel, ker so bile združene na ravni delovne organizacije.

Natanko postavljene – po ravnem organiziranosti, bodo tudi odgovornosti. Tako se ne bo več smelo zgoditi, da bi, denimo, na sejah kolegija, vsakdo govoril o vsem, meni Franc Sušnik, pomočnik generalnega direktorja.

Hitro preoblikovanje

Ena izmed najpomembnejših prvin nove organiziranosti bo, če bo potrebno hitro spreminjanje programov – opuščanje nedonosnih itd. – ter temu prilagojeno »pretakanje« kadrov, tako strokovnjakov kot delavcev. Načeloma naj bi bilo mogoče vsakega zaposlenega postaviti k delu tja, kjer bi ga takrat najbolj potrebovali. Na primer (spet navajamo misli Franca Sušnika): če bi Inštitut potreboval več sodelavcev pri razvijanju nekega izdelka, v posameznih programih pa vsi strokovnjaki v razvojnih oddelkih ne bi bili povsem zaposleni, bi te za določen čas dodelili na pomoč inštitutu.

Ali primer delavcev v proizvodnji: Prav zdaj v Litostroju povpraševanje po viličarjih presega njihove trenutne proizvodne zmogljivosti. V novi organiziranosti bi bilo potrebne (in usposobljene) delavce prav lahko nabrali v drugih programih, kjer trenutno ne bi bilo toliko dela.

To pa je tudi način, ki ga bodo v tovarni uporabili za reševanje trpkega vprašanja, ki se pojavlja ob vsaki takšni reorganizaciji: pre-

sežkov delavcev v posameznih (zdaj še) tozdih.

Franc Sušnik: »Najprej bomo pogledali, ali je mogoče znotraj nekega programa poiskati dodatne izdelke, na katerih bomo zaposlili delavce, ki bodo »odveč«. Potem pa bomo pogledali še k drugim programom in menim, da vprašanje odvečnih delavcev v Litostroju – čeprav govorimo o tem, da bo moral biti mnogo bolj učinkoviti s precej manj zaposlenih – ne bo postalo velik problem.

Pomoč ob pravem času

Litostrojčanom je za organizacijske spremembe, ki jih načrtujejo že več kot leto dni, kot nalašč prišel zakon o podjetjih, ki ga je zvezna skupščina sprejela tik pred koncem lanskega leta. Čeprav ni idealen, čeprav nekateri drugi zakoni (nižje ravni) še niso sprejeti, je vendarle ponudil veliko priljubljenost. V Litostroju so po hitili s pripravo in sprejetjem novega statuta podjetja, usklajenega z zakonom o podjetjih. Nujno, kot pravijo, potrebujejo drugačen ustroj podjetja, to pa lahko najhitreje omogoči samo takšen statut, po katerem ni treba sleherne spremembe urejati po dolgotrajni in pogosto jalovi samoupravni poti. Samouprava s tem ni nič izgubila, menimo, da je celo pridobila, saj se bo lahko delavski svet v Litostroju posvetil bistvenim samoupravnim vprašanjem.

V primerjavi s sedanjimi akti je statut prav tenak in tudi nekam »prazen«. Vrsto vprašanj prepušča življenju, uredila naj bi se na podlagi izkušenj. Na primer, vrsto analog, ki jih je dosedaj po

nepotrebnem imel delavski svet, bodo prevzeli odbori in komisije. Kateri odbori in komisije in koliko jih bo ter na kateri ravni se bodo oblikovale (skupna, ena komisija za kadrovska vprašanja, denimo, ali več komisij, po posameznih programih), bo povedalo življenje samo. In še marsikaj drugega ni opredeljeno natančno. Zelo se nagibajo k zmanjševanju števila samoupravnih aktov bilo naj bi jih le pet, k združevanju takih, ki po vsebini spadajo skupaj, pod enim naslovom. Na primer: pravilnik o delovnih razmerjih, disciplinska in odškodninska odgovornost, varstvo pri delu. Marsikaj pa bo treba iz dosedanjih samoupravnih aktov prenesti tudi v pristojnost generalnega direktorja, saj sicer ne bi mogel prevzeti odgovornosti za organiziranje delovnega procesa.

K »praznemu« statutu je vlekla litostrojčane tudi neka povsem psihološka področnost: najpomembnejši akt podjetja mora dajati občutek pravne stabilnosti, tega pa ni moč doseči s pogostim spreminjanjem akta. Zato se ne sme spuščati v podrobnosti, ampak mora čimveč vprašanj prenesti na »nižje« splošne akte in v pristojnosti delavskega sveta podjetja. Tako razlaga v glasilu litostrojčanov njihov pravnik Anton Tomažič. Razlaga statuta Tomažič zaključuje z vprašanjem, kaj storiti, da bo predvideno in zaželeno podjetništvo v Litostroju v resnici zaživel. Odgovori sam: »Izvoliti je treba dober delavski svet!«

Tu je srž: podjetništvo, kot si ga razlagamo, ne bo trpelo nepodkovanih in neodgovornih ljudi ne v upravi ne v samoupravi in ne med strokovnjaki.

Boris Rugelj

Na obisku v občini Šmarje pri Jelšah

KAZALCI SE PREMKAJO

»...In kdaj se boste končno ločili od tega neuglednega mesta?« smo ob koncu našega obiska pri šmarskih sindikatih kar naravnost vprašali njihovega predsednika Ludvika Kučiša, pri tem pa kazali na (lansko) lestvico s številkami narodnega dohodka na prebivalca, ki z 1,80-odstotnim deležem uvršča njihovo »družbenopolitično skupnost« šele na 63. mesto od 65 slovenskih občin. Odgovor je bil diplomatski: »Čimprej bi se radi rešili statusa nerazvitosti. Oprli se bomo na svoje moči. Naši ljudje so marljivi, zdajšnja garnitura občinskih mož je sposobna...; pričakovanja so torej stvarna, le času je treba dati čas!«

Občina Šmarje pri Jelšah spada med srednjevelike. Meri okroglih 400 kvadratnih kilometrov, meji pa na Šentjur, Slovensko Bistrico, Slovenske Konjice, Ptuj, Brežice in Krško na slovenski ter na Pregrado, Klanjec in Krapino na hrvaški strani.

Po zadnjih podatkih živi v njenih 180 naseljih, povezanih v 25 krajevnih skupnosti, okoli 32.500 prebivalcev, med njimi je kar 12,3 odstotka starejših od 65 let (republiško povprečje je 10,3%). Statistika pravi, da se s kmetijstvom preživlja 23,6 odstotka njihovih občanov (SRS = 9,4%) in da jih kar 73 odstotkov (!) ni končalo osnovne šole. »Prav ste prebrali,« nam, nejevernim Tomažem, pokima predsednik Kučiš, v isti sapi pa še doda, da je srednje, višje ali

visoko šolo končalo samo 9 odstotkov zaposlenih. »Četrtna generacije gre po osemletki v službo. Zato tudi ni čudno, da je število študentov na 1.000 prebivalcev pri nas za polovico (5,4%) nižje od republiških podatkov (10,6).« Vzrokov za takšno stanje je več, pravi, nato pa nekaj poglobitnih tudi našteje: visoki stroški šolanja, oddaljenost izobraževalnih središč (v občini imajo samo eno srednjo šolo – steklarsko v Rogaški Slatini)..., nenazadnje pa hočejo čimprej priti do kruha. V 40 podjetjih ga služi skoraj 8.400 občanov: 6.600 v gospodarstvu, 1.800 v negospodarstvu, številni obrtniki pa ga režejo tudi 7.500 pri njih zaposlenim delavcem. Čez občinsko mejo se jih vsak dan vozi na delo v celjsko, šentjursko in krško občino blizu 3.400.

Ali se bo IKOM rešil rdečih števil z DEŽJA POD KAP?

»Kaj naj rečem? Tudi jaz bi raje videl, da bi se slednjič vendarle rešili teh rdečih števil, pa...«, je povedal 30-letni gradbeni tehnik Srečko Žgajner, predsednik osnovne organizacije sindikata v delovni organizaciji IKOM, ki zadnjo petletko nikakor ni v ponos šmarski občini. Pa? »Pa nam bo zaključni račun spet pokazal izgubo. Za 5 starih milijard je bo...«

IKOM ni firma, ki bi se lahko pohvalila s kakšno častitljivo obletnico. Kot servis samoupravne skupnosti za odpravo najrazličnejših defektov, imenovan Dombiro, je zadihala pred kakšnimi dvajsetimi leti, razvila pa se je po potresu na Kozjanskem, ko je bilo tod nenedoma zelo veliko dela. »Tedaj je bilo pri nas v službi že 200 delavcev,« se spominja predsednik Žgajner, »ki so pleskali stanovanja, polagali keramične ploščice in vodovod, napeljavali ventilacijo in se sploh ukvarjali še z drugimi kovinarskimi rečmi.« Potem? Potem je začelo zmanjkovati dela, svoje pa je opravila tudi konkurenca: poleg Ikoma na tej »nerazviti parceli« namreč delujeta še dve podjetji iste panoge – Ingrad in GOKOP, vsem pa skačejo v zelje še številni obrtniki.

»Zdaj nas je 120, osnovne plače imamo od 60 do 80 starih milijonov, z vsemi pripadajočimi dodatki pa dobimo toliko, da lahko zadovoljimo sindikalno listo,« pravi Žgajner, zraven pa doda, da so imeli lani »tri ali štiri« izsiljene sestanke, ker so bili zaradi nelikvidnosti pač prisiljeni premakniti plačilne dneve na kasnejše datume. »Ostali smo tudi brez direktorja, za nameček pa je zdaj dal odpoved še računovodja...« V podobnem položaju so se Ikomovi delavci zna-

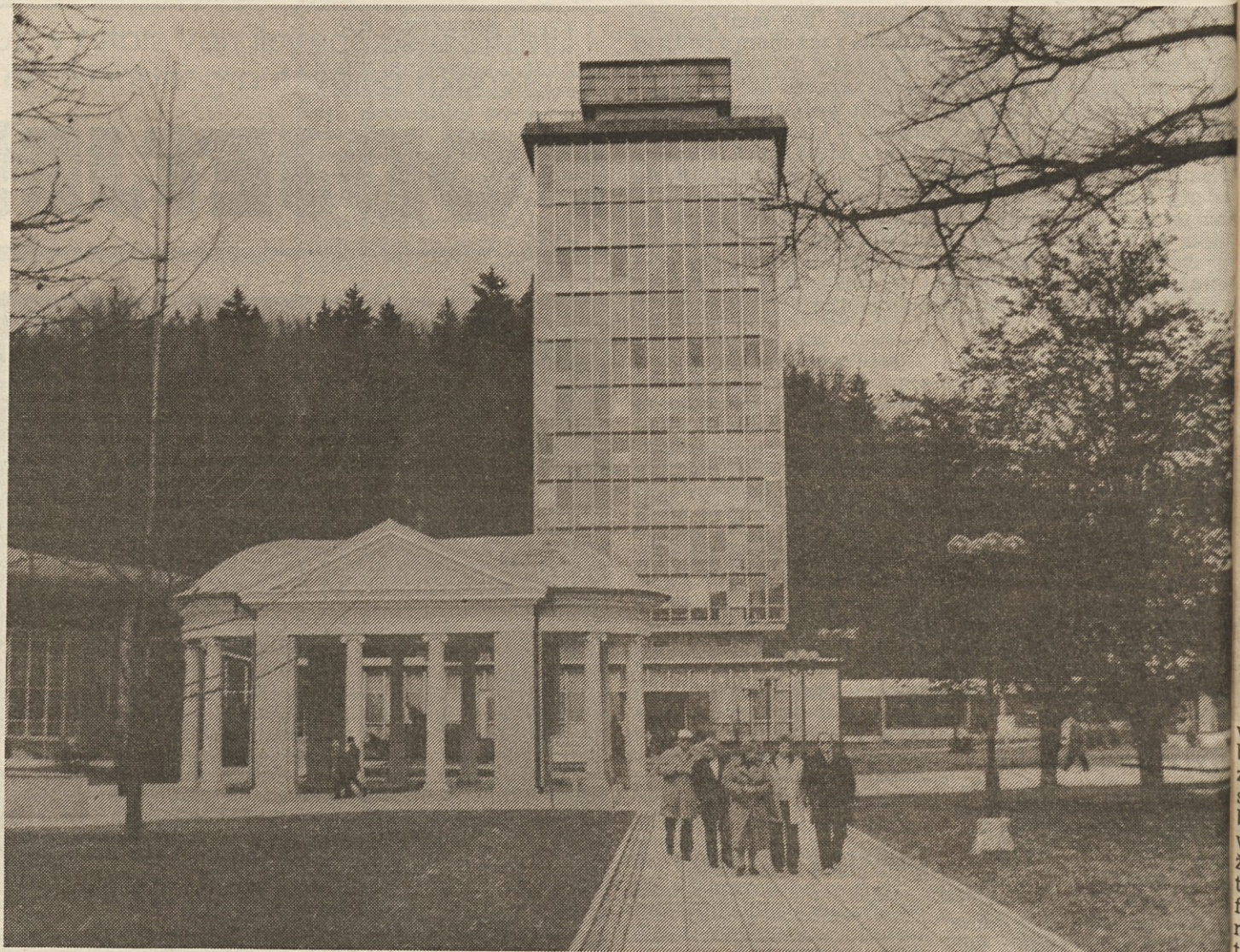
šli že pred štirimi leti, žal pa tedaj organizacijskih in kadrovskih zadev niso sanirali do konca, zato se je po prvem svitu spet začelo oblači-

NISMO VEČ PRIVLAČNI – Srečko Žgajner.

ti, mrak pa je toliko zatemnil njihovo ime med občani, da kadrovske niso več privlačni.

»Znotraj firme ne vidimo rešitve, najti jo bomo morali zunaj nje. Obrnili smo se na družbenopolitične organizacije in na občinski izvršni svet, naj nam vendarle prikrbijo kadre, morda celo prisilnega upravitelja. In to čimprej, kajti malodušje se že dolgo vleče in o odpovedi razmišlja čedalje širši krog naših sodelavcev,« je končal Žgajner. Sam delovne organizacije še ne bo zapustil, si pa vroče želi, da bi na pravo mesto čimprej dobili pravega človeka.

Brez glavobola

Kakšno rezino so zaslužili lani? »Pod zaključnimi računi črta še ni potegnjena, zato vam ponujam (pred)zadnje podatke: povprečni čisti mesečni osebni dohodek je znašal 591.912 dinarjev na delavca (republika = 719.544), od tega 561.472 na zaposle-

POT JE ZAKOLIČENA – Ludvik Kučiš.

nega v gospodarstvu (republika = 694.091) in 704.944 (849.722) v negospodarstvu. Če to preračunamo na naše denarnice, potem smo za okroglih 20 odstotkov tanjši od republiškega žepa...«

Vendar to šmarskim delavcem niti ne gre toliko na živce kot kakšen dan zamude pri izplačilu osebnega dohodka ali pa morebitna banalna napaka na obračunskem listu. »Zato smo lani zabeležili šest nezadovoljstev ali, kako bi že rekel, upravičenemu nerganju zavoljo tega,« nadaljuje predsednik Kučiš in doda, da se je to zgodilo v Dekoru Kozje, Prevozništvu, Donatu, Metki Kozje, GOKOP Rogaška Slatina in Mizarstvu Rogaška Slatina. »Smo bili pa vedno zraven, tako da me kot predsednika občinskega sindikata glava skoraj nikoli ni bolela.«

Ali ga utegne zaboleti zdaj, ko zakon o podjetjih ponuja drugačne rešitve, kot smo jih bili vajeni zadnjih deset let? »Najbrž je kar normalno, da so se na nerazvitem območju, kakršno je Kozjansko, pojavili tozdi, ki imajo sedež zunaj naše občine, in pa dislocirani obrati. Kar normalno pa utegne biti, da nam bo zakon o podjet-

jih prinesel tudi kakšne težave. Tudi velike,« se popraska predsednik Kučiš. Pove, da jim je grozilo zaprtje To-provega tozda, o osamosvojitvi pa da so razmišljali v Metki Kozje. Plaz se torej še ni utrgal, pozoren je pa le treba biti na vse pasti.

Gremo dalje

Po Kučiševih besedah so v občini Šmarje pri Jelšah dovolj pozorni. »Že zavoljo metode našega dela; organizirani smo tako, kot so pač organizirani vsi občinski sindikalni sveti, se pa držimo lepe navade, da je naše mesto predvsem v bazi. Ta-

ko kar dobro vemo, kam kažejo kazalci...«

V talonu imajo tri paradne konje, ki naj bi njihovo občino izvlekli iz neuglednega tretjega predzajega mesta po narodnem dohodku v Sloveniji. Najprej jih bo potegnila Steklarna Boris Kidrič (zdaj zaposlenih 2.200), ki je z 18 milijoni dolarjev največji občinski izvoznik, potem turizem (po- leg Zdravilišča Rogaška Slatina, o katerem pišemo posebej, še Atomske Toplice), nenazadnje pa tudi kmetijstvo. Za njimi je že precej melioracij in komasacij, v razvojnih načrtih pa imajo

še nove. Nad njimi bo odsledela delovna organizacija Kmetijstvo – trgovina Hram, ki se je zdaj ločila od žalskega Hmezada.

»Hram je našim ljudem, živijo v blokkih, poslal tu svojevrsten izziv,« je pogravor sklenil Ludvik Kučiš. »Tistih površin, ki se mu ne splača obdelovati, je nudil stanovalcem ten nososesk, naj si pomagajo boljšati svoj življenjski standard z gojenjem jagodičev. Pravijo, da to ni preveč zapleteno delo, zagotavljajo tudi pošten odkup. Torej...«

Damjan Križnič
slike: Sašo Bernardi

Čast in ponos šmarske občine: Zdravilišče Rogaška Slatina

KORAK PRED (NAŠIM) ČASOM

V Zdravilišču Rogaška Slatina si bodo po razpravi o zaključnem računu '88 gotovo zadovoljno pomeli roke: v 15 hotelih s 1.500 posteljami so lani zabeležili 340.000 prenočitev – od teh polovico tujskih! – z mineralno vodo donat Mg, rogaško in trimvitom so napolnili skoraj 41 milijonov litrskih steklenic, zraven pa prodali še 5,3 milijonov kilogramov naravnega CO₂, kar jim je vse skupaj navrglo v mošnjiček okroglih 60 milijard dinarjev prihodka!

»Ponosna sem na te številke,« veselo pripoveduje Branka Aralica, predsednica zdraviliške sindikalne konference, sicer pa vodja recepcije v hotelu Sava, »kot kaže, pa da je z njimi zadovoljnih tudi vseh 1300 članov našega kolektiva.« Kako tudi ne bi bili, ko pa so januarja zaslužili povprečno po 1.39.818 dinarjev. Najslabše plačana snažilka je dobila 758.950, eden od 20 zdravnikov-specialistov pa 4.672.270 ali okroglih sto starih milijonov več kot glavni direktor. »V takšni firmi, ki s plačami še kolikor toliko dohaja rast življenjskih stroškov, vrh vsega pa ima pred sabo še 'svetlo perspektivo' je biti predsednica sindikata kar lušno dodatno opravilo,« navihano pomežikne.

In kako si v Zdravilišču Rogaška Slatina zamišljajo to »svetlo perspektivo«!

»O kakšnem megalomanstvu ne razmišljamo; naš cilj

je kakovostno izboljšati celovito ponudbo za zahtevnega gosta iz zahodnega sveta, ki ga ne bomo samo zdravili, temveč tudi preventivno vzgajali,« Branka Aralica kratko in jedrnatost predstavi njihove razvojne cilje, ki jih je sindikalno članstvo že »požegnalo«. »Konec lanskega leta smo v bližnji Janini dokončno uredili smučišče, s čimer smo ubili dve muhi na mah: postali smo zanimivi za tiste potencialne goste, ki radi smučajo, v zimski oddih pa hočejo vključiti tudi zdravstvenopreventivne prvine. Njihovim otrokom smo pripravili video klub, plesne tečaje in podobne reči, kar se nam je zlasti v sušnih mesecih, kakršna sta za nas januar in februar, dobro poznalo pri zasedenosti zmogljivosti. S potencialnimi tujimi sovlagatelji se pogovarjamo o graditvi novega hotela luksuzne kategorije s 500 ležiš-

TRUDIMO SE – Branka Aralica. (Vse slike: Sašo Bernardi)

či, za nami pa je tudi uspešna akcija prodaje vseh 1200 pisanih obveznic (po milijard do starih dinarjev, op. a.) razvoj našega zdraviliške turizma. Ob bazenu v hotelu Donat bomo uredili 'bojuty-center«, v sodelovanju z novogoriškim Hitom nameravamo aprila odpret še casino. Ta hip urejamo formacijski center, ki nam bo omogočil ažurnejše sredovanje podatkov, pa sredi priprav na izgradnjo igrišča za golf...«

V Rogaški očitno prebivajo jugoslovanski čas...

Zapis z republiškega odbora sindikata delavcev družbenih in državnih organov Slovenije o tem, kako urediti status delavcev krajevnih skupnosti

JESTI DAJTE, TAJNIKU!

»Ljudje ne morejo živeti kot v kastah – enkrat v tovarnah, drugič pa v krajevnih skupnostih; te bariere je treba podreti tako, da se bosta delavec in delavski svet čutila odgovorna tudi za življenje delavcev in njihovih družin v kraju prebivanja«, je na posvetu o aktualni problematiki krajevnih skupnosti, ki ga je v Radovljici pripravil republiški odbor sindikata delavcev družbenih in državnih organov Slovenije, citiral to znano Kardeljevo misel uvodničar, mag. Stane Vlaj. »Krajevna skupnost ostaja temelj našega sistema, toda s precejšnjimi spremembami. Za prihodnost napovedujem, da bo njen pomen še večji, kot je sedaj. Doslej smo govorili, da naš sistem raste iz temeljne organizacije združenega dela in iz krajevnih skupnosti. Tozd z ustavnimi dopolnili ni več temelj sistema, ampak je to delovna organizacija! Glede krajevnih skupnosti si drzno napovedati, da bo kot teritorialna oblika organiziranja ljudi, kot oblika večjega upoštevanja občana, državljana, njegovega vključevanja v politični sistem, nosilca neposrednih volitev in podobnega vse bolj pomembna.«

Magister Vlaj je nadaljeval, da so ustavna dopolnila bolj opredelila skrb občine za gmotni položaj krajevnih skupnosti. »Pričakujem, da bo ta dolžnost občine izzvala velike polemike. Nekaj jih že slutim in čutim, češ, ali ni to zdaj zbiranje sredstev za financiranje na etastični način!? To seveda govorijo tisti, ki ne preberejo uvodnega dela te ustavne spremembe, ki govori, da organizirani delovni ljudje in občani – našteje so vse oblike samoupravnega organiziranja v občini – opravljajo te in te naloge in tudi zagotavljajo gmotno podlago za delo v krajevnih skupnostih. Sicer pa v dopolnilih ni govora o kakšnih spremembah glede krajevnih skupnosti! Če se spomnite, se je v kritični analizi delovanja političnega sistema eden od separatov nanašal na krajevne skupnosti. Po mojem mnenju se, žal, tisti separat ni resno obravnaval, kar je škoda! V njem je bila po moje zelo solidna podlaga za boljše ustavno opredelitev krajevnih skupnosti; ponujene so bile celo formulacije, da bi morali v zvezni ustavi spremeniti člena 114 in 115. Govorili naj bi, da je krajevna skupnost skupnost delavcev iz temeljnih organizacij združenega dela, delovnih ljudi in občanov ter vseh drugih. Skratka, da bi jo čimbolj postavili ne kot dodatek k delovnim organizacijam, ampak kot neločljivo povezano skupnost ljudi oziroma krajanov z organizacijami združenega dela!

Prednost lokalnim zadevam

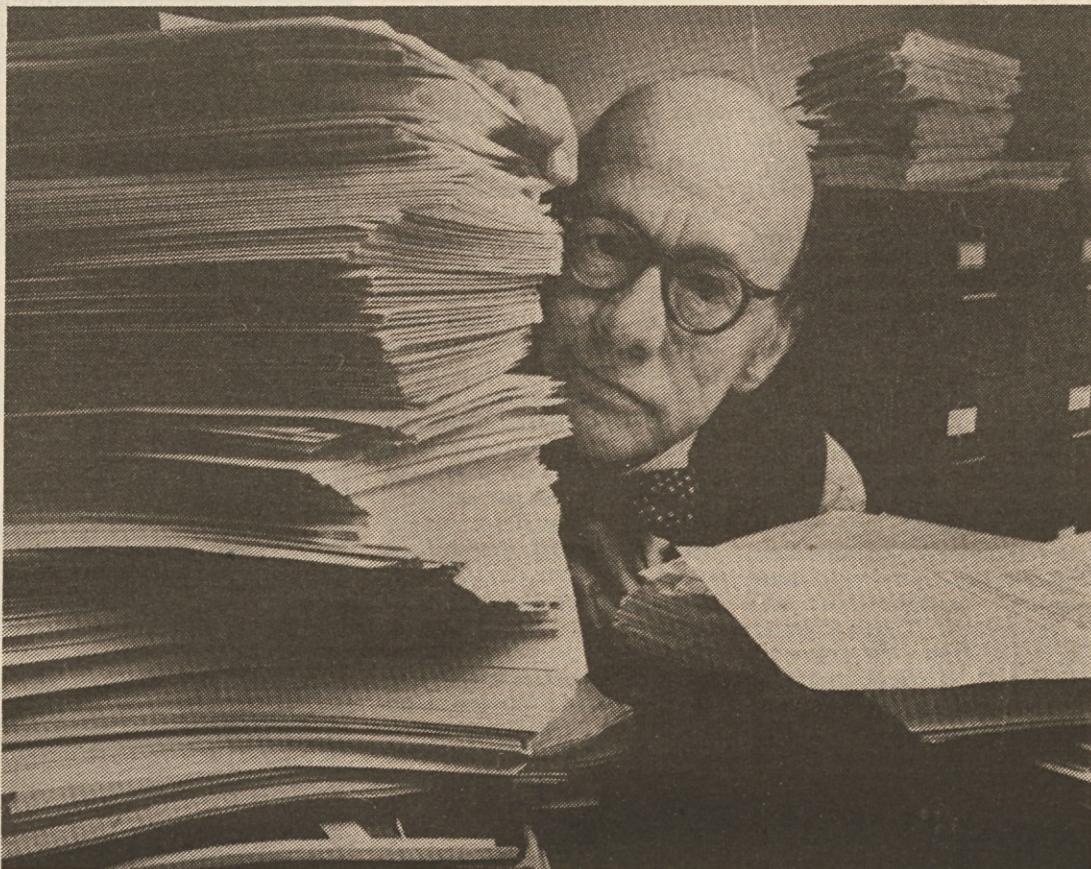
Do dopolnitve členov 114 in 115 ni prišlo, kar pa bi bilo zelo dobro izhodišče za zakon o združenem delu (ki je sedaj tako vprašljiv), da bi krajevno skupnost enakopravno vgradil v sistem družbenoekonomskih odnosov. Tega ni storil! Zato tudi drugi zakoni niso resno vključili krajevne skupnosti v sistem družbenoekonomskih odnosov – ne zakon o planiranju ne zakoni s posameznih področij družbenih dejavnosti, ki vključujejo krajevne skupnosti kot konstitutivne dele v sise, pa tudi ne statuti občin in ne sami statuti ozdov. Dragica Kšela (takrat v RS ZSS), ki je naredila raziskavo samoupravnih splošnih aktov v ozdih, je ugotovila, da več kot polovica aktov nima niti besede o krajevnih skupnostih, drugi pa bolj ali manj zelo formalno – prepisovanje, delavci le sodelujejo, ne da bi bilo to konkretno

zirano, ne da bi bilo usklajeno medsebojno planiranje, sklepanje sporazumov o združevanju sredstev, posebne pogodbe in dogovori.

Če ni denarja niti za vabila...

Po Vlajevih besedah je treba krajevno skupnost napraviti bolj realno, poudarek bi morali najprej dati lokalnim zadevam. Izviti bi jo morali iz togih zakonskih »predalčkanih« interesov. Dr. Zdravko Tomac iz Zagreba je za kritično analizo delovanja političnega sistema razčlenil več kot 60 zveznih in republiških zakonov, pri tem pa ugotovil, da ti niso pospešili razvoja krajevnih skupnosti, ampak so ga zavirali, ustavili in celo popačili njeno ustavno zasnovano. Nemogoče je tudi, da obstaja en sam model krajevnih skupnosti, ki jih je v Sloveniji menda 1.222, v vsej Jugoslaviji pa nad 14.000. Vse – najsi štejejo od 7 do 30.000 ljudi (v Beogradu) – pa so vrh vsega še preorganizirane. Primer: mestna krajevna skupnost ima na desetine teles – poleg skupščine in sveta še vrsto sisoških delegacij, temeljno delegacijo, svet potrošnikov, poravnalni svet, svet stanovalcev, vrsto organov na področju SLO in DS. Vse to pa ne živi, ampak je pogosto postavljeno, ker pač tako terja zakon. Z novo ustavo bo treba res napraviti deregulacijo, izriniti normativizem in preorganiziranost, v ospredje pa poriniti avtonomijo subjektov, med njimi tudi krajevnih skupnosti. Te pa bi morale nadaljevati preboj v delovne organizacije. Za Vlaja je bila velika politična napaka odprava glavarine, ne da bi dobili nadomestilo za ta vir.

V živahni razpravi, ki je sledila, se je največ vprašanj vrtelo okoli problematike financiranja krajevnih skupnosti. »Glavarina je bila prvi preboj v ozde. Kakršen koli je že bil, enkrat letno so vendarle sklepali, kolikšna sredstva bodo delavci namenili za potrebe krajevne skupnosti in za kakšne namene. Mi pa smo jo odpravili, nismo pa določili boljšega sistema financiranja,« je odgovarjal uvodničar. »Mislim, da bi se moral okoli tega vprašanja sindikat bolj angažirati. Moral bi terjati – prav zdaj je priložnost, da samoupravni splošni akti opredelijo odnose s krajevnimi skupnostmi. Pa ne samo načelno, temveč pri usklajevanju planskih dokumentov, sklepanju samoupravnih sporazumov, kdo odloča (ali so to zbori delav-

cev ali delavski sveti). Sindikati bi morali oceniti tudi delo koordinacijskih odborov sindikatov v krajevnih skupnostih, ki jih je blizu 200. Ustanovljeni so bili ravno zato, da bi vzpostavili sodelovanje med krajevnimi skupnostmi in ozdi, so pa ostali bolj ali manj mrtvi. Dalje: sindikat bi moral skoz skupščinski sistem terjati, da z novo zakonodajo o podjetjih krajevne skupnosti ne bi izgubili izpred oči. In ne nazadnje: priča smo velikim razlikam med krajevnimi skupnostmi z razvitih in nerazvitih območij. Nekatere dobesedno životarijo, saj nimajo denarja niti za vabila. Takim bi morali zagotoviti več sredstev iz občinskega proračuna, pa tudi združeno delo bi moralo del svojih razpoložljivih sredstev rezervirati za takšno solidarnost. Vsekakor je ta solidarnost pomembna tudi za materialni položaj zaposlenih v krajevnih skupnostih. Tem delavcem je treba zagotoviti v načelu tak družbenoekonomski položaj, ki jim daje socialno varnost in plačilo po rezultatih dela, ne pa uravnalovke«...

Tajnik – deklica za vse

Pa smo pri tajniku. Že pred leti so ga v stališčih RK SZDL in skupščine SRS o krajevnih skupnostih opredelili kot strokovnega in družbenopolitičnega delavca hkrati. Tudi če tega formalno ne priznamo, on to gotovo je. »Mislim, da je tajnik zelo pomemben za KS in njen razvoj. Terjati je treba visoko profesionalnost njegovega dela, hkrati pa mu seveda postaviti tak status, da ne bo le izvrševalec naloženih mu nalog, ampak da bo igral pomembno vlogo tudi pri oblikovanju oziroma predlaganju rešitev vprašanj KS. Jasno je, da ga imenuje skupščina (kjer je ni, pa svet KS) in da pada pod reelekcijo,« je povedal Vlaj. »Danes so tajniki servis za vse organe, komisije in delegacije. Od njih pa terjajo še marsikaj. Vedno so, denimo, zapisnikarji. Kot da predsednik nekega telesa ne

more sformulirati tistih nekaj sklepov, ki so jih tam sprejeli! Bodo pa v prihodnje naloge v KS še mnogo zahtevnejše kot so danes, zato bodo terjale nove ljudi, ne pa predolgo ostajanje na funkciji...«

Delovna skupina za urejanje statusa delavcev krajevnih skupnosti je na osnovi zbranih podatkov iz ankete poleg neenotnega financiranja KS med drugim ugotovi-

la, da za osebne dohodke zaposlenih marsikje uporabljajo sredstva, zbrana s samoprispevki, nenazadnje pa tudi, da imajo podpisniki samoupravnega sporazuma različen odnos do vrednotenja del in nalog v KS. Nerazumljivo je, je v poročilo zapisal predsednik komisije Milan Kolar, da so dela in naloge tajnika KS tako različno ovrednotene glede na število točk, in ugotovil, da je to pač posledica nespošto-

vanja panožnega sporazuma in metodologije ugotavljanja zahtevnosti del in nalog. Ko so zatem razpravljali o osnovah sindikalne liste, so se strinjali, da jo je treba čimprej vključili v samoupravne akte.

Posebna pooblastila – da ali ne

In kako je potemtakem komisija ocenila svoje lanske delo in kakšne načrte ima za leto? Da rešitev vprašanj, ki se nanašajo na družbenoekonomski položaj delavcev v krajevnih skupnostih ni rešljiva pri takšnem odnosu do njih v SRS, kjer imamo toliko načinov financiranja KS, kolikor imamo občin. Pri ugotavljanju statusa tajnika KS se komisija ni mogla dokončno opredeliti, ali so dela in naloge tajnika KS tako pomembne, da mora biti zato delavec s posebnimi pooblastili, ali ne. Razprave so samo poudarile njegovo pomembnost v delovanju delegatskega sistema in izgradnji komunalnih objektov, še zlasti tam, kjer KS same opravljajo vsa dela na področju komunale in krajevnih samoprispevkov.

Zato se bodo člani komisije še naprej ubadali z razvozlavljanjem tega gordijskega vozla. Letos jih čakajo še regijski posveti na temo samoupravljanje v KS in financiranje KS ter sindikalna organiziranost v KS. Razčlenili bodo tudi družbenoekonomski položaj delavcev v KS; ko bodo dobili nov zvezni in potem republiški družbeni dogovor, pa se bodo lotili spreminjanja »samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in izhodiščih za razporejanje dohodka ter delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo delavcev v delovnih skupnostih krajevnih skupnosti«.

Damjan Križnik

NAŠA PONUDBA – PESTRA IZBIRA ZA 8. MAREC!

Verjemite, knjiga je še vedno najlepše darilo! Kupite ga tudi vi!

Cene izbranih knjig so dostopne vsakomur, če pa nakupite za več kot 80.000 din, lahko račun plačate na obroke!

NEGA IN VZGOJA OTROKA (1) – 22.000 din
Najslavnejši priročnik svetovno znanega dr. Spocka
za otroke do najstniških let in še več ...

J. L. Flandrin: **DRUŽINA (2)** – 9.500 din
O zgodovini družine v drugih časih in okoljih.

J. Bevan: **PRVA POMOČ IN DRUŽINSKI ZDRAVSTVENI VODNIK (3)** – 6.650 din
Odlični priročnik doma, na cesti in potovanju ...

KOPRIVE (4) – 15.000 din
Pesmi pesnika in igralca Toneta Kuntnerja.

I. Belan: **JOGGING (5)** – 4.300 din
– za ljubiteljice teka

T. Brejč: **GUERNICA (6)** – 47.000 din
Eseji o slikarstvu, politiki in vojni.

SLASTI SLOVENSkih KUHINJ (7) – 26.000 din
Recepti izvirnih jedi najboljših slovenskih gostišč.

B. Kranjc: **ZDRAVJE PRIHAJA IZ KUHINJE (8)** – 12.000 din
O zdravi prehrani in makrobiotiki.

R. Haas: **ZMAGA V ŽELODCU (9)** – 19.500 din
Za mladost, vitalnost in zdravje brez zdravil.

M. Kežar: **KLEKLJANJE (10)** – 59.000 din
Za začetnice in mojstrice.

Vse knjige lahko naročite na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška 43, kupite pa v vseh knjigarnah po Sloveniji. Telefon: (061) 320-403, 318-855.

NAROČILNICA

Pri Delavski enotnosti, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo izvod(ov) knjige pod številko (1) ___ (2) ___ (3) ___ (4) ___ (5) ___ (6) ___ (7) ___ (8) ___ (9) ___ (10) ___. Naročeno pošljite na naslov: _____

Ulica, poštna št., kraj: _____

a) kot DO bomo račun plačali v zakonitem roku
b) kot posameznik bom poravnal po povzetju

c) kot posameznik bom poravnal na obroke
(velja pri naročilu nad 80.000 din)

Žig za DO

Datum naročila: _____

Podpis naročnika oz. poobl. osebe

Posojilojemalci so se sklenili organizirati

MLADI V ZAČARANEM KROGU POSOJIL

V slovenski javnosti je te dni precej odjeknila vest, da so prizadeti posojilojemalci 20. februarja ustanovili svoj sindikat. To so storili zato, da bi zavarovali svoje interese, saj so se zaradi revalorizacije stanovanjskih posojil, napovedane za marec, znašli na samem robu preživetja.

V odprtem pismu, ki so ga naslovili na različne naslove v republiki, so ti na svojo pest organizirani posojilojemalci razgrnili vso bedo stanovanjske politike, ki jo na svoji koži najbolj boleče čutijo tako, da ne vzdržijo več vračanja bančnih posojil. Znašli so se v nekakšnem začaranem krogu in zato so se obrnili na slovensko javnost, da bi jim pomagala najti izhod.

Gre predvsem za mlade družine

Revalorizacija stanovanjskih posojil temelji na inflaciji oziroma na rasti cen industrijske proizvodnje, medtem ko osebni dohodki močno zaostajajo za inflacijo: v tem je bistvo zagate, v kateri so se znašli posojilojemalci. Za hitrejšo reševanje njihovih zahtev so se zavzeli republiški sindikati in republiški izvršni svet, o tem pa so razpravljali tudi na svetu varčevalcev in na izvršilnem odboru stanovanjsko komunalne banke v Ljubljani.

»Gre za približno tri tisoč družin, predvsem mladih, ki so za najem stanovanjskih posojil uporabile vse možne nosilce in tako porazdelile breme tako nase kot na svoje starše,« pravi Katja Vodopivec iz sindikata posojilojemalcev.

V mnogih primerih pa so starši teh posojilojemalcev bodisi že upokojeanci ali pa so tik pred odhodom v pokoj. To pomeni, da s svojimi bednimi pokojninami ne zdržijo več tolikšnih finančnih bremen. Zato je mlada družina pogosto primorana sama pokrivati vse deleže

odplačil. Niso tako redki primeri, ko se delež odplačil stanovanjskih posojil v njihovih mesečnih osebnih dohodkih približuje tudi 80 odstotkom.

»Sedanji posojilni pogoji peljejo ljudi naravnost v bankrot,« je rekla Vlasta Jalušič iz sindikata posojilojemalcev. »Prizadete so cele skupine mladih intelektualcev, ki žive na eksistenčnem minimumu. Zato velja naše zahteve jemati kot klic k preživetju. Tonči Kuzmanič pa je dodal, da se posojilojemalci zavedajo tega, da bo treba vrniti tisto, kar so dobili – vendar tako, da ne bi v nov gospodarski sistem prišli z uničenimi ljudmi.

Vprašanje presega bančni okvir

»S posojilno politiko ne moremo reševati vprašanja padanja osebnih dohodkov. Prav tako ne moremo s to politiko reševati vprašanja mladih družin,« je rekel Ivan Nerad iz stanovanjsko komunalne banke v Ljubljani. Gre namreč za sistemsko vprašanje, ki ga bo treba reševati celovito in to v najvišjih republiških vrhovih.

Sindikati posojilojemalcev je zahteval, da se več kot 100 odstotkov revalorizacije posojil marca upusti, ker so prizadete družine življenjsko ogrožene. Moratorij za revalorizacijo mora trajati toliko časa, dokler ne bodo oblikovali sistemsko rešitev. To bi morali najti v dogovoru med posojilojemalci, banko in pristojnimi organi. Na izvršilnem odboru stanovanjsko komunalne banke v Ljubljani so to njihovo zahtevo zavrnilil, ker da je

nesprejemljiva – moratorij bi predstavljal blokado v poslovanju in bi slabo vplival na varčevalce.

Sicer pa je banka pripravila nekaj konkretnih ukrepov za razbremenitev jemalcev stanovanjskih posojil. Tako so s 1. marcem za posojila na podlagi vezave lastnih sredstev za vse stanovanjske namene znižali obresti na 3 odstotke letno. Znižano obrestno mero bodo upoštevali pri prvem novem preračunu anuitet. Banka bo poslej dovoljevala sprostitev revalorizacij na vezan denar delovnih organizacij, če bodo te svoja sredstva namenile za delno ali celotno odplačilo posojila, ki so ga njihovi delavci na tej podlagi pridobili v banki. Omeniti kaže še to, da bodo odplačilno dobo podaljšali na 25 let, sicer pa naj bi se z vsakim posojilojemalcem posebej dogovorili o zanj najsprejemljivejši rešitvi v okviru danih zakonskih možnosti. Banka bo

omogočala tudi uporabo revaloriziranega depozita za plačilo realnih obresti na posojilo.

Če povzamemo: gre predvsem za blažilne ukrepe, da bi razbremenili posojilojemalce v okviru banke, vendar podobno, kot bi globoko rano pokrili z majhnim obližem – rana pa bo še naprej ostala. Očitno gre za golo matematiko, ki naj prikrije, da pri nas zaslužimo mnogo premalo, da bi še lahko kupovali in nato odplačevali stanovanje. Seveda pa z vsem tem ne posegamo v vsebinsko plat stanovanjske problematike.

Socialno razlikovanje

Ob vsem tem pa kaže opozoriti še na to, da imamo na področju stanovanjskih posojil opraviti z velikim socialnim razlikovanjem: v nekaterih bolj stoječih delovnih organizacijah je mogoče dobiti večja posojila, v slabših nekoliko manjše. Kdor pa si z delovno organizacijo ne more pomagati, šele pride v banko.

Seveda pa ima socialno razlikovanje še druge razsežnosti. Tako je pred leti precej občanov s stanovanjskimi posojili prišlo do stanovanja, ne da bi po petih letih odplačevanja kaj bistveno

občutila breme teh kreditov. Potem so tu tudi prav tako številni drugi, ki so svoj čas prišli do družbenih stanovanj zastoj ali z določeno participacijo. Skratka, pri vsem tem gre za tako obsežen problem, da bi ga težko obravnavali kot zgolj socialnega, ampak tudi političnega.

Res je sicer, da s prehodom iz enega v drug sistem

gospodarjenja ne moremo popraviti prav vseh krivic za nazaj. Vendar pa tudi ne bi smeli zdaj vseh napak iz preteklosti obesiti na vrat mlademu rodu – ki bo v bistvu prevzel poglavitno odgovornost za naš razvoj. Za mlade družine bi morali poiskati vsaj določeno prehodno obdobje s takšnimi ukrepi in rešitvami, da bi si lahko zagotovile streho nad glavo.

Prepustiti te mlade na milost in nemilost bloditi po neskončnih bančnih labirintih, bi bilo najbrž s stališča nadaljnega razvoja naše družbe neodgovorno. Zato se zdi toliko bolj primeren poziv javnosti, naj bi se tega

problema lotili celovito, tu z ustrezno politično akcijo.

Za dve tretjini manjša zidava

V Ljubljani je v zadnjem času stanovanjska zidava upadla za dve tretjini. O vsem tem pa ne kaže pozabiti, da je samo v Ljubljani kar 70 odstotkov mladih v starosti do 35 let brez rešenega stanovanjskega vprašanja. Zato ni čudno, da se slab polovica mladih pozneje odloča za otroka, kot bi se sicer, če bi imela stanovanje.

Kot nam je povedala Jasmina Držanič, ki vodi Osnovno, samostojno delovno organizacijo, ki se od lanskega oktobra v Ljubljani ukvarja z zamenjavo stanovanj, najmanj sob in podobnih posli, je v slovenski prestonici uradno registriranih 2.500 podnajemnikov. Ne uradno pa jih je kakih 11.000. Med njimi je tri do štiri tisoč študentov, preostalo pa so mlade družine in mladi zaposleni brez družine – poročiti se preprosto ne morejo, ker nimajo kam.

Tudi raziskava slovenskega javnega mnenja je v lanskem letu razkrila vso dramatičnost razmer na stanovanjskem področju. Tako je kar 80 odstotkov anketiranih povedalo, da so danes neslabše oziroma celo do štiri slabše možnosti stanovanja. Leta 1987 je tako menil 69 odstotkov vprašanih, leta 1980 pa le 29 odstotkov. Skratka, kot lahko razberemo iz te raziskave, so se v zadnjem sedemletnem obdobju možnosti za svoj streho nad glavo iz leta v leto slabšale – ne da bi v tem času kaj konkretnega naredili.

Očitno je torej, da vsi podatki niso nikogar na noben bolj odgovornih mestih presebej pretresli. O celovitem modelu razreševanja stanovanjskih vprašanj sicer govorimo že nekaj let, toda otipljivih rezultatov ni nobenih – vsaj takšnih ne, ki bi mladim pomagali v njihovih eksistenčni stiski. Morda pa bo zdajšnji dramatični klič na lastno pest organiziranja sindikata posojilojemalcev vendarle imel močnejši odmev v slovenski javnosti.

Marija Frančeski

Pismo prizadetih družin

Skupina prizadetih družin iz Fužin v Ljubljani je naslovila na izvršilni odbor stanovanjsko komunalne banke pismo, v katerem med drugim pravi:

»Smo mlade družine, ki smo si s težko muko in ob pomoči vseh sorodnikov in delovne organizacije pridobile s posojili skromno streho nad glavo, s tem pa tudi osnovne možnosti za normalno delo in življenje. Ko smo podpisali pogodbe za posojila, smo se zavedali, da bomo morali plačevati vsako leto nekaj več. Vendar pa tega, da bodo ti odstotki tako visoki, nismo pričakovali. Če bi to vedeli, marsikdo ne bi vzel kreditov, saj ti zdaj presegaš vse naše možnosti in smo zato v zelo težkem položaju...«

Upoštevat je treba, da je bila že sama cena kvadratnega metra stanovanja tako visoka – sedaj pa še tako visoke obresti za kredite. Ali naj gremo krast ali pa naj delamo nepošteno, da bi dobili denar, da bi lahko plačevali kredite in druge visoke življenjske stroške? Ali v naši socialistični družbi mlad človek nima možnosti in pravice, da pošteno dela in ima zato tudi skromno stanovanje?...«

Prizadete družine iz Fužin zaključujejo svoje pismo, naslovljeno na vodstvo ZK, sindikatov, mladine, socialistične zveze in izvršni svet, s prošnjo za razumevanje in pomoč.

ODMEVI

Najbolj nam primanjkuje podjetniškega duha

(Delavska enotnost, 10. februarja)

Kot oster kritik zveze komunistov naj omenim, da uspeh partijske in politične reforme zdaj ni nikakršen nujen pogoj za začetek gospodarske prenovne. Zanj je zdaj namreč nujen pogoj sprememba modela socializma. Vsi delovni ljudje v Jugoslaviji vedo, da obstoječi model politične države s političnim sistemom od delov-

nih ljudi odtujene oblasti ne daje nikakršnih rezultatov pri urejanju družbene produkcije. Obstoječi model »socializma« nima razčiščenih osnovnih vprašanj urejanja makroekonomskih kategorij ali dejavnikov produkcije.

Od uvedbe tega reproduktivnega modela (razdeljevalnega) še ni rešeno vprašanje samostojnosti podjetij. V nobeni razviti državi se podjetja ne morejo osvoboditi državnega skrbništva, saj je pametna (ekonomska) država zelo zainteresirana za ravnanje podjetja v gospodarskem sistemu. Podjetje lahko svobodno gospodari s kapitalom le, če dosega povprečni profit v gospodarskem sistemu, kar velja za vse panoge enake štartne akumulacijske stopnje. Tako je mogoče realno ovrednotiti poslovni uspeh podjetja na trgu. V našem sistemu niso rešeni osnovni elementi za učinkovito gospodarjenje in delitev poslovnega rezultata na plače in na splošno in skupno porabo. Naš »ekonomski sistem« ne more določiti presežne vrednosti na podlagi delovnih učinkov, ker nimamo določenih osnovnih ka-

tegorij, kot so: cena delovne sile, cena kapitala in podobno, kaj šele, da bi znali pravično deliti presežno vrednost po delovnih zaslugah in učinkovito zajemati za nove investicije. Ta model socializma torej ni rešil osnovnih dilem delitve premoženja (delitve dohodka) in tako ne more biti res, da politika ovira svobodno gospodarjenje v podjetjih, ker se menda na vsakem koraku vmešava v gospodarsko življenje. Glavni problem je ta, da obstoječi model socializma ne dopusti svobodnega organiziranja gospodarskih subjektov v ekonomsko državo, ki jo je že Marx označil kot asociacijo svobodnih proizvajalcev. Torej bi se morali gospodarski subjekti rešiti okov politične države (federacije) in s tem administrativnega sistema in se svobodno organizirati v nov model ekonomske države. Organiziranost pa ne pomeni nič drugega kot to, da pride v naši družbi do spremembe družbenih odnosov in to v duhu načel izvornega koncepta samoupravljanja, ki naj bi temeljil na ekonomski demokraciji in ne na politični v okviru federacije, ki temelji na skupščinski vla-

davini. Sestop partije z oblasti je mogoče samo s spremembo modela in z uvedbo novega koncepta politične ureditve. Le sprememba modela socializma je prava pot k integralnemu trgu. Doktrina slovenske partije je utopija, če jo misli uveljavljati v zdajšnjih odnosih v federaciji. Dvome o integralnih trgih mora razjasniti predvsem Zveza komunistov Slovenije v svojih frakcijskih vrstah. Najtrši oreh pri zlomu obstoječega modela politične države predstavlja prav član predsedstva CK ZKS dr. Ciril Ribičič, ki skrbi za politični sistem in odnose v federaciji. Povsem jasno je, da v tem sistemu tudi ni dosegljiv prehod v inovacijsko družbo. Povsem jasno je, da bo morala ekonomska in organizacijska znanost spraviti »partijske« želje v nekakšen model in določiti kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne cilje naše družbe, ki naj bi bili dosegljivi šele po uvedbi ekonomske demokracije, ne pa utopične. Smotnejše gospodarjenje z jugoslovanskim dinarjem bo mogoče le v okviru novega modela ekonomske države in ne v obstoječem mode-

lu dogovorne ekonomije.

Tudi podjetniški duh je mogoče uveljaviti le v okviru novega modela socializma in to predvsem z uvedbo lastninskih razmerij. V okviru uvajanja podjetniškega duha je potrebno razporejati prave ljudi na prava delovna mesta. To velja predvsem za vodilne ljudi. Le tako se bodo zaposleni identificirali s podjetjem in sicer samo, če bodo lahko soupravljalci v podjetju, česar pa danes ni, kljub vsej »samoupravni« normativni obliki zakona o podjetjih. V birokratskih družbenih odnosih, ki vladajo v samoupravni organiziranosti na vseh ravneh od tozdov do federacije, ni mogoče uresničiti niti enega družbenega cilja. Resda je prihodnost družbe v samoupravljanju, vendar na načelih enotnosti oblasti in ločenosti oblasti šele s spremembo koncepta oblasti bo samoupravljanje postalo tisto zdravo in humano jedro proizvodnje in družbenega življenja, ki ga v razviti obliki uporabljajo v razviti državi in ta naloga čaka tudi nas. V obstoječem modelu samoupravljanja so ljudje premalo motivirani za opravljanje predvsem zah-

tevnejših del in je ta model kot nalašč za neodgovorno vedenje ljudi na vseh ravneh. V tem modelu je prišlo do veljave znanje, učinkovitost organizacija dela upravljanja z družbeno produkcijo. V takem modelu so tudi naše poti do razvoja sodobnih tehnologij.

Protiinflacijski program, ki ga je predstavil Ante Marković, je neuresničljiv v obstoječem modelu »socializma«. V njem ni mogoče povečati proizvodnje niti spodbuditi ljudi, kaj šele ustvariti splošne ravni cen. Obstoječi model socializma je ustvaril sedanjo stopnjo inflacije, tega vprašanja ni mogoče rešiti v obstoječem modelu socializma. Osemletna kriza, vendarle dovolj prepričljiva dokaz.

Partijski model socializma oziroma partijske ureditve torej ni dala zelenega. Če želimo družba iz krize, bo morala uveljaviti nov model socializma. Veliko vprašanje je ali je ZK sposobna doseči družbene cilje, ki si jih je dala že z ustavnimi načeli leta 1963. Obstoječi model socializma je z načeli socializma tako protisloven, kolikor znaša stopnja inflacije.

Marko Jevnik

Maribor: čigavo je letališče?

ČUK SEDI NA VEJI IN GLEDA V NEBO

Preostalih dvainosemdeset delavcev mariborskega letališča ne vidi stvarnih možnosti za svojo prihodnost. Po trinajstih letih smelih napovedi in obljub je ta zgrešena naložba ostala na eni sami progi! Mestni izvršni svet je to gnilo jajce podtaknil tezenski občini, ki znova išče odzive v mariborski in sosednjih regijah.

Zadnji dvig cen letalskih prevoznikov se po analizah delavcev Letališča Maribor odraža tudi v osipu potnikov. Ta ugotovitev je preostalih 82 delavcev omenjenega letališča spravila v upravičen strah, da izgubi jo še edino progo, ki jo vzdržuje JAT. Gre za letalo, ki poleti iz Maribora ob šestih zjutraj v Beograd in se dve uri pred polnočjo vrača. Pred tem je Adria Airways že opustil progo v Sarajevo in Skopje.

Napihnjeni mariborski oblastniki so v teh trinajstih letih, odkar so kljub opozorilom z velikim pompom začeli in dogradili letališče v Slivnici, končno dojeli, da letališče ni samo sebi namen in tisto okno v svet, skozi katero bi vsi želeli, saj je v krogu stopetdesetih kilometrov že troje podobnih oken z mednarodnim vidikom. Tudi ponujena možnost združenemu delu Po-

dravja, Prekmurja in Koroške iz različnih vzrokov ni bila uveljavljena. Mariborskemu letališču pa je, povrh vsega, obrnilo hrbet celo turistično načrtovanje. Kako kratkovidni so mariborski lokalizmi, lepo potrjuje primer JAT, ki je že kazal zanimanje za prevzem letališča, če bi mu oblastniki odstopili del (doslej še vedno neizkoriščene) pogače, ki jo ponuja Šentilj s svojim mejnim prehodom.

S preoblikovanjem Maribora na več občin je Letališče Maribor dobila za doto tezenska občina. S prenosom na občino Tezno se je izvršni svet mesta razbremenil moralne odgovornosti, dasiravno je še vedno formalno »nudil vso pomoč«. Ta pomoč se je z leti zožila na vsakoletno prosjačenje združenega dela za finančno pomoč, da je Letališče Maribor ob koncu leta pokrilo izgube. Tako tudi lani, ko je ostalo nepokritih 850 milijonov dinarjev. Zaradi takšnih razmer so delavci Letališča Maribor že lani ugotovili, da sami ne morejo vzdrževati letališča, zato so predlagali, da bi ga zaprli!

Mestnemu izvršnemu svetu je v teh trinajstih letih obstoja letališča uspelo le to, da so iz javnih očitkov izrinili, vendar ne tudi povsem utišali tiste o zgrešeni naložbi. V teh okoliščinah so delavci Letališča Maribor spoznali, da je skrb za letališče v resnici prepuščena le njim. Oni naj bi z dodatnimi dejavnostmi zaslužili več denarja, oni naj bi »letališče s storitvami prodajali«, čeprav je še tako zaplankanemu trdožučnemu jasno, da letališča brez letalskih prog ne moreš prodati. Delavcem letališča je uspelo prodati del parkirišča za sejme rab-

ljenih avtomobilov, letališče ponuditi tujim letalskim prevoznikom za šolanje svojih pilotov, vendar so s tem trčili ob »zelene«, predvsem pa na nejevoljo občanov okoliških zaselkov in Maribora.

Vse to je znano in o vsem tem so delavci mariborskega letališča odgovorne sproti obveščali. Prav zato skušajo zdaj obrniti novo stran svojega životarjenja. Ljubo Kobale, predsednik sindikata delavcev Letališča Maribor, je sklical tiskovno konferenco, da bi delavci letališča javnosti ponovno razgrnili svoje težave in opozorili na nevarnost, ki preti s staranjem letališča in letalskih naprav ter po drugi strani izvedeli, kaj se jim obeta. S svojim dodatnim delom ne prigospodarijo niti toliko, da bi lahko okoli letališča namestili tri kilometre manjkajoče ograje, kaj šele, da bi lahko začeli posodabljati naprave, za kar bi, po grobih ocenah, potrebovali 200.000 zahodnonemških mark. Sindikat je tako v ospredje postavil vprašanje, čigavo je letališče? Po odnosu družbe je moč sklepati, da je njihovo, od preostalih 82 delavcev letališča.

Predstavniki mestnega izvršnega sveta je delavce letališča skušal znova ogreti z nekaterimi idejami o tem in onem, pa še te, ideje, niso bile jasne. Predsednik izvršnega sveta tezenske občine je bil bolj konkreten, nanizal je prizadevanje, da bi na le-

Slovenj Gradec: monografija Karla Pečka EP O ČAŠČENJU KOROŠKE BOGINJE

Karel Pečko, akademski slikar, nekdanji dninar z Orlice, kovač z Mute, direktor in trdovratni jasnovidec kulturnega razvoja svojega Slovenj Gradca, je kot 34. slikar na Slovenskem dočakal svojo pisno podobo. Prejšnji petek je bila v spet pretesnih prostorih umetnostnega paviljona v Slovenj Gradcu predstavitev monografije o tem svojevrstnem oblikovalcu kulture, ki jo je uredil Ivan Sedej in izdala Mladinska knjiga.

Sedejeva monografija o Karlu (Dragu) Pečku predstavlja sociološki prerez časovno še ne tako odmaknjene sveta od Orlice nad Vuhredom do Kovačnice na Muti. Življenje obubožanih, v siromaštvu in trpljenju

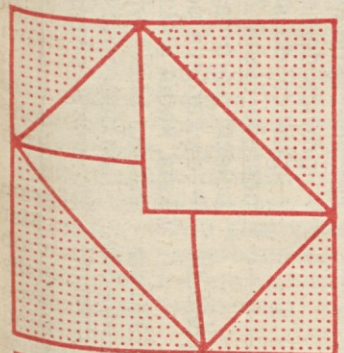
prezgodaj odraslih, v boju za preživetje ojeklenelih ljudi, vendar do konca predanih tej skopi slovenski zemlji.

Karel Pečko, osemindesetletni pionir povojne likovne umetnosti in eden izmed utemeljiteljev sodobne-

ga stojišča kulture v Slovenj Gradcu, je bil široki javnosti razodet v pisani in likovni besedi. Dr. Ivan Sedej je znal prisluhniti življenju tega že dolgo belolasega, v črno odetega moža, ki je pred triinštiridesetimi leti z osnovno šolo zakoračil naravnost na slovensko Likovno akademijo. Tam so ga že ob sprejemu streznili. Toda Karel Pečko ne bi bil to, kar je, če se pred istim avditorijem ne bi čez štiri leta po končani srednji šoli, znova pojavil in zmagal. Profesor Tone

Turičnik je v eseju upodobil drugi del, fotografije so pripovedovali Viktor Berk, Milan Babič in Stanko Hovnik; bibliografijo Milena Zlatar in prevode Milan Mlačnik.

V Umetnostnem paviljonu je Karel Pečko razodet v več kot 250 iz skoraj vse Evrope sposojenih delih. Razstava je s svinčnikom ali barvami odslikano življenje in videnje nekega časa in ljudi, spočetih in trepetajoči tišini Pečkove boginje - Uršlje gore. *Janez Sever*

PREJELI SMO

Marketing in gladiatorji

Ko se želje in upanje spreminijo v nič in bolečino, ostanejo ugibanja in razmišljanja o delu naših marketinгов oziroma njihovih veleumnih ljudi, ki se z vsem znanjem in strokovnostjo uveljavljajo v najvišjem komercialnem razredu. To me pripelje do znanega gesla z olimpijskih iger, ki pravi, da je važno predvsem sodelovati, zmaga pa je slej ko prej čudež. Kaj mislim s tem.

Ob nenehnem padanju življenjske ravni prebivalstva, kot tudi zmanjševanju storilnosti ustvarjenih družbenih proizvodov in tudi vsemu ustvarjenemu prihodku ter drugih dejavnikov, mi misli večkrat zaidejo v ta svet sodelujočih oziroma, če navežem misel na besede rimskega imperatorja Julija Cezarja, narodu je treba dati vina, kruha in iger, pa pridem do istega sklepa, to je, da so takšne oblike marketingov, skozi vse metode in načine ob uporabi najširših občil, tiska in radiotelevizije samo gladiatorске igre z isto vsebinsko podlago, kdo bo koga spravil na kolena in ob glavo.

Skozi vso tragiko, kar mislim, da je naša vsejugoslovanska kriza z vseobsegajočimi možnimi faktorji in subjekti, od nacionalnošovinističnih, separatističnih, iredentističnih, družbeno-ekonomskih in političnih sprtjih in nesoglasjih, hočemo in želimo svetu prikriti svoje nesposobnosti, neznanje in neodločnost pri gospodarjenju in vodenju države. To dokazujemo in po-

trujemo s sprejemanjem in organiziranjem vseh vrst športnih prvenstev in vse več iger na srečo. Da, tako delajo na Zahodu, je njihov odgovor, vendar njihov način je tudi imel nek začetek in nek imetek, glede na čas in takratne možnosti. Vendar pa je med njimi in nami preveč razlik. Prav je, da strimimo v Evropo 21. stoletja, vendar razmislimo malo o naši miselnosti in pa o naši ustvarjalnosti. Za doseg takšnih ciljev so potrebni rezultati dela.

Mi smo skušali z bliščem in pompom ob organiziranju raznih športnih iger, od mediteranskih, balkanskih, evropskih, svetovnih, univerziade in olimpijskih iger zakriti svojo umazanijo pred svetovno javnostjo in se na podlagi tega utrjevati. Z sprejetjem raznih velikih in zahtevnih projektov v neuvrčenih in nerazvitih državah sveta smo kovali svojo prihodnost. In kaj sedaj? Po eni strani se smilimo Zahodu, pod drugi strani pa se nam smeji. Ob vseh teh projektih smo si ustvarili samo

izgube. Boljših ekonomskih kazalcev, žal ni bilo. Če pa se je že kje pokazal kakšen plus, je to zaradi kršenja zakonskih določil. In ob vsem navedenem še vedno vztrajamo na takšnih stališčih. Poznamo nove želje po olimpijskih igrah treh dežel. V sredstvih javnega obveščanja, zasledim vsak dan več iger na srečo. Iz sveta neznanih je treba priti, zato pa obstaja več načinov. Tako rekoč se že vsaka večja organizacija združenega dela odloča za takšne ekonomske-komercialne posle in hoče dokazati, da smo občani ali prebivalci ali delavci bebeci in idioti, oziroma, ne, nismo to, mi smo gladiatorji v pravem pomenu besede.

Kaj pa ne želijo in nočejo dokazati ali prikazati takšni organizatorji gladiatorskih iger, da imajo še ogromno neurejenih notranjih razmer, neurejene delovne razmere in dotrajano tehnologijo, zastarele programe, proizvode ter neučinkovite ekonomske plane.

Vendar to niso skrbi vredni problemi, dokler imamo

lačne, gole, bose in tudi brezdomne gladiatorje v tej naši areni, ki se bodo še borili, saj nimajo kaj izgubiti. Smo pa mi posebni gladiatorji, ker kujemo v zvezde svoje sovražnike in še tisto malo, kar imamo, dajemo za male bogove. Smo pa zato hvalevredno ljudstvo. Svojevtrsten paradoks. Ob vsem tem pa si nasprotja kar podajajo roke. Da ne bo nerazumevanja, vseh vrst iger na srečo, športna tekmovanja, bifeji, bistroji, gostilne ipd, vseh vrst glasbeni koncerti, razni vprašljivi sejmi, vse je vedno polno, preplačano, v dnevni areni življenja pa ostaja gladiator še naprej lačen, gol in bos.

In za konec, v tej areni življenja se ponujajo nam, modernim gladiatorjem, za naše preživetje obljube v nekih novih programih, v nekih novih arenah, ki jih pripravljajo neki novi... misel pa naj zaključí vsak Slovenec in Slovenka oziroma državljeni Jugoslavije po svojem mnenju.

Marjan Pečan, Ljubljana

tališče znova pritegnili združeno delo Maribora, Podravja, Pomurja, Koroške in del celjskega bazena. Gre za nadaljevanje nekoč že začelih prizadevanj, ki pa »čez noč« niso izvedljiva.

Vodstveni delavci letališča, predstavniki sindikata, občinskega in mestnega sindikalnega sveta so vztrajali, da odgovorni v občini in mestu dokončno oblikujejo status letališča, ki je in ni objekt posebnega družbenega pomena, ki je in ni komunala, ki je in ni - letališče, in s tem razbremenijo teh 82 delavcev letališča, ki zdaj nosi tolikšno in tako odgovorno breme. Tako je po dveh urah nizan sanjskih podob o usodi letališča ostalo vprašanje prizadetih delavcev, ali bo treba čakati, da še JAT opusti edino progo, ali celo na - nesrečo... *Janez Sever*

Ugotavljamo, da je odbor podpisnikov družbenega dogovora o dohodku v SR Sloveniji na seji 23. 2. 1989 med drugim sprejel tudi naslednje stališče: podlaga za izračun zneska povprečnega osebnega dohodka na delavca so podatki Zavoda SRS za statistiko. **Ugotovljeni znesek povprečnega osebnega dohodka, izplačanega na delavca, uporabljajo delavci pri določanju nadomestil, prejemkov iz sredstev skupne porabe in materialnih stroškov v skladu s svojimi samoupravnimi splošnimi akti.**

Pri objavi sindikalne liste smo predlagali in priporočili delavcem v organizacijah združenega dela način in postopek za vgraditev sindikalne liste v samoupravne splošne akte. To poudarjamo zaradi nekaterih pripomb iz organizacij združenega dela, da se uresničevanje določil družbenega dogovora o dohodku in sindikalne liste razlikujeta. Menimo, da so z omenjenimi stališči odpravljeni vsakršni dvomi in dileme.

SINDIKALNA LISTA — VPRAŠANJA IN ODGOVORI

1. Ali delavcu pripada regres za letni dopust, če dela krajši čas od polnega (4 ure dnevno)?

Odgovor:

Pravica do regresa za letni dopust je povezana z uveljavljanjem pravice do letnega dopusta. Ker pravica do letnega dopusta ni odvisna od tega, ali delavec dela polni delovni čas ali krajši od polnega, ima delavec pravico do regresa za letni dopust.

2. Ali so zneski v sindikalni listi v neto ali bruto znesku?

Odgovor:

Zneski najnižjega osebnega dohodka, najnižjega zjamčenega osebnega dohodka, dodatki za deljen delovni čas, prejemki skupne porabe in materialni stroški so opredeljeni v neto zneskih. Drugi zneski iz sindikalne liste se uveljavljajo in izračunavajo v skladu s sistemom in načinom obračuna, sprejetim v samoupravnih splošnih aktih organizacij združenega dela.

3. V sindikalni listi poglavje II., točka 2, peta alineja (zastoji v delovnem procesu: čakanje na delo zaradi izpada energije, pomanjkanja surovin) je kot osnova za nadomestilo osebnega dohodka opredeljena mesečna akontacija osebnega dohodka. V gozdarstvu in gradbeništvu smo izpad delovnih ur zaradi dežja ali nizkih temperatur kot specifičen pojav doslej razreševali s prerazporeditvijo delovnega časa in vključevanjem teh razmer v okvir letnega fonda delovnih ur. Zato smo za nepredviden izpad delovnih ur opredelili nižje nadomestilo

osebnega dohodka. Kakšno osnovo in višino nadomestila naj bi uporabljali?

Odgovor:

V sindikalni listi smo predvideli in predlagali nadomestilo osebnega dohodka v primerih izjemnega izpada delovnih ur zaradi pomanjkanja energije, surovin in podobno. Prav tako smo v njej predlagali, da se morebitne posebnosti in značilnosti v posameznih dejavnostih natančneje definirajo. Priporočamo organizacijam združenega dela, da v primerih, ko v okviru planirane izrabe delovnega časa in plana delovnega časa v letnem merilu načrtujejo izpade delovnih ur in zaradi specifičnih delovnih razmer uporabljajo določilo za določanje nadomestil osebnih dohodkov v skladu s sprejetimi rešitvami v svojih samoupravnih splošnih aktih, usklajenih s samoupravnimi sporazumi dejavnosti.

4. Ali sindikalna lista pomeni uveljavljanje pravic za vse delavce, neodvisno od tega, v katerem sektorju gospodarstva so zaposleni?

Odgovor:

Uveljavljanje sindikalne liste pomeni zahtevo sindikata, da se posamezne kategorije, opredeljene s to sindikalno listo, vselej uveljavijo. V primerih, ko posamezne kategorije iz sindikalne liste niso določene v samoupravnih splošnih aktih in **kollektivnih pogodbah**, naj sindikat zahteva, da se samoupravni splošni akti in **kollektivne pogodbe** ustrezno dopolnijo.

* V skladu z operativnim programom dela in sprejetimi merili ter upoštevaje osebni dohodek na delavca v gospodarstvu SR Slovenije (1.105.976 din) in SFRJ (746.620 din) za zadnje trimesečje (X–XII 88) posredujemo ustrezne zneske iz sindikalne liste, ki se izračunavajo po omenjenih osnovah.

SINDIKALNA LISTA*

I. PRAVICE IZ DELA IN GOSPODARJENJA

1. Najnižji osebni dohodek 930.000 din
2. Najnižji zjamčeni osebni dohodek 490.000 din
3. Pogoji za delo:
 - izmensko delo 10% mesečne akontacije OD delavca za živo delo
 - nočno delo 30%
 - delo v nedeljo 50%
 - delo na dan zvez. 50%ali rep. praznikov
 - deljen delovni čas prekinitvev več kot eno uro 88.478 din
 - prekinitvev več kot dve uri 176.956
4. Nadurno delo 50% mesečne akontacije OD delavca za živo delo
5. Osebni dohodki pripravnikov 70% OD za naloge za katere se pripravnik usposablja in dosega predviden rezultat (OD pripravnika ne sme biti nižji od zjamčenega OD

II. NADOMESTILA OSEBNIH DOHODKOV

1. Nadomestilo za letni dopust mesečna akontacija in državne praznike OD delavca za živo delo
2. Druga nadomestila:
 - usposabljanje in izobraž. mesečna akontacija po programu OZD osebnega dohodka
 - delo v mladinskih brigadah za živo delo
 - krvodajalske akcije.
 - opravljanje samoupravnih družbenopol. nalog, zastoji v delovnem procesu (čakanje na delo zaradi izpada energije, pomanjkanja surovin)
 - izpad delovnih ur zaradi stavke, ko se ure ne nadomestijo
 - druge oblike odsotnosti z dela v skladu s samoupravnimi splošnimi akti

III. PREJEMKI SKUPNE PORABE

1. Regres za letni dopust (oblikovanje mase) 663.586 din
2. Jubilejne nagrade
 - za 10 let 552.988 din
 - za 20 let 829.482 din
 - za 30 let 1,105.976 din

3. Nagrade ob starostni ali delovni upokojitvi 3,317.928 din
4. Solidarnostne pomoči (vselej na predlog OZS)
 - pomoč družini umrlega delavca 1,105.976 din
 - pomoč delavcu v primeru elementarne nesreče
5. Odpravnina delavcu, ki zaradi zmanjšane obsega dela ali prenehanja poslovanja organizacije, preneha delovno razmerje 6,635.856 din

IV. MATERIALNI STROŠKI V ZVEZI Z DELOM IN OPRAVLJANJEM DELA

1. Regres za prehrano med delom 165.896 din
2. Nagrade za uspešno opravljeno proizvodno delo oz. delovno prakso
 - učenci
 - 1. letnik 110.598 din
 - 2. letnik 132.717 din
 - 3. letnik 165.896 din
 - 4. letnik 188.016 din
 - študenti
 - 1. in 2. letnik 663.586 din
 - 3. in 4. letnik 884.781 din
- Dnevnice za službena potovanja po državi
 - cela dnevnic nad 12 ur 59.720 din
 - polovična dnevnic od 8 do 12 ur 30.462 din
 - mini dnevnic nad 6 ur, če je potovanje dve uri pred začetkom ali dve uri po preteku delovnega časa 22.100 din
4. Stroški prenočnine predložen račun, razen za hotel luksuzne kategorije
 - prenočnina v luksuznem hotelu 52.263 din
 - prenočitev brez računa 22.398 din
5. Terenski dodatek 44.798 din (nastanitev, prehrana za delo na terenu)
6. Kilometrina 939 din
7. Prevoz na delo cena javnega prevoza
8. Ločeno življenje 774.183 din

V. PRAVICE ČLANA ZSS

- (Kategorije, ki se ne uresničujejo v samoupravnih splošnih aktih in so za informacijo članom ZSS)
- pravica do brezplačne pravne pomoči in varstva
 - pravica do sindikalne pomoči v primeru večje nesreče člana ZSS ali njegove družine, v primeru bolezni oziroma, ko zaprosi za pomoč
 - da zahteva pomoč organizacij in organov sindikata, kadar so kršene njegove samoupravne, človečanske in državljanske pravice
 - da dobi zaščito sindikata pri uveljavljanju pravice do dela in pravice iz dela

Delitev po delu, uveljavljanje trga delovne sile in trga podjetništva

ZA DANAŠNJE RAZVADE NI PROSTORA

Prav gotovo lahko rečemo, da sedanji sistem delitve po delu nima posebnega pomena, da je povsem nezanimiv, prenormiran, brez večje motivacijske in stimulacijske vrednosti.

V katerih smereh je potrebno iskati boljše rešitve?

Pri oblikovanju drugačnega modela delitve velja izhajati iz ugotovitve, da trg dela ne bo presežen, vse dokler ne bo presežena blagovna proizvodnja. Nepriznavanje in nedelovanje trga delovne sile je imelo številne slabosti: zaprtost ozdov pred novimi, tudi bolj širimi, bolj izobraženimi delavci; deformiranost medrepubliške, medpanožne strukture osebnih dohodkov; rigidnost osebnih dohodkov tudi znotraj ozdov, njihova fleksibilnost samo navzgor pa tudi njihova inflacijska (indeksijska) spirala, ki niti malo ne upošteva, da so stvarne cene dela daleč nad ravnotežnimi cenami, cene kapitala pa daleč pod njimi. S takšno ugotovitvijo se ne mislim sklicevati na trg dela kot na edinega in izključnega regulatorja dela. Tudi v bolj razvitih tržnih gospodarstvih trg delovne sile ni edini instrument, vendar pa je vedno najbolj pomemben za uravnavanje. Poseg države in vloha sindikata na narodnogospodarskem in mezo mivovjakor tudi različne participativne oblike na mikro ravni, predstavljajo v procesu reguliranja delovne sile predvsem dopolnilne in korektivne mehanizme. Njihova vloga je odpravljanje ali ublaževanje nesprejemljivih posledic delovanja trga, ki jih tržni mehanizem oziroma avtomatizem ne more sam preseči: zmanjševanje cikličnih tržnih gibanj, pospeševanje medsebojnega prilagojevanja, ponudbe in pov-

praševanja po delu; ublažitev socialnih posledic delovanja trga dela; spreminjanje strukturnih nesorazmerij in podobnega. Lahko torej rečemo, da je trg delovne sile vsekakor nujen instrument njene regulacije, da pa sam ni dovolj in ga je potrebno dopolniti s korektivnimi mehanizmi, ki lahko pomembno izboljšajo njegovo delovanje. Nekaj konkretnih predlogov za povečanje tržnosti na tem področju:

- Potrebno je opustiti stalnost zaposlitve oziroma zagotavljanje gotovosti zaposlitve na ravni posameznega ozda. Ozd, ki se modernizira ali ima tehnološki, ekonomski ali kakršen koli drug presežek delovne sile, ne more nositi odgovornosti za njihovo zaposlitev, prekvalifikacijo. To bistveno otežuje njen tehnološki oziroma ekomski razvoj; povečuje podzaposlenost in otežuje odzivanje na tržnost. Varnost zaposlitve je potrebno institucionalizirati zunaj podjetja na regionalni ali republiški ravni.

- Takšna zahteva je seveda uresničljiva le v razmerah mnogo večje dinamičnosti ustanavljanja in propadanja podjetij (kot primer navedimo francosko gospodarstvo, ki šteje približno 2,4 milijona podjetij – v obdobju 1986–1988 je bilo ustanovljeno 1,3 milijona, propadlo pa je 1,2 milijona podjetij).

- Potrebno je odpraviti vpletanje politike (predvsem partijskih in občinskih struktur) v kadrovske politike podjetij in tako uveljaviti tržna merila sposobnosti, znanja, prožnosti, posebno vodilnih delavcev.

- Ob vsem tem pa je nujna bistveno drugačna opredelitev pravic delavcev pri delitvi

dohodka. Potrebno je odpraviti pravico veta, ki jo ima delovni kolektiv pri odločanju o plači za vsako delovno mesto. To je namreč vzrok stalnega pomanjkanja nekaterih poklicev kakor tudi previsokih plač nekaterih socialnopolitično, ne pa ekonomsko-produktivno pomembnih skupin. Delovni kolektiv bi moral imeti pristojnosti le pri splošnih vprašanjih delitve, ki bi morala biti v rokah neodvisnih in močnih sindikatov ob upoštevanju razmer na trgu delovne sile.

- Neenakosti v dohodkih in osebnih dohodkih gospodarskih subjektov niso nekakšna naravna in ekonomska danost, temveč sad vrste družbenoekonomskih določitev, navad, pravil in tudi delovanja tržnih zakonov.

Politika dohodka je zato nujen sestavni del uravnavanja gospodarskih tokov (v smislu določanja sorazmerij pri povečanju različnih dohodkov zaposlenih).

Potreben je tudi bistven popravek notranje podjetniške delitve osebnih dohodkov. Delavci pri nas nimajo nič drugega kot lastništvo svoje delovne sile (nimajo niti delnic) in povsem jasno je, da objektivno ne morejo niti niso pripravljene nositi rizika poslovanja, saj za to nimajo nobene materialne osnove. S takšnega izhodišča se je potrebno lotiti razvijanja vloge in pomena podjetništva. Vodstvenim kadrom je potrebno priznati bistveno večjo pozitivno in negativno stimulacijo, odgovornost.

Dosedanja klasična rešitev v socialističnih gospodarstvih kakor tudi pri nas je namreč bila, da sta država in partija opravljali funkcijo podjetništva-alocirala resurse, skrbela

za njihovo učinkovito uporabo, delila dohodek. Seveda brez tveganja in odgovornosti. Bistven vzrok za nerazvitost podjetništva leži v nerazvitosti konkurence, v odnosu do družbenega kapitala, ki se se vedno alocira netržno in protitržno (po politični logiki in merilih). S tem se seveda zanika potreba po razvijanju podjetništva, uspevajo strukture, ki so učinkovite pri opravljanju administrativno določenih nalog ter imajo dobre zveze s partijsko-politično hierarhijo. Lahko rečemo, da ni učinkovitega trga brez konkurence, da ni konkurence brez konkurenčne tržne strukture, da je mogoče takšno tržno strukturo razviti le ob vnovičnem ustanavljanju novih podjetij – za vse to pa so potrebni podjetniki in podjetništvo.

- Potrebno je eksplicitno družbeno priznanje in podpora podjetniškemu ravnanju in podjetnikom.

- Pogoj za to je predvsem drugačno ekonomsko valoriziranje teh kadrov – pri nas je razmerje med povprečnim osebnim dohodkom in povprečnim dohodkom vodstvenih delavcev 1:2,2, zunaj pa 1:5,5 (v razvitih tržnih gospodarstvih).

Mogoče je razmišljati tudi o oblikovanju nekakšnih skladov za vodstvene delavce, ki bi omogočali pozitivno in negativno sankcioniranje njihovega uspešnega oziroma neuspešnega dela. Pri razvijanju delničarstva med delavci v podjetju je smiselno pritegovanje managerjev z večjim deležem delnic.

- V nekaterih ameriških high teac podjetjih so bili zelo dobro ocenjeni rezultati uvajanja hkratne tehnovodne (inženirske) in poslovodne (managerske) linije, na katerih se se obenem redno (glede na dohodke, pogled, vpliv in moč itd.) razvrščale vodstvene in inženirske strukture. S tem so preprečili prehod vrhunskih tehničnih strokovnjakov v povprečne poslovneže.

- Nujnost uvajanja diferenciacije, tekmovanja v vrste potencialno najproduktivnejšega vrhunsko izobraženega tehnovodnega in poslovodnega kadra. Pri nas smo prišli do tega, da smo uvedli material-

no in nematerialno diferenciacijo med nekvalificirane in kvalificirane delavce, diferencirali njihove osebne dohodke do razmerja 1:2 za isti posel v istem podjetju, nihče pa se ne odloči, da bi takšne in večje razpone vpeljal v nagrajevanje strokovnjakov, ki resni-

- Financiranje začetnega poslovanja novih podjetij, generiranje rizičnega kapitala. Potrebno je razvijati udeležbo države ali banke pri dobičku ali izgubi novoustanovljenega podjetja; pospeševati pogodbe s takšnimi podjetji ter prek davčnega sistema stimulirati dolgoročno vlaganje kapitala v nova podjetja.

Na republiški in zvezni ravni je potrebno oblikovati programe in mehanizme, ki so v razvitem zahodnem svetu znani kot aktivna politika zaposlovanja. To pomeni razvoj strokovnih služb za zaposlovanje, razvoj programov za prekvalificiranje, za prezaposlovanje; razvoj začasnih delovnih programov; programov zaposlovanja najbolj ogroženih socialnih skupin in podobno.

- Posebno pozornost je potrebno nameniti teoriji oziroma modelu segmentaliziranega trga dela. Lahko govorimo o treh segmentih takšnega trga:

- prvi, »najvišji« segment – zanj velja bolj ali manj neomejeno delovanje tržnih zakonov. Sem spadajo vrhunski strokovnjaki, inženirji, managerji, izumitelji. Značilne so velike možnosti pozitivne in negativne stimulacije, čeprav z visokim izhodiščem. Ta del obsega okoli 5–10% vsega trga dela.

- največji del trga (40–60%) obsega srednji segment, ki po svoji naravi sploh ni tržni, marveč je bolj ali manj voden z državo, samoupravno, sindikalno regulativo (večji del kvalificiranih delavcev, javni sektor).

- preostali del trga dela pa bi zapolnila nekakšna »rezervna armada brezposlenih«, kjer bi bilo delovanje trga tako kot pri prvem segmentu le minimalno omejeno (vendar na bistveno nižjem izhodišču). Za ta del so značilne minimalne pravice in zaščitnost, razvoj delnega (part-time) delovnega časa-turizem, storitvene dejavnosti, privatni sektor. Čeprav je ta segment po svoji vsebini precej nesocialističen, pa bi v naših razmerah vseeno relano povečal možnosti številnih nezaposlenih.

Bogomil Ferfila

Zakaj (in kako) prenova zveze komunistov (6)

»KRALJESTVO SVOBODE« (ŠE) NIMA PRAVEGA KRALJA

Pripravi: Vinko Blatnik

Prav tako je znano, da najbolj demokratične meščanske parlamentarne demokracije dopuščajo legalen obstoj komunističnih partij samo toliko časa, dokler te po številu glasov (če že pristajajo na parlamentarno igro) ne morejo ogroziti veljavnega družbenega sistema.

Vedeti je treba, da boj političnih strank za oblast ni toliko boj za uresničitev različnih družbenih programov, kot je boj za to, kdo in v čigavem interesu bo odločil o delitvi novoustvarjene vrednosti. Politične stranke zastopajo interese posameznih družbenih razredov in slojev, ki pa jih (vselej in morda) prikazujejo kot splošen interes vse družbe in naroda, kot splošni družbeni interes (kar delno tudi je, ker mora sleherna vladajoča stranka upoštevati – vsaj v določeni meri – tudi interese vse družbe, naroda in države).

V družbi, ki priznava obstoj razredov, še bolj pa posameznih družbenih slojev, tako imenovani kapitalski

odnos in na njem zasnovano pravno in državno zgradbo kot večno naravno danost, se meščanska večstrankarska demokracija resnično lahko predstavlja kot najsoodnejša in hkrati ekonomsko, znanstveno-tehnološko, kulturno in civilizacijsko najnaprednejša družbena ureditev. Ni tudi mogoče vnaprej zanikati upravičenosti večstrankarskega političnega sistema tudi za socialistične družbe, zlasti ne za tiste, ki nastajajo ali še bodo nastale v deželah z večstoletno tradicijo klasične večstrankarske parlamentarne demokracije.

Pravzaprav je presenetljivo, da si proletarske revolucije po zmagi niso znale ustvariti podobnega »večstrankarskega« političnega sistema, ki bi jim omogočil mnogo hitrejši, bolj dinamičen, bolj svoboden in tudi bolj zanesljiv razvoj, kakor jim je omogočila enostrankarska diktatura komunistične partije oziroma njene ga najožjega vodstva in kasneje ene same osebe. Razumljivo je, da bi morale stranke delovati v okviru socialistične, ustavne in prav-

ne ureditve. V Jugoslaviji danes že mnogi zagovarjajo idejo (izražajo prepričanje), da bi uvedba večstrankarskega političnega sistema tudi socialističnemu samoupravljanju omogočila širše demokratično ozračje, večjo politično svobodo in hitrejšo demokratizacijo življenja. Te ideje ne bi smeli vnaprej dogmatsko odkloniti, so pa upravičeni in utemeljeni razlogi za trditev, da večstrankarski politični sistem v bistvu ni potreben v sistemu socialistične samoupravne demokracije, saj ne bi širil, temveč prejel zoževal politično pobudo in svobodo ljudi kot samoupravljalcev. Že doseženo samopravno usklajevanje interesov ali vsaj možnosti za takšno usklajevanje bi spreminjal v politični boj med posameznimi deli družbe za to, kdo, v čigavem interesu in na čigav račun bo odločil o delitvi novoustvarjene vrednosti, mimo in brez odločilnega vpliva tistih, ki to vrednost ustvarjajo. Za kaj drugega v strankarskem boju tudi ne gre – vse drugo so zgolj takšne ali drugačne ideološke fraze.

Kasarniški tip socializma nima perspektive

V družbi, ki si je zastavila cilj in nalogo naj o novoustvarjeni vrednosti neposredno odločajo tisti, ki jo ustvarjajo (od česar pa smo kljub uveljavljenemu sistemu socialističnega samoupravljanja še zelo daleč in se od tega cilja tudi vse bolj oddaljujemo), ne pa kdo drug v njihovem imenu (npr. v sistemu večstrankarskega parlamentarizma vrhovi političnih strank), bi obnovitev političnih strank pomenila legalizacijo prav takšnega odločanja, to je prav takšne prakse, kakršno zagovorniki obnavljanja večstrankarskega političnega sistema najbolj napadajo kot monopol zveze komunistov.

Razlika med enostrankarskim in večstrankarskim političnim sistemom je pravzaprav samo v tem, da v enostrankarskem sistemu odločajo o uporabi in delitvi novoustvarjene vrednosti vrhovi ene same politične stranke, v večstrankarskem sistemu pa vrhovi večjega

števíla političnih strank, ki se izmenjujejo na oblasti. V nobenem izmed teh sistemov pa ne odločajo o novoustvarjeni vrednosti tisti, ki jo s svojim delom neposredno ali posredno ustvarjajo. Prav to pa je bistvo problema, ki ga nobena ideološka sofistika ali politična demagogija ne moreta zbrisati s sveta.

In v tem je glavna zgodovinska prednost nestrankarskega sistema socialistične samoupravne demokracije – tako pred enostrankarskim kot večstrankarskim političnim sistemom, prednost, ki je nikakor ne sme zapraviti samo zato, ker naš sistem še ne deluje celovito in optimalno, ker še ni dograjen od baze do vrha, ali ker je zaradi še nepreseženih ostankov preteklosti (tudi objektivno neskladnosti v razvoju), zašel v krizo.

Celotna dejavnost naše avantgarde, to je ZK, je še vedno prežeta z mnogimi ostalinami enostrankarskega političnega sistema, ki se opira na moč države, ta pa na ideološki monopol partije – zveze komunistov. V praksi svojega delovanja se ZK še vedno obnaša kot klasična vladajoča politična stranka, ne pa kot idejna avantgarda gibanja, s čimer se šele lahko dejansko odpre prehod od enostrankarskega političnega sistema k resnično nestrankarski socialistični samoupravni demo-

kraciji, k resnični socialistični samoupravni vladavini skupščinskega sistema. V tem in samo v tem je tudi bistvo prenove zveze komunistov. Samo če se bo zveza komunistov v praksi dejansko odpovedala svoji dosednji vlogi vodilne politične stranke in jo nadomestila z vlogo idejne avantgardne družbe, bomo lahko govorili o nestrankarski socialistični samoupravni demokraciji kot o novi obliki politične svobode, drugačne od tiste, kakršno lahko zagotovi večstrankarski meščanski parlamentarizem.

V nasprotnem primeru pa se bo ohranjal še naprej enostrankarski politični sistem, s klasično vlogo ene same vodilne politične stranke, ki pa ostaja po stopnji svobode (kot dokazujejo vse dosedanje zgodovinske izkušnje) pod ravnijo meščanskega večstrankarskega parlamentarizma, še toliko globlje pa pod ravnijo svobode, ki jo lahko ponudijo in zagotovijo komunisti v svojih prizadevanjih za soustvarjanje demokracije in socializma že danes, še posebno pa v 21. stoletju.

Kasarniški, državno-administrativni tip socializma nima nikakršne možnosti, da bi v 21. stoletju postal prepričljiva zgodovinska alternativa zlasti nerazvitem svetu.

Nadaljevanje prihodnjic

Jugoslavija in svet

ZATON

ALI PREPOROD IN VZPON

Svet, kakršnega ob koncu 20. in na pragu 21. stoletja doživljamo, je bistveno različen od tistega, ki ga je veljavni program ZKJ upodobil ob koncu petdesetih let. Pestijo nas surovinska, energetska in ekološka kriza, samoučilenje človeštva pa je mogoče na več načinov, ne le z jedrskim spopadom. Grozi nam celo izguba smisla obstoja človeka in človeštva, kar je samo drugi pol fizične smrti. Na novo mednarodno gospodarsko ureditev odločilno vplivajo rezultati znanstvenotehnološke revolucije, ne pa želje in predlogi dežel v razvoju, katerih kriza prerašča že v katastrofo, vsaj za večino med njimi. Tudi v razvitih državah je tretjina ljudi trajno nezaposlenih in potisnjenih na rob družbenih dogajanj.

V krizi celoten koncept socializma

V ozračju militarizma in oboroževalne tekme obeh velesil v razvitem svetu je v zadnjem desetletju prišlo do globoke miselne in vrednostne defenzive, zlasti komunističnih, socialdemokratskih strank in klasičnih sindikatov, do nenadnega vzpona razredno zelo kompromisno naravnanih socialističnih strank v Italiji, Franciji, Španiji, Portugalski, do praktičnega poraza in ideološkega razvrednotenja komunistične pobude ZKJ, do porazov tako imenovanih socializmov v državah tretjega sveta, do zaostritve krize v realsocialističnem svetu (na Poljskem 1980) in njihovega nadaljnega vsestranskega izgubljanja ekonomske in politične perspektive (vojna Sovjetske zveze v Afganistanu). Idejna defenziva komunistov, socialdemokratov in klasičnih sindikatov v razvitem svetu je bila toliko globlja, kolikor so se te organizacije opirale na klasični industrijski proletariat. Vse so se namreč srečale in spopadle s krizo temeljnih izhodišč svojega družbenega vpliva, namreč s krizo tehnološkega optimizma, s krizo socialne države in poudarjanjem njene družbenorazvojne sposobnosti, s krizo klasične predstavniške večstrankarske demokracije, s krizo svojega zgolj strankarsko razumljenega posredništva v razvoju socializma v kapitalizmu.

Komunisti v socialističnem svetu so zadeli ob meje razvojnih gibal zgodnjega socializma: na monopol državne lastnine in neposrednega planiranja v gospodarstvu, na politični in ideološki monopol enostrankarskega modela socialistične demokracije in na njegov tragični rezultat – kratkovidni voluntaristični pragmatizem, ki je etatistično industrializacijo svojih družb nekritično zamenjal za socialistično družbeno ureditev.

Vse to je postalo glavna ovira hitrejšemu razvoju proizvodnih sil in kakovosti življenja v socialističnih družbah in odprto postavilo

na dnevni red vprašanja: krize socializma kot krize gibanja in ideje; krize vrednot in ciljev; krize perspektive, strategije in taktike in ne nazadnje (čeprav gre za najpomembnejše vprašanje) tudi krize organizacije komunistov.

Za razvoj socializma kot svetovnega procesa nekoč najpomembnejše politične sile (predvsem komunistične partije, sindikati) so tako izgubile pobudo, da bi navdih v prizadevanjih za uresničevanje za družbeno vodilne in združevalne vloge delavskega razreda (in od dela preživljajočih se ljudi sploh) vsrkavale iz občečloveških, politično mobilizacijskih prvin socializma in komunizma. Te pa postajajo vse pomembnejše. Organizacijam, katerih glavni cilj je bil več desetletij zapored osvojiti (ali vsaj močno vplivati na) politično oblast – državo in njene mehanizme, ali pa že osvojeno oblast obdržati za vsako ceno, se je danes izjemno težko miselno, organizacijsko in akcijsko usmeriti k protietatističnim razvojnim strategijam, v katerih središču ni le boj za večjo blaginjo vseh ljudi, marveč tudi hkraten boj za družbeno pravičnost, torej za družbeno enakost, solidarnost, vzajemnost, resnično enakopravnost vseh ljudi pri urejanju skupnih družbenih zadev, boj za svobodo in človeško ustvarjalnost, identiteto in dostojanstvo, boj proti vsiljivemu skrbništvu države in njenih ideoloških in represivnih aparatov.

Ob vsem tem pa je po vsem očitno, da je idejno prodornost meščanske skrajne desnice, ki se v ekonomiji izraža kot priseganje na svobodno podjetništvo in prakso vrtoglavih državnih izdatkov za oboroževanje ter hkratno skoparjenje pri državnih izdatkih za šole, za zdravje, za socialo, pa še kot obnavljanje antikomunizma, nacionalizma, razizma, tekmovalnega individualizma, raznih patriarhalizmov in tradicionalizmov, v mnogočem zgrajena prav na spretnem izkoriščanju nastajajočega spontanega upora ljudi proti vse hujšemu razloževanju, ki ga povzročajo krepitve odtujene države, brezdušna robotizacija in kibernetizacija delovnih ljudi in upravljaljskih procesov, birokratizacija vseh političnih ustanov in organizacij, vse večja brezposelnost klasičnih industrijskih delavcev ter zapiranje perspektiv zlasti mladim, neustrezno šolanim rodovom.

Slepoti zaradi samovšečnih ocen

Tudi ZKJ in Jugoslavija sploh sta sestavna dela in dejavnika takšne svetovne krize. V defenzivi klasičnih levih sil delavskega razreda jugoslovanski komunisti in socialisti sodelujemo na skrajno neprijeten način. Na začetku sedemdesetih let smo namreč razvili izredno radikalno protietatistično strategijo družbenega razvoja: projekt celovitega samo-

upravljanja, delegatske demokracije in uveljavljanje demokratične sinteze pluralizma socialističnih samoupravnih interesov, hkrati s tem pa pospešenega odmiranja države, podružbljanja politike, odpravljanja ostankov monopolnega položaja ZK v političnem življenju. V obdobju delavskih amandmajev (leto 1971 do Kardeljevih Smeri razvoja 1976) so bile ustvarjene temeljne idejne pa tudi ustavne in druge, z zakonom opredeljene možnosti za detatizacijo, za debirokratizacijo, za decentralizacijo celotnega družbenoreprodukcijskega procesa in političnega življenja v Jugoslaviji. Žal pa v vseh teh procesih ni bilo nikjer organske ekonomske motivacije za samoupravno tržno-plansko povezovanje Jugoslavije. Inflatorno prelivanje družbenega dohodka v škodo spodbujanja proizvodnosti dela, nenadzorovano tiskanje denarja, nesmotrno najemanje in uporaba tuje akumulacije, razporejanje investicijskih sredstev z dejanskim odločanjem v zaprtih vplivnih skupinah političnih upravljalcev na različnih ravneh od občine do federacije, vse to je omogočilo, da se je mogel sleherni posamezni interes celo znotraj sistema socialističnega samoupravljanja brezobzirno uveljaviti, da nikomur ni bilo treba upoštevati realnih družbenih možnosti in ni bilo demokratičnega pretehtavanja in spopadanja pri opredeljevanju resničnega razvojnega interesa združenih samouprav-

ljalcev, narodov in narodnosti Jugoslavije kot celote. Zato se je tudi naš skupni družbeni interes lahko oblikoval le kot eden izmed voluntaristično opredeljenih in zato v bistvu tudi samo delnih interesov. Ni bilo torej tiste družbene povezanosti, ki naj zdravo raste iz tržno posredovanih ekonomskih odnosov, iz pravic in dolžnosti delovnih ljudi in občanov, narodov in narodnosti, da svoje medsebojne odnose gradijo na podlagi tržno merjenih in zato objektivnih rezultatov svojega družbeno potrebne dela in razvojno spodbudni ter razredne in mednarodne solidarnosti in vzajemnosti. ZKJ v praksi ni uspelo opustiti delovanja na način partije na oblasti oziroma partije nad političnim samoupravnim sistemom. Predvsem se v družbeni reprodukciji v socialistični zvezi in političnem sistemu niso mogle združiti ustvarjalna, delovna in kulturna energija ljudi. Po drugi strani pa stopnja našega družbeno-ekonomskega razvoja samodejno še ne obnavlja socialističnih, samoupravnih, družbenoekonomskih in političnih odnosov. Tako in zato smo se znašli v najtežji družbenorazvojni krizi Jugoslavije in same ZK po vojni.

Specifika družbene vloge jugoslovanskih komunistov je torej v tem, da si delijo poraz z vsemi klasičnimi levičarskimi silami v svetu, čeprav je že vse kazalo, da je obstajala zelo utemeljena te-

oretična možnost, da bi se temu porazu izognili. Ker se Jugoslavlani v praksi nismo odrekli že izrabljenemu, v glavnem z etatizmom posredovanemu in s samoupravljanjem oporekanemu, samo na količinske rezultate usmerjenemu industrijskemu tipu razvoja, smo pristali v dolžniški krizi, v razvoju pa obstali na mestu, in to pod teoretskim izveskom, da imamo družbeno lastništvo, celovito družbeno samoupravljanje, bratstvo in enotnost narodov in narodnosti, najnaprednejšo možno delegatsko socialistično demokracijo, vse to pa uveljavljamo pod idejnim vodstvom naše zgodovinsko potrjene revolucionarne avantgarde, ki je v sebi trdila (in ponekod še trdi), da je hkrati normativno in dejansko del političnega sistema in gibalna sila celote revolucionarnega gibanja.

Na začetku osemdesetih let pa so se svetovne okoliščine boja za socializem začele naglo spreminjati. Prišlo je do obnove detanta, do zatona militaristične in ponovnega preboja ekonomsko imperialistične frakcije svetovnega kapitala. Spremenila so se tudi razmerja moči znotraj kapitalističnih »lokomotiv« svetovnega trga. Nastajajo tri sorazmerno avtonomna središča (ZDA, Japonska, Zahodna Evropa), to je nadnacionalne kapitalistične, ekonomske, tehnološke, kulturne in politične integracije, ki si s sredstvi neoinperialistične politike skušajo priboriti novo interesno delitev svetovnega Vzhoda in Juga.

Povsod po svetu nov veter...

Pravkar pred našimi očmi poteka obnavljanje pobude za prenovo socializma in občečloveške emancipacije v sodobnem svetu. Ta proces se izraža tako, da levica vse hitreje zapušča svoje še včerajšnje »svete« dogme in negotovo išče nove, združujoče vrednostne usmeritve, etapne cilje, uspešnejše metode svojega političnega boja. Tako nastajajo reforme na Kitajskem, perestrojka in glasnost v Sovjetski zvezi, proces nacionalnega sporazumevanja na Poljskem, madžarska ekonomska in politična reforma pod geslom »več socializma pomeni več demokracije«, novi program nemške socialne demokracije, prenova vrednotne razvojne strategije angleških laburistov, pobuda za novi socializem KP v Italiji, v Jugoslaviji pa projekt socializma »po meri ljudi« oziroma koncept treh reform.

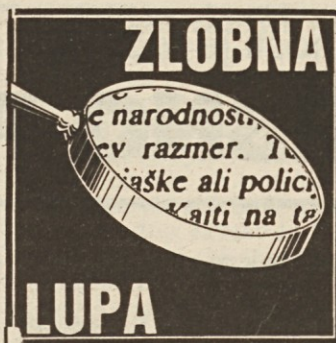
Hkrati se po vsem svetu razvija neposreden politični boj za uresničitev novih možnosti občečloveške emancipacije, za mir, zdravo in čisto okolje, za enakopravnost spolov in generacij, za človeško dostojanstvo, v kar je vključena tudi pravica do človeka vrednega življenja in do zasebnosti, nastajajo in uveljavljajo se nova družbena gibanja itd.

Po vsem tem je več kot jasno, da je za evropske socialistične družbe, tudi za našo, jugoslovansko, na vrsti brezkompromisen spopad z dejstvom, da je končano obdobje socialističnih fundamentalizmov. Prišel je čas za slovo od surove industrializacije. Za vse socialistične reforme je značilno, da potekajo v smeri temeljnega spoznanja iz programa ZKJ, ki se glasi: brez temeljitega presejanja ideologije in prakse državnega socializma reforme v socialističnih državah ne bodo mogle rešiti temeljnih vprašanj njihovega družbenega razvoja. V prvi vrsti gre za vprašanje preoblikovanja državne lastnine v družbeno, aktiviranje oziroma upoštevanje zakonitih vrednosti in trga, meril svetovnega trga pri razmeščanju kapitala, investicij, razvoja proizvodnje in spodbujanja delitve kot tudi vprašanja areform političnega sistema v smeri njegove demokracije oziroma zaozvitve premoči državnoplanskega aparata, presejanje enopartijskosti in koncepta partijske države in priznavanja izražanja in ustvarjanja političnih možnosti za demokratično sintezo pluralizma interesov v splošne družbeno-razvojne interese. Prav tako je za te reforme značilno, da se v njih najbolj obotavljivo razvija razmišljanje in praktično izvajanje reform komunistične avantgarde same. Povsod gre za isto smer reforme: razdržavljenje, odpravo dogmatizma, notranjo debirokratizacijo, usposabljanje za delovanje v razmerah pluralizma interesov tudi v socialističnih družbah za kadrovske prenovi. Še vedno pa ni dovolj prizadeto vanj, da bi začeli razkrajati organizacijske in metodološke temelje partijskega modela, dogmatizma, pračevizmatizma. V bistvu gre za vprašanja, kako komunistično avantgardo in specifične organizacije proletariata (sindikate!) spremeniti v združevalno idejno silo in akcijsko konicu delovnih ljudi kot edini legitimnih dejanskih socialnih nosilcev ekonomske in politične demokracije v socializmu.

Glavna značilnost vseh treh reform v Jugoslaviji je torej zagotoviti, da ne bo več mogoče vračanje v realsocializem in s tem v takšno stanje družbe, v katerem bi se lahko sprožili nepredvidljivi procesi, ki bi s svojo razsežnostjo in razdiralno močjo vzpostavljale vedno novega ravnotežja v razvoju družbe in ZK na višji ravni.

Na dnevnem redu razvoja Jugoslavije je torej samodejno temeljno politično vprašanje: kakšen bo razvoj socializma v SFRJ, kakšna na- bo vloga komunistov v nastajanju dejanske demokracije – dejanske politične moči samoupravljalca, državljanja in vseh njegovih asociacij in to ekonomsko-politična, občanska. Kakšen bo odgovor na to usodno vprašanje, bomo videli kmalu.

Priredil: Vinko Blatnik

Pa nič. Zapirali smo zapeljane mulce, liderji pa so bili za nas kot duh. Pa zdaj? Naša pomoč, ki smo jo tako bratsko in po znanem scenariju naložili na tanke, je v hipu pripomogla k temu, da se je ta duh hitro pokazal v čisto konkretnih ljudeh. Si morete misliti, kakšnega gada smo gojili na prsih? Azem Vllasi! Pa Fadilj, ki jo je v zadnjem trenutku pobrisal v Albanijo. In še mnogi drugi. Že imamo spisek, ki nam ga je obljubil naš Slobo. Ste videli, kako gre vse po maslu?

Noč dolgih nožev

Tako, Kosovo je za nas ad acta. Toda zakonitosti naše revolucije nas silijo v odkrivanje novih sovražnikov. Nesporni prvak kosovopoljske protibirokratske revolucije Šolevič je že povedal svoje. Najprej bomo pometli z njimi v Bosni in Hercegovini, potem na Hrvaškem, medtem ko se nam bodo v Sloveniji kar sami predali. Prištinsko Jedinstvo, ki je nesporni glasnik poštenega ljudstva pa zahteva tanke najprej v Sloveniji, ker bi sicer strupene puščice, izstreljene na zborovanju v Ljubljani, dosegle svoj cilj - spodkopati ustavno ureditev SR Srbije in SFRJ. Nesporna diagnoza tega časnika, da gre v Sloveniji za kontrarevolucijo, kar sama od sebe zahteva našo revolucionarno akcijo, ki pa bo tem lažja, ker imamo spisek največjih protirevolucionarjev in tudi scenarij že narejen. Na tisto znamenito Mladinino »Noč dolgih nožev« menda še niste pozabili?

Bratci moji, zgodilo se je nekaj nadvse spodbudnega: vsi tisti, ki so vihali nos nad tole rubričko, češ da ne gre v kontekst silnih sindikalnih prenovitvenih bitk in da je tak (razredni!) način slikanja družbenih dogajanj preživel, so zdaj po veličastnem in več kot milijonskem mitingu naših poenoteni in ziferenciranih občanov v Beogradu nenadoma utihnili. Se zadnja razredna rubrika v slovenskem novinarstvu torej ostaja, kar je zgovoren dokaz, da se je nesmrtna Džuli Šviga prežgoda poslovala in da časi ene same velike (se pravi: razredne) resnice še niso mimo. Je tudi naš vrli urednik Marjan potem, ko Zlobne ni bilo v dveh številkih in ko so ga povabili na kavo v neko hišo ob znameniti ljubljanski cesti, pokazal večjo odločnost in malone ukazal: Zlobna lupa mora biti.

Bratska pomoč tovarišem

In tako, bratci, se mi ponuja skromna priložnost za skromno satisfakcijo. Se spomnite, ko sem vas na tem mestu poučeval o permanentni revoluciji in njenem vedno navzočem sovražniku? Seveda se, saj vas je bilo gotovo precej, ki ste takrat zamahnili z roko, češ, prazne marnje. Ha, ha, kaj pa zdaj? Zdaj, ko smo našim kosovskim tovarišem, ki jih je iredenta z drugo kontrarevolucionarno svojatjo prisilila v odstop, tako nesebično ponudili bratsko pomoč? So to še prazne marnje?

Gad na prsih

Koliko časa smo se mučili z odkrivanjem iredente na Kosovu? Koliko papirja smo popisali in sklepov sprejeli?

Dežurni zlobec: Kuli

kacijo delavcev) socialističnim tekmovanjem, mobiliziranjem delavcev za izpolnjevanje planov podjetij (to je naloga organov delavskega upravljanja in poslovnih organov. Sindikat pa naj se povrne k svoji prvobitni vlogi, torej zaščiti delavcev, predvsem na področju delovnih razmer in socialne politike.

»V socialističnih državah se že pojavlja pluralizem oblik lastnine: državna, zasebna in mešana lastnina, in v takšnih okoliščinah je najpomembnejša naloga sindikata zavarovanje gmotnih interesov delavcev,« so poudarili predstavniki madžarskega sindikata.

Ali se delavci lahko branijo s stavko? Lahko, če ne gre drugače, so povedali vsi, ki so govorili o tem »fenomenu«, v zadnjem času zelo pogostem na Poljskem, v Jugoslaviji in na Madžarskem. Zanimivo je, da je večina razpravljalcev namenila veliko več pozornosti »pravilom igre«, torej normativnemu urejanju pravic do stavke po zahodnem zgledu kot pa preučevanju vloge sindikata pri odpravljanju vzrokov za stavko.

Pogovori za okroglo mizo so se dotaknili še enega fenomena, to je težnjo po »de-zintegraciji« sindikalnega gibanja. Poljski in madžarski »uradni« sindikati že

imajo bolj ali manj uradno konkurenco (»avtonomne« sindikalne organizacije), vendar ni izključeno, da ne more podobna usoda doleteti tudi drugih. Predstavniki sovjetskih sindikatov je povedal, da je v pogovorih z ruskimi delavci že slišal, da bi »alternativni« sindikat bolje branil in hitreje uveljavljal zahteve zaposlenih.

Vzroke za pojav »alternativne« so udeleženci pogovora odkrili predvsem v slabostih pri delu »uradnega« sindikata, predvsem pri uveljavljanju vsakodnevnih hotenj delavcev. »Alternativnih« sindikatov tudi ni nihče obsodil, vendar se vsi boje cepitve sindikalnega gibanja.

Predstavniki poljskega sindikata so priznavanje svoje Solidarnosti takole komentirali: načelno niso proti sindikalnemu pluralizmu, vendar so proti več sindikatom v enem podjetju, ker to povzroča nepremagljive težave in kaotične razmere. Pravijo, naj bo v enem podjetju samo en sindikat in sicer tisti, ki dobi zaupanje večine zaposlenih.

Budimpeštanski pogovori torej niso nič »rešili« niti ničesar »sklenili«, vendar so predstavniki tistih organizacij, ki so pokazale voljo, da bi se prenovile, dali dragoceno priložnost za spoznanje stališč drugih in preverjanje svojih.

Svetlana Stevič (Rad)

ZADNJA PRILOŽNOST?

Za večino Jugoslovancev je dolžitev sklepa zahodnonemške vlade o uvedbi stopnih vizumov za naše državljane komajda vredna pozornosti, saj tako ali tako nimajo denarja za pot v tujino. Se na zaslužen dopust nas bo šlo zmeraj manj, ker pač premalo zaslužimo, da bi si ga lahko privoščili. Pogajanja o vizumih pa so vendarle pomembna za vsakogar. S tem, da želimo ohraniti odprtost meja, hočemo povedati sebi in svetu, da mi nimamo zares, ko napovedujemo ureditev političnih in gospodarskih razmer v naši državi. A tako kot tudi doma nimamo vsi prepričani, da tisti, ki to obljublajo, mislijo resno, nas tudi po svetu gledajo s precejšnjim nezaupanjem. Zahodni Nemci so nam sicer dali še dva meseca »preizkusne dobe«, če pa se do maja razmere v naši državi ne bodo korenito spremenile, bomo tudi v formalnem pogledu občutili, da smo evropska država zgolj v zemljepisnem pomenu.

In zakaj Evropa beži od nas, s čim smo se zamerili državam, s katerimi imamo tradicionalno dobre odnose? Najprej gre za očitno politično nestabilnost Jugoslavije. Države, v katerih je spoštovanje zakonov, načel demokracije, človekovih in državljskih pravic samo po sebi razumljivo, preprosto ne morejo razumeti, da je pri nas ta prvi pogoj za normalno življenje družbe postavljen na glavo. Seveda je v zahodnoevropskih državah veliko političnih in socialnih nasprotij, vendar zaradi tega ni nobena prišla na rob državljanske vojne. Tudi tam ljudje pogosto tudi javno izražajo svoje nezadovoljstvo, vendar tistemu, ki bi hotel ogroziti ustavno ureditev, hitro »pristržejo peruto«. Zakaj demokracija ni le spoštovanje zakonov, ki to demokracijo varujejo. V Jugoslaviji je dandanes večina ljudi nezadovoljna, mnogi se narodnostne pripadnosti, pa tudi v socialnem pogledu. Nekateri menijo, da je ta ogroženost tolikšna, da so se pripravljene odreči jugoslovanskemu državljanstvu,

ker upajo, da si bodo s tem zagotovili vsaj osnovno socialno in pravno varnost. Tako je lani samo v Zvezni republiki Nemčiji iskalo politično zatočišče okoli dvajset tisoč naših državljanov. Večina ga ni dobila. V prihodnje nameravajo zahodnonemške oblasti še zaostri merila za pridobitev azila, ker se pač želijo izogniti nevarnosti, da bi se za njim skušali skriti ekonomski emigranti. Kakorkoli že, vsi zapleti ob napovedovani uvedbi vizumov za Jugoslovane, ki bi želeli potovati v Zvezno republiko Nemčijo, dovolj nazorno kažejo, kakšen je naš dejanski položaj v Evropi, pa naj nam bo to všeč ali ne. Namesto da bi se čim bolj vključili v evropske tokove, smo vse bolj zunaj njih. To že občutijo naši državljani, ki so odšli na delo v tujino. S strahom pričakujejo, kaj bo po letu 1992. Jugoslavija je sicer sklenila vrsto sporazumov z zahodnoevropski-

mi državami, ki naj zagotovijo socialno varnost naših zdomcev, toda z uveljavljanjem evropske integracije bodo te države urejale enotno in skupno tudi vprašanje zdomcev. In še nekaj: z vključitvijo Portugalske v Evropsko skupnost se bo povečal pritisk delovne sile in to bodo najbolj občutili zdomci iz držav, ki niso članice skupnosti. O tem še najbolj razmišljajo naši sindikati in v stikih s sindikalnimi organizacijami zahodnoevropskih držav dosledno zahtevajo, naj bodo v socialnem pogledu naši zdomci povsem izenačeni z domačimi delavci. Toda eno so politična načela, drugo pa dejanske razmere.

Ostritev političnih in gospodarskih razmer v Jugoslaviji je občutiti na vseh področjih in prav nerazumno je, da partijsko in državno vodstvo ni sposobno ustaviti rušilnega vala. Naj zveni

še tako grobo, toda zaradi enoletnega »mitingovanja« je izpuhtelo v zrak na milijone delovnih ur, proizvodnja in zaslužek sta veliko manjša kot bi lahko bila. Hkrati s tem pa delavci (upravičeno) zahtevajo višje plače, saj je naravnost nepojmljivo, da nekdo, ki pošteno dela, ne zasluži niti toliko, da bi on in njegova družina mogli spodobno živeti. Inflacija pa se še naprej strmo vzpenja, življenjska raven prebivalstva pa pada. Nas mar čaka usoda, ki jo doživlja prebivalstvo Romunije? Ali res ni izhoda iz temnega predora krize? In kako vse to pojasniti našim otrokom? Kje je tista »svetla prihodnost«, o kateri smo brali v osnovnošolskih čitankah? Upajmo vsaj to, da nam ne bo kdo povedal, da so se za vse to, kar doživljamo, »samoupravno in delegatsko« sami odločili.

Ludvik Škoberne

Sindikat v socializmu

VZHOD SE PREBUJA

Kako se sindikat v socialističnih državah prilagaja gospodarskim in političnim prenovam? Ali spreminja tudi sebe, svoj način dela, obseg delovanja, odnos do članstva, države in partije na oblasti?

O tem so se konec januarja pogovarjali predsedniki in generalni sekretarji sindikatov evropskih socialističnih držav v Budimpešti in sicer: Nagy Sandor (Madžarska), Marjan Orožen (Jugoslavija), Aleksej Šalajev (Sovjetska zveza), Petar Džulgerov (Bolgarija), Miu Dobescu (Romunija), Alfred Mjodowich (Poljska), Hari Tisch (DR Nemčija) in Miroslav Zavadil (Češkoslovaška). Gostitelji, madžarski sindikati, so srečanje pripravili kot okroglo mizo, primerno za neformalno izmenjavo mnenj. Jugoslovanski sindikati so se takšnega srečanja udeležili prvič: Marjan Orožen je namreč poudaril, da se je odzval vabilu zato, ker se Zveza sindikatov Jugoslavije zanima za obravnavano temo in tudi zato, ker na

pogovoru ne bodo sprejeli nikakršnih sklepov. Po njegovih besedah takšen sestanek kaže, da se »naši odnosi prenavljajo in demokratizirajo«. Kot je bilo pričakovati, se je za okroglo mizo že na začetku izkristaliziralo dvoje gledanj: po enem je zaman govoriti o kakršnih koli prilaganjih, obnovi, spremembah ali reformi sindikata, saj sta socialistična misel in praksa že pokazali najprimernejši model sindikata (ki ga na kratko lahko označimo kot transmisijo vladajoče partije). Drugi (predstavniki sindikata Madžarske, Jugoslavije, Sovjetske zveze, Poljske in Bolgarije) pa menijo, da sta zdajšnji položaj sindikata in način delovanja nevezdržna in da temeljite družbe-

ne in gospodarske spremembe, ki so zajele nekatere socialistične države, postavljajo na dnevni red temeljito preučitev odnosa sindikata ne samo do vlade in njenih teles, temveč tudi do partije na oblasti. Poudarili so, da bi moral biti sindikat samostojnejši, da si mora zgraditi svojo vizijo in strategijo, da mora biti, po besedah Marjana Orožna »bolj sindikat gibanja kot sindikat oblasti«.

Poglavitno je, s tem so se strinjali zagovorniki »druge vizije«, zagotoviti identifikacijo članstva s svojo sindikalno organizacijo oziroma vrniti sindikatu delavsko razredni značaj s poudarjeno zaščitno vlogo. Če začnemo v podjetju, so povedali, potem se mora sindikat prenehati ukvarjati z idejnopolitičnim usposabljanjem (to je naloga partije, sindikat mora skrbeti za strokovno usposabljanje in prekvalifi-

Poleg kulturne dejavnosti je v Smeltu razvejena tudi športna

NEPOTREBNO PREPRIČEVANJE

Bolj kot do najrazličnejših tekmovanj jim je do prave rekreacije, sprostitve in razvedrila

V Smeltu, ki zaposluje okoli 450 ljudi, je že pred dolgimi leti zastavil tako, da mu tudi v teh časih izrazitih gospodarskih zadreg in nenehnega boja za obstanek na trgu ni potrebno iskati bistveno drugačne usmeritve. Že na začetku se je namreč dobro usmeril in se posvetil temu, kar, preprosto povedano, ne more spodleteti. Tostran, predvsem pa onkraj meje poraja svoje znanje. Ukvarja se z gradnjo industrijskih objektov, pri čemer poskrbi oziroma organizira prav vse: od tehnologije do proizvodnje in če je potrebno tudi do marketinga. Večino svojih zmogljivosti ima Smelt usmerjenih v zunanji trg.

Ob takšnem delu, ki zahteva od nog do glave celega človeka, si v Smeltu vseskozi prizadevajo, da bi bili delavci dobro razporejeni, zadovoljni, tako v službi kot tudi ob prostem času. Poskrbeli so za obiskovanje najrazličnejših kulturnih prireditev pa tudi prijatelji športne rekreacije so prišli na svoj račun.

Ozaveščenost na visoki ravni

»Še preden sem prišel k Smeltu, tega je že devet let, športniki v tej delovni organizaciji niso držali križem rok. Na pobudo sindikalne organizacije so brez dolgega prepričevanja in razglabljanja zavihali rokave in bili dejavni na različnih področjih...« pripoveduje Tone Zupan, referent za športno dejavnost, po poklicu pa projektant v Smeltu. »Glede na sestavo in izobrazbo zaposlenih, ki je precej visoko nad tem ali onim povprečjem, smo v nekoliko drugačnem položaju kot v drugih delovnih kolektivih. Gre za to, da so ljudje

ozavešчени in da v glavnem sami vedo, kaj potrebujejo in česa ne. V tem pogledu smo torej v nekakšni prednosti, saj nam ni potrebno upravljati časa s prepričevanjem in dokazovanjem, kako pomembna je skrb za zdrav način življenja. Zato se naša dejavnost opira na povsem neobvezne odločitve, na svobodno izbiro dejavnosti in bolj netekmovalna kot tekmovalna srečanja. Gre za rekreacijo v pravem pomenu besede, za nekaj, kar imenujemo zdrave navade oziroma zdrav način življenja...«

Delavci ljubljanskega Smelta imajo možnosti najrazličnejših dejavnosti zunaj svoje delovne organizacije. Med drugim sodeluje tudi z Osnovno šolo Fran Levec, kjer imajo delavci na voljo telovadnico, ki je, posebno ob slabem vremenu, še kako dobrodošla.

»Tu se shajamo enkrat na teden, ob ponedeljkih, ko imamo »ta dolgo«. Ljudje se po napornem dnevu radi malce sprostijo in razvedrijo...« pravi Tone Zupan. »Možnosti za vaje v telovadnici so dokaj pestre, od odbojke do namiznega tenisa in seveda najrazličnejše gimnastike. Škoda le, da smo prikrajšani za kosarko...«

Čeprav v Smeltu ne vodijo posebne statistike in ne zbirajo števil, da bi se z njimi hvalili, pa dobro vedo, da je med zaposlenimi iz leta v leto več takih, ki bi radi igrali tenis. Pa ne zaradi mode ali česa podobnega, temveč preprosto zato, ker se ob tenisu razvedrijo in po igri ali dveh dobro počutijo.

»Pozimi ga igramo na Gospodarskem razstavišču, poleti na zunanjih igriščih. Najemnine niso simbolične, zato smo se pri nas dogovorili, da pol prispeva delovna or-

ganizacija, drugo polovico pa vsak sam. Tako se nam zdi še najbolj prav in tako smo se domenili tudi za plačevanje drugih najemnin. Ne bi bilo v redu, če bi bilo vse brezplačno, v očeh mnogih bi marsikaj izgubilo veljavo. Sicer pa, ko smo že pri tenisu, močno pogrešamo boljše možnosti. Premalo, odločno premalo je igrišč. Povpraševanje namreč že davno presega ponudbo in ob tem zanimanje za tenis še vedno narašča. Kaže, da je to šport prihodnosti...«

To, kar ugotavljajo v Smeltu, povsem drži tudi z mnoge druge slovenske delovne organizacije oziro-

ma vso našo športno-rekreativno dejavnost. Med mlajšimi in starejšimi, med ženskami in moškimi, izobraženci in neizobraženci je vse več ljubiteljev te lepe in zabavne igre, nezasedenih igrišč pa presneto malo. In v tej smeri bi veljalo razmišljati v prenekaterih delovnih okoljih, kjer načrtujejo in imajo denar za gradnjo novih športnih površin.

Vse po polovični ceni

Kot že rečeno, v Smeltu ni potrebno kdove kako prepričevati ljudi, da je potreb-

no kaj narediti za zdravje. To vedo tudi za tiste, ki imajo, kot pravimo, v rokah najpomembnejše niti in tudi družbenopolitične organizacije. Vsi pomagajo in sodelujejo. Tudi če gre za športno srečanje s kakšnim podjetjem, ki ima sedeže onkraj meje, če gre za smučarjijo ali, denimo, smučarski tečaj najmlajših.

»Letošnja zima nas je nekoliko neprijetno presenetila, saj je med nami precej zavzetih smučarjev. Tako bo, če se bo tako vreme nadaljevalo, marsikaj odpadlo. Med drugim tudi smučarski tečaj za otroke na Krvavcu, pa naše vsakoletne smučar-

ske tekme in podobno... nadaljuje organizator rekreacije Tone Zupan. »Sicer pa imamo kljub zeleni zimi veliko drugih možnosti. Na ljudje lahko plavajo, kegljajo, hodijo v savno, drsajo in podobno. Vse to sicer nekako stane, vstopnine dobe prinas po polovični ceni, vendar je rekreacija za nas sorazmerno še vedno poceni. To ljudje vedo, sicer pa mnogi tudi v nasprotnem primeru ne bi odpovedali športu.«

Medtem ko v mnogih delovnih organizacijah slovenske športno-rekreativna dejavnost še najbolj na internih tekmovanjih, jemljejo smeltovcu šport zares za rekreacijo. To jih zadovoljuje, tisti pa, ki imajo kljub vsemu športno-rekreativno ali podobno aktivnost, jih imajo priložnost urediti na drugih ravneh. Tekmovanj za odrasle rekreativce pri nas res ni primanjkuje.

Andrej Ulaga

Minute za zdravje v Steklarni Boris Kidrič. Slika: Andrej Agnič

V Saturnusu bodo znova poskrbeli za aktivne odmore med delovnim časom

BREZ SODELAVCEV NE BO ŠLO

V okviru športnega društva veliko možnosti za športno razvedrilo

Poklicnih organizatorjev športne rekreacije imamo v Sloveniji malo. Zelo verjetno manj kot pred leti, ko smo na aktivno razvedrilo še nekaj dali in nam skrb za zdravje in razpoloženje delovnih ljudi ni bila zadnja skrb. Danes, ko se utapljam zaradi premajhne produktivnosti, zaradi slabih rezultatov dela in ko bi bilo treba narediti prav vse, da bi sleherni posameznik in vsi skupaj dali več od sebe, pa na potrebe in želje ljudi za stroji, pisalnimi mizami in na najrazličnejših delovnih mestih vse preradi pozabljamo. Izgovorov za to imamo polna usta, večina pa je plod kratkovidnosti, in kot temu danes malce učeno pravimo - neozaveščenosti. Za to ni naključje, da si je mnogo mladih strokovnjakov, ki so se pred leti odločili za poklic organizatorja rekreacije, že davno poiskalo druga, neko-

liko bolj hvaležna delovna mesta.

Spet bodo zavihali rokave

Med redkimi, ki po dolgih letih dela še niso vrgli puške v koruzo, je Etelka Šergan, referentka za rekreacijo in počitniške domove v ljubljanskem Saturnusu. Tu je že dvanajst let, zato ima s tem kar veliko izkušenj. Takšnih in drugačnih, dobrih in tudi ne preveč spodbudnih.

»Že takrat, to je pred dobrim desetletjem, smo si v Saturnusu prizadevali za aktivne odmore med delovnim časom. V tovarni je namreč veliko takih delovnih mest, ki zahtevajo od ljudi enostranske obremenitve, nenaravno držo in podobno, kar prej ali slej načne zdravje in delovne sposobnosti. Gre le za vprašanje časa...«

pravi Etelka Šergan. »Sicer pa je takih delovnih mest, ki kar kličejo po preventivni programirani rekreaciji, povsod veliko. Ne le za stroji ali tekočim trakom, temveč tudi drugod. Denimo, po pisarnah, za pisalnimi stroji...«

Razumljivo je, da je takratna odločitev ljudi v Saturnusu, da se sami postavijo po robu enostranskim obremenitvam in poskrbe za svoje zdravje, ni bila izrečena na pamet. Izkušenj s tem je bilo pri nas, predvsem pa onkraj meje, že precej, rezultati pa na moč spodbudni. Na dlani je namreč bilo, da je najmočnejše orožje za ohranitev zdravja in delovnih sposobnosti v številnih primerih prav strokovno programirana in redna telesna dejavnost med delovnim časom.

»Odlučili smo se, da bomo imeli minute za zdravje med

glavnim 30-minutnim odmorom. Poskrbeli smo za rusko kegljišče, žoge, kolebnice in druge drobne rekvizite, ki so bili nujni za nekajminutno aktivno razvedrilo. Ker so bile možnosti precej skromne in ni bilo denarja za uresničitev vseh načrtov, je vse ostalo bolj pri lepih željah. Nekaj časa smo bili v nekaterih oddelkih aktivni, kasneje pa je delo zamrlo. Problem je bil tudi ta, da nisem imela potrebnih sodelavcev, ki bi si lahko vzeli čas in mi pomagali pri izvedbi športne aktivnosti na delovnem mestu. Brez sodelavcev, brez pomoči,« pravi Etelka Šergan, »pa tudi v prihodnje ne bo šlo...«

Korektivne gimnastike so se lotile tudi delavke Saturnusa, ki so zaposlene v Avtopremi, toda kasneje se je izkazalo, da je večini žensk bolj do pasivnega počitka, klepetanja in kavice kot pa do minut za zdravje, pri katerih se je kljub vsemu treba malce potruditi. Zanimivo pa je, da so se gimnastike najprej naveličale mlajše delavke. Druge, ki so že na svoji koži občutile, kaj prinašajo enostranske obremenitve, so bile bolj vztrajne. Ni kaj, z leti postane človek bolj moder.

Sedaj imajo v Saturnusu aktivne odmore med delovnim časom le tisti, ki delajo v kuhinji. Drugi pa bodo, kot nameravajo v tej delovni

organizaciji, kmalu spet zavihati rokave. In pri tem jim bodo gotovo koristile izkušnje, pa tudi izkušnje tistih kolektivov, in takih v Sloveniji niti ni tako malo, kjer so postali aktivni odmor delovnega vsakdanjaka.

Veliko povpraševanje po počitniških prikolicah

Sicer pa imajo v Saturnusu svoje športno društvo, ki skrbi za najrazličnejše aktivnosti v popoldanskem času in ob koncu tedna. Možnosti je precej, problem so le, kot v mnogih primerih, športne površine. Teh je v Ljubljani še vedno premalo, najemnine pa so dokaj zasojene. To še posebej velja za teniška igrišča, ki s svojo ponudbo vse bolj zaostajajo za povpraševanjem.

Ker ima Saturnus svoje počitniške zmogljivosti tudi v Kranjski Gori - tu ima svoj dom s 34 ležišči - imajo delavci zanimive možnosti, da si v zimskem času privoščijo nekaj dni rekreacije na snegu, skupaj s svojimi najbližjimi. Zaradi slabe zime so bili letos za ta užitek sicer mnogi prikrajšani, toda Kranjska Gora ni mikavna le takrat, ko je pod snežno odejo. Kraj je namreč ime-

nitno izhodišče za krajše ali daljše izlete, za sprehode in skoke v osrčje naših Julijcev.

»Poleg doma v Kranjski Gori imamo svoje počitniške zmogljivosti v Istri, kjer imamo 22 stanovanjskih prikolic, medtem ko imamo eno v Podčetrtku...« nadaljuje Etelka Šergan. »Svoje dom imamo tudi v Velenju, Lošinju, kjer vsako leto najamemo sobe tudi pri zasebnikih. Sami imamo namreč na Lošinju le 24 ležišč, kar je glede na povpraševanje precej malo. Sicer pa je v zadnjih letih največ zanimanja za letni oddih v prikolicah. To je razumljivo, saj si v tem primeru ljudje krajše izdatke sami in lahko že pri kuhinji precej prihranijo. Vsi pa moramo paziti na sleherni dinar, saj je postalo vse, tudi tisto, kar je bilo včasih zelo dostopno, danes presneto drago...«

Delavci Saturnusa imajo svojo planinsko postojanko še na Veliki planini. Tja najraje zahajajo konec tedna, medtem ko se v času rednega letnega dopusta odločajo v glavnem za morje, Istro ali Lošinje. Včasih, ko so bili dohodki spodbudnejši, so mnogi po morju privoščili še malo Gorenjske, nekaj dni oddiha v Kranjski Gori. Zdaj takih primerov skoraj da ni več.

A. U.

Franc Leskošek (4)

KAJ MORA VEDETI DELAVEC

Komaj se je uredba rodila in še predno je stopila v veljavo, je stopila točka 2, člena 14 v akcijo!

Te točke se bodo podjetniki lahko posluževali v vsakem večjem boju in bodo na ta način popolnoma paralizirali strokovno akcijo delavstva.

Delavske strokovne organizacije so dobile krepak udarec. Njihova vloga je omejena le na akcije lokalnega obsega. Pa še tu bo imel podjetnik dobro oporo v raznih določbah uredbe, kakor je prostovoljna arbitraža itd. Ta točka praktično spravlja na ničlo tudi sicer pozitivno prvo točko člena 14, ki pravi, da lahko ban kolektivno pogodbo, ki jo sprejme nad polovico podjetij z nad polovico delavci, razširi na vsa podjetja te stroke v banovini.

Kajti, če se bo nahajalo v boju polovico delavstva ene stroke, tedaj bodo podjetniki raje predlagali banu, naj predpiše kolektivno pogodbo, kakor pa da bi sprejeli delavske zahteve.

Uspeh bo dvojen:

1. onemogočena je vsaka akcija strokovne organizacije in organiziranega delavstva;

2. delavskim zahtevam ne bo ugodeno, ban bo predpisal v najboljšem slučaju - kompromis.

Treba je priznati, da je

člen 14 tako mojstrsko sestavljen, da 2. točka popolnoma anulira prvo in da praktično popolnoma prepreči vsako strokovno akcijo večjega obsega.

V delavskem tisku in okrožnicah so se našli sodrugji, ki hvalijo uredbo prav radi tega, da jači vlogo strokovnih organizacij in da je uredba korak naprej k potrebnemu omejevanju pretirane osebne svobode, ki se mora zlorabljati čisto v ogrožanju drugih existenc.

»Delavska fronta« pa izrablja objave sodrugov v »Delaven«.

Ti sodrugji, ali sploh ne razumejo smisla uredbe, ali se pa malomeščansko naivno zanašajo na pravično rešitev oblasti.

Z marksizmom taki upi nimajo nič skupnega. Treba je poudariti jasno in odkrito: Težak udarec je zadan strokovnim organizacijam.

Tri splošne zaključke moramo izvesti iz vsega tega.

1. Oslabitev pomena strokovnih organizacij;

2. onemogočiti velika skupna mezdana gibanja v celi ali večini stroke;

3. uredba je v principu prejelja tezo srbske industrije, ki se je izrekla proti zakonjenju minimalnih mezd.

S tem bo v glavnem zadovoljna industrija na jugu. To se pravi, da bo položaj slovenske industrije še vedno

težak, da se bo industrija pri nas še vedno demontirala in da se brezposelnost pri nas ne bo zmanjšala, ter gospodarske krize ne bo konec.

Tu pa je prizadeto ne le slovensko delavstvo, temveč ves slovenski narod.

Nauki

Nekateri bodo rekli, da je po toči prepozno zvoniti. Projekt je postal uredba in v sredi aprila je stopil v veljavo.

Da, toda uredba je človeško delo in človeško delo je lahko spremeniti.

Akcija delavstva je privedla do te uredbe, akcija delavcev bo privedla do boljše uredbe. Od delavstva samega je odvisno, koliko bo ta uredba mogla zadržati svobodno delavsko strokovno akcijo. Oblike delavske gospodarske borbe so večinoma tako elementarne, da se dajo težko za dalje časa povezati z zakoni in uredbami. In tako se sam boj za zboljšanje gospodarskega položaja delavstva najbolj protesti proti taki uredbi.

Na strokovne organizacije pade naloga, točno obvestiti delavstvo o vsebini uredbe in uporabiti vsa zakonita sredstva, ki so v njihovih rokah, da se doseže taka uredba, ki bo odgovarjala.

Molk v tem vprašanju bi imel za posledico še nove udarce delavskemu razredu. Vsi delavci se lahko nekaj naučimo in teh izkušenj.

Prvi nauk iz tega naj bo: ni dovolj sprožiti samo misel in postaviti zahtevo, treba se je boriti od začetka do konca za vsak člen, za vsako številko. Seveda bo marsikdo rekel, saj nas niso niti povabili k odločanju. Toda delavski razred bo imel na reševanju raznih vprašanj v državi toliko vpliva, kolikor bo imel moči. Otroci mora najprvo zakričati, potem mu dajo jesti. Tam, kjer rešujejo o nje-

govih vprašanjih, se mora znati delavski razred povabiti sam. Delavskemu razredu je treba zavednosti, enotnosti in moči. Kadar bo eno in drugo, tedaj ga bodo povabili, kakor so ga drugod, kjer se je znal uveljaviti.

Neuspeh glede uredbe o minimalnih mezdah moramo v največji meri pripisati prav naši delovni neslogi. Kopicica strokovnih organizacij in še v teh kopica raznih mnenj - taka je nesreča našega delavskega strokovnega gibanja.

In namesto, da bi se pripravili s kapitalisti za večje mezde, se po časopisih pripravimo med seboj in zmerjamo drug drugega - v veliko veselje sovražnika delavskega razreda. In po starem pregovoru: kjer se pripravata dva, tretji dobiček ima, se je

Leta 1937 je Franc Leskošek, tedanji sindikalni voditelj, v posebni brošuri napisal, kaj mora vedeti delavec. Leskošek se ni izgubljal v teoretiziranju, temveč je preprosto in s klenim jezikom povedal vse o gmotnem in političnem položaju delavskega razreda, o mezdah, o organiziranosti in drugem. Vsebinsko Leskoškove brošure bomo objavili v nekaj nadaljevanjih.

tudi sedaj zgodilo tako. Medtem, ko smo se v naših treh strokovnih organizacijah pripravili in vsak po svoje ugibali, kakšen naj bo zakon o minimalnih mezdah in kako ga doseči in kdo je večji prijatelj delavstva, je vlada izdala naredbo, ki je postala zakon.

Drugi nauk bi bil torej: v vseh gibanjih moramo delavci nastopati skupno in složno.

In zakaj naj bomo tedaj nesložni? Prav tu pri tem vprašanju se tudi pričinja uganka, zakaj imajo slovenski delavci tri in celo štiri strokovne organizacije.

Odgovor bi se glasil: tu ima vmes prste sovražnik delavskega razreda. On prepričuje delavce v J. S. Z., da je delavec v Strokovni komi-

siji proti veri, čeprav ta spoštuje verska čustva svojega delavskega sotrpina iz J. S. On prepričuje delavca v Strokovni komisiji, da so vsi črni izdajalci delavske borbe, čeprav so v neštetihih bojih delavci v J. S. Z. pokazali razredno zavest za borbo, on je tisti, ki šepeče na uho delavcu v N. S. Z., da se delavci v sestavi organizacij Strokovne komisije ne brigajo za narod in narodna čustva, četudi se ves slovenski proletarijat zaveda, da je del svojega naroda in kot tak odgovoren za njegovo usodo, on je tisti, ki najde sto in tisoč načinov, da bi zasejal v delavske vrste razdor in prepir. To mu je potrebno, da bi očeval svoje razredno gospodarstvo. V resnici pa so delavci v vseh teh strokovnih organizacijah otroci

od vsega delavstva, bi mogla izvajati take pravice, za katere je potreben trajen pritisk. Tudi v tem pogledu gre delavstvo ločeno.

Naš četrti nauk: Boriti se je treba za delavsko politično stranko, v kateri naj bodo zastopane vse smeri delavskega razreda.

V borbi za svoje gospodarske in politične pravice si mora delavski razred najti zaveznika. Trpi in strada danes tudi ogromen del inteligence, propadajo obrtniki. Vsi ti sloji iščejo svoj košček prostora pod soncem. Oni so prirodni zavezniki delavstva.

Tu v tem položaju se mora delavski razred spomniti velikih besed Ivana Cankarja:

»Na meni, na mojih plečeh, na plečeh delavca - proletarca sloni bodočnost slovenskega naroda, naroda proletarca.«

Ko bomo delavci res predstavljali odločilen političen faktor v tej borbi, bomo najlažje dosegli svoje delavske pravice in podobne uredbe, kakor je uredba o minimalnih mezdah nas ne bo mogla nič več iznenaditi.

In to je naš peti nauk iz neuspeha, ki smo ga dosegli v boju za zakon o minimalnih mezdah.

Delavski razred ima in mora imeti to lastnost, ki jo razredni sovražnik ne more imeti: Odkrito lahko pogleda svojim napakam v oči in jih skritizira sam preje, predno bi jih mogel izrabiti razredni sovražnik.

Tudi to pot smo pogledali napakam v oči. Iz svojih napak se znamo naučiti in to nam tudi jamči, da bo delavski razred vendarle zavzel tisto mesto, ki mu ga je določila zgodovina: mesto voditelja vsega človeštva v lepšo bodočnost.

Konec

NAGRADNA KRIŽANKA

št. 8

Rešitev nagradne križanke številka 8. pošljite do 14. marca na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Celovška 43, 61000 Ljubljana, s pripisom na ovojnici NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 8. Nagrade so knjižne: 1. Komplet M. Muster (1-4), 2. Klekljanje, 3. Alergija na hrano

Rešitev nagradne križanke številka 6

SPLAV, KOS, KRAS, PREŽIHOV VORANC, RIN, TIL, ADONAI, OPIS, TESTON, ŠOVINIST, LOKA, ČREPI, NJE, ISERE, EOCEN, ELAN, REK, NČ, OP, IL, RANA, OITA, OTTA, EMIR, SLATINA, RIMINI, TONALIT, MUSKAT

Izrebrani reševalci nagradne križanke številka 6

1. Janko Cankar, Opekarna 7, 61420 Trbovlje,
2. Pavla Zakotnik, Taborska 27, 61210 Ljubljana Šentvid,
3. Slavko Kamenik, Ljubljanska c. 33, 63000 Celje

Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavska enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo

- Izdaja ČGP Delo - tozda Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 43, poštni predal 313-VI, telex 31 787
- Glavni urednik: Franček Kavčič
- Odgovorni urednik: Marjan Horvat
- Člani uredništva: Boris Rugelj (komentar urednik - družbenoekonomski odnosi, delitev); področni uredniki: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Frančeškin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomski ureditev), Emil Lah (mednarodni ekonomski odnosi in politika), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, šport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Damjan Križnik (urednik - reportaže), Remigij Noč (urednik - drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Sonja Seljak (redaktorica-lektorica), Brane Bombač (oblikovalec), Jožica Anžel, Meri Jurca (tajnici).
- Vršilka dolžnosti direktorja tozda Alenka Mišič
- Telefoni: vršilka dolžnosti direktorja tozda in glavni urednik 322 778, odgovorni urednik 313 942
- Naročnine, Celovška 43, 319 690 ali 318 855, int. 52
- Uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Celovška c. 43, 318 855 in 321 651
- Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in servis za tisk glasil organizacij združenega dela, Ljubljana, Celovška c. 43, 323 951
- Računovodstvo, Ljubljana, Titova 35, 310 923
- Ziro račun 50102-603-41502
- Založba 311 956, Knjižarna galerija, Ljubljana, Tavčarjeva 5, 317 870 in 312 891
- Posamezna številka Delavske enotnosti 1.500 din
- Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo
- Poštnina plačana v gotovini
- Tisk ČGP Delo, tozda Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35
- Časopisni svet Delavske enotnosti: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Benčič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Drevšenšek, Ivo Grlič, Vlado Haas, Ivo Janežkovič, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Peklari in Nada Serajnik.

Delavska enotnost	STENOGRAFI, KI OBLVLA DA TUDI STROJEPIŠ	NAPRAVA ZA PRENOS BESEDILA NA DALJAVO	ŠPANSKI PISATELJ (MATEO)	TENIŠKI LOPAR	DANSKA FILMSKA IGRALKA NEILSEN	KRMILJEN USMERN. ELEMENT S ŠTRIMI PLASTMI POLPREVODNIK	NAJVEČJA REKA NOTRANJE AZIJE	IVAN KRILOV	ZEMELJSKO BOGASTVO	SODOBNA NICA KELTOV	100	TULJE, TULOVO PREDIVO	PLANINSKA UJEDA	ODPRTA POŠKODBA TKIVA
PTIČJA SAMICA						NIKOLAJ OMERSA								
DEJAVNOST ZA RAZVOJ IN OHRANJ. TELESNE SPOSOBNOSTI														
NEKO. POLJSKI VOLILNI KNEZ							BLAGO IZ UM. VLAKEN	ANG. OPERETNI SKLADATELJ						
STAROGR. MESTO V ARGOLIDI						REKA V MUNCHNU						PISATELJ HANESSON		
SAMO-STANSKI PREDSTOJNIK					AVSTRALSKI NOJ	REKA NA PELOPONEZU (IRI)			KOVANJE				PRVA POMLADANSKA SOLATA	ANG. FILM. IGRALEC (PETER)
RASTLINSKA BODICA				RUDI VALENCIČ			JUŽNOAM. PASTIR							
RIMSKA 2			FINSKI ARHITEKT SAARINEN	CERKVENO GLASBILO						KIS				
PLJUČNICA				VRESJE, ERIKA								GORIZIA		
PONAVLJALNI GLAGOL														
PODOKNICA														
KLJIČNO ZRNO TROSOVK					PRITOK VISLE NA POLJSKEM				AVTOR: R. NOČ	LONDONSKA UMETN. GALERIJA				

Jože Kožar, prvi sindikalni človek v Rudniku lignita Velenje

Eno samo človeško življenje je več vredno kot vsak drug interes

Če bi vsi vedeli za vse krivice in tegobe tega sveta, potlej bi bilo danes drugače. Prav povsod, tudi v naši domovini, kjer se kot na tekočem traku vrstijo dogodki, ob katerih navadni ljudje zardevamo in se sprašujemo, kako je mogoče, da smo zabredli tako globoko.

Ja, če bi vsi vedeli vse, če bi drug drugega zares poznali, če bi mnogotere različnosti premagovali s širino srca, če bi bilo med nami vsemi več spravljenosti in malce manj samovščenosti, in če bi bili iskreno pripravljene prisluhniti drug drugemu, danes ne bi imeli kosovskih in drugih dram. Ne bi bilo doslej največjega nesporazuma med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi. In ne bi bilo tudi trpljenja starotrških rudarjev, ki so, vsaj to pot, za las ušli smrti.

Podobno meni tudi **Jože Kožar**, rudarski tehnik v Rudniku lignita Velenje, ki je obenem tudi predsednik konference osnovnih organizacij sindikata v tem 5300-članskem kolektivu. O ljudeh pravi, da so dobri in slabi. »In naj razmišljamo ali obračamo tako ali malo drugače, je prihodnost slehernega delovnega okolja in družbe v najširšem pomenu besede v tem, da postanemo vsi dobri ljudje in dobri delavci. To pa pomeni, da se bodo morali slabi spremeniti, drugače jih bo okolje izločilo...«

Edino človeško: takoj pomagati

»V velenjskem rudniku smo zbrani možje z vseh ve-

trov. Vsak tretji ni iz Slovenije, je iz druge republike oziroma pokrajine. Pa je vse v redu. Marsikdo bi mislil, da se vseskozi bolj ali manj ubadamo s podobnimi problemi, kot se drugod po domovini. Pa ni tako. Veliko bolj kot o večnacionalnosti – med nami je, mimogrede povedano, kar 450 ljudi iz Srbije – razmišljamo, kako bi bolje delali in imeli več od svojih žuljev. Skratka, trudimo se, da bi bili dobri delavci, kar nam, vsaj za zdaj, tudi uspeva. Po produktivnosti smo na evropski ravni. Za prepire ni časa, sicer pa se presneto dobro zavedamo, da smemo graditi svojo prihodnost predvsem na sožitju, razumevanju in, kot že rečeno, čim boljsem delu. Zato v rudniku nikoli nismo in tudi ne bomo delili delavcev po narodnosti. Edino pravo merilo je uspeh pri delu...«

Med mnogimi govorniki v Cankarjevem domu, ki so se minuli ponedeljek zavzeli za razumno ter mirno ureditev problemov na Kosovem in proti uvedbi izrednega stanja, je v imenu slovenskih rudarjev spregovoril prepolni dvorani tudi Jože Kožar:

»Z veliko zaskrbljenostjo spremljamo življenjsko dramo na Kosovu, ki se čedalje

bolj pogloblja. Smo ogorčeni nad dosedanjim prepočasnim in človeško nesprijemljivim ravnanjem najvišjih političnih in državnih organov Jugoslavije, Srbije in Kosova, ki v tednu dni niso našli izhoda iz najhujše krize. Od političnih in državnih organov Jugoslavije zahtevamo, da nemudoma ukrepajo in napravijo konec veliki tragediji.

Ustvarjalni dialog je edino sredstvo, ki lahko opravi z nadaljnimi nesporazumi in reši ogrožena življenja. Slovenski rudarji odločno zahtevamo, da odgovorni preprečijo sleherni žrtev. Eno samo človeško življenje je vredno več kot katerikoli interes. Ostro nasprotujemo uvedbi izrednega stanja in represivnim ukrepom kot načinu reševanja kosovskih stisk. Ob vsem tem najostreje obsojamo politiko, ki namesto krepitev sožitja in medsebojnega zaupanja ljudi na Kosovu v Jugoslaviji podžiga nacionalno nestrpnost in ruši solidarnost ter s tem spodkopuje temelje avnojske Jugoslavije, kot svobodne skupnosti narodov in narodnosti. Takšni politiki moramo danes dokončno in odločno reči – ne!«

»Kako vam je bilo pri srcu, ko ste se pred tako velikim in izbranim avditorijem v Ljubljani zavzemali za svoje tovariše v pokrajini Kosovo?«

»Seveda priznam, da sem

Jože Kožar

imel tremo. Ni lahko biti za govorniškimi odrom. Zato mislim, da je v vsakdanjem življenju nekoliko premalo spoštovanja do naših vodilnih Slovencev, ki se iz dneva v dan javno izpostavljajo in se več kot pošteno bore za naš skupni lepši jutri...«

»Rudarji sloвите po svoji veliki solidarnosti...«

»Že 27. februarja smo se sestali predstavniki konference osnovnih organizacij rudniškega sindikata, saj smo spoznali, da je pomoč potrebna takoj. Prek Rdečega križa Slovenije smo poslali starotrškim rudarjem 10 milijonov dinarjev in jim poleg tega ponudili takojšnjo pomoč v obliki hrane, potrebne krvi, strokovne pomoči in drugih stvari. Če so nekateri pri pomoči odlašali, mi nismo. Dobro namreč vemo, kako je, če je človek v tako hudi stiski...«

V Ljubljano hodimo le »kljuge pucat«

Ko z Jožetom razglabljava o političnih spopadih in boju za oblast v naši domovini, ki pogosto presega vse razumne meje, me sogovornik večkrat prosi, da pri prenašanju misli in besed na papir ne pretiravam. Pravi, da enostransko pisanje, ki ga je danes skoraj toliko, kot časopisov, našemu razvoju veliko bolj škoduje kot koristi.

»Dobesedno boli me in trpim, ko vidim in slišim, kako ponekod v Jugoslaviji nepošteno prenašajo dobrotamerne besede poštenih

ljudi. Ja, v kulturi dialoga in sporazumevanja smo kdove kje in v katerem stoletju. Žal, daleč od tistega, kar nam je danes tako potrebno. Saj mnogi kar tekmujejo v tem, kdo bo več grdega in neresničnega povedal o drugače mislečih. Le kaj naj bi s tem dosegli? Spravo in razumevanje že ne! Kako morajo posamezniki tako visoko ciljati in biti predstavniki naših najvišjih zveznih političnih in drugih organov, če niso sposobni prisluhniti in so jim bolj domače žaljivke kot konstruktivna misel? Škoda, res škoda za vse nas, da se povsod še ne znamo tako pogovarjati, kot smo se v Cankarjevem domu. Brez podtikanja, brez sprenevanja in neresnic...« razmišlja Jože, gonilno kolo sindikata v Rudniku lignita Velenje.

»Verjamete, da so bili starotrški rudarji zavedeni, nekakšna podaljšana roka ljudi, ki so se skrivali za njimi?«

»Kdo ve, preprosto ne vem. Toda, ko je bilo najhujše, ko je šlo za biti ali ne biti, to vprašanje ni bilo bistveno. Potrebno je bilo predvsem razmišljati, kako po najkrajši poti rešiti na stotine življenj. Razmišljanja o spletkah, ozadju glavne stavke in iskanje »krivcev« oziroma organizatorjev mora v takem primeru počakati. Pri nas pa ni bilo tako in v tem je pravzaprav glavna tragedija. V tem, da življenja nekaterim tako nepopisno malo pomenijo...«

»Ste z novo porajajočo se demokracijo, kot radi pravimo, zadovoljni?«

»Ne povsem. Že zato ne, ker se še vedno nismo dovolj natančno opredelili, kaj to je in kaj naj ne bi bilo. Še huje, da imamo različna merila za demokracijo. Pogosto ena zase, ko gre za nas, in druga, ko sami nismo v igri. Prav demokracija je tista, ki je za vse enaka. Tudi za tiste, ki drugače mislijo in govorijo, ki niso bližnji sosedje in so se, denimo, znašli na slovenskih tleh preprosto zato, da opravljajo dela, ki jih mi sami praviloma nočemo. Prenekateri, ki včasih in še danes niso shajali brez pridnih »južnjaških« rok, pa bi danes najraje »popucali« te ljudi. To mi nikakor ne gre v račun. Sicer pa je v vsakem okolju kakšen patron, ki razmišlja in deluje hudo narobe...«

»V Sloveniji smo v zadnjem času marsikaj obrnili na glavo. Tisto, kar je bilo še včeraj sveto, danes ni več, oblast pulimo drug drugemu iz rok in pluralizmu, vsaj z besedami, pripisujemo vse večji pomen...«

»Na vsa ta in druga dogajanja gledam povsem iz svojega zornega kota. Prepričan sem, da smo opravili korak naprej. Če bi v nedogled tulili vsi v en rog, potlej se gotovo ne bi nič premaknilo. Bilo bi vse po starem. To pa ni v redu. Pri nas pa se očitno nekaj premika. In to me veseli...«

»Radi opravljate politično delo, tovariš Kožar?«

»Politično delo? Sam nisem politik pa tudi sindikat zame ni politična stranka. Veseli pa me konkretno delo, ki ga ima sindikat v rudniku več kot dovolj. Delamo s srcem, vsi z vodilnimi vred nas jemljejo resno in nam pomagajo, zato imamo kaj pokazati. Navzven pa smo brez moči. In to me moti. Večkrat imam občutek, ko se »terenci« dobimo v Ljubljani, da hodimo tja le »kljuge pucat«. Morda bomo s prenovo sindikata dosegli, da bo imela ta organizacija na občinski in republiški ravni več veljave. Za zdaj jo ima odločno premalo.«

Andrej Ulaga

SOLIDARNI BOMO KOS TUDI NARAVNI NESREČI

Prispevajmo v sklad Mestnega muzeja Idrija za sanacijo partizanske bolnišnice Franja

Št. računa: 52020-743-1146

Mestni muzej Idrija

LIPE SVEDER: NEOMAJNI

